

Hallituksen esitys eduskunnalle kielitutkintoja koskevan lainsäädännön muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksellä ehdotetaan muutettavaksi yleisistä kielitutkinnoista annettua lakia ja julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annettua lakia. Esityksen tavoitteena on, että kielitutkintojen järjestelmä vastaisi paremmin kasvavien osallistujamäärien tarpeisiin osoittaa kielitaito kielitutkinnolla erilaisia tarkoituksia varten.

Kielitutkintojärjestelmän joustavoittamiseksi esityksellä mahdollistettaisiin yleisten kielitutkintojen suorittaminen osakokeina. Lisäksi esityksessä ehdotetaan nykyisen valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmän lakkauttamista ja sulauttamista osaksi yleisiä kielitutkintoja. Esityksessä ehdotetaan myös muita tutkintoprosessia joustavoittavia ja sujuvoittavia muutoksia, kuten Oman Opintopolun hyödyntämistä tutkintotulosten tiedoksiannossa. Lisäksi päivitetäisiin kielitutkintorekistereitä koskevat säännökset.

Esitys liittyy valtion vuoden 2026 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	4
2 Nykytila ja sen arviointi	5
2.1 Kielitutkintojärjestelmät	5
2.1.1 Yleiset kielitutkinnot	5
2.1.1.1 Yleisten kielitutkintojen hallinto	5
2.1.1.2 Yleisten kielitutkintojen suorittaminen	6
2.1.2 Valtionhallinnon kielitutkinnot	9
2.1.2.1 Valtionhallinnon kielitutkintojen suorittaminen ja hallinto	9
2.1.2.2 Kielitaitolain vaihtoehtoiset tavat osoittaa kielitaito	11
2.2 Kielitutkintojen digitalisointi ja rekisterit	12
2.2.1 Henkilötietojen käsittely kielitutkinnoissa	12
2.2.2 Tutkintotulosten ja tutkintotodistusten digitalisointi	16
2.3 Tutkintojen käyttötarkoitukset ja suoritukset	20
3 Tavoitteet	23
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	23
4.1 Keskeiset ehdotukset	23
4.2 Pääasialliset vaikutukset	23
4.2.1 Vaikutukset ihmisiin	23
4.2.2 Vaikutukset viranomaisiin ja tiedonhallintaan	25
4.2.3 Taloudelliset vaikutukset	27
5 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset	27
6 Lausuntopalaute	28
7 Säännöskohtaiset perustelut	31
7.1 Laki yleisistä kielitutkinnoista	31
7.2 Laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta	38
8 Lakia alemman asteinen sääntely	40
9 Voimaantulo	41
10 Toimeenpano ja seuranta	41
11 Suhde muihin esityksiin	41
11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä	41
11.2 Suhde talousarvioesitykseen	42
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	43
12.1.1 Kielitutkintoja koskevat rekisterit ja tietojen luovuttaminen	43
12.1.2 Tutkintojen suorittamisen viivytyksettömyys	45
LAKIEHDOTUKSET	47
1. Laki yleisistä kielitutkinnoista annetun lain muuttamisesta	47
2. Laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain muuttamisesta	50
LIITTEET	52
RINNAKKAISTEKSTIT	52
1. Laki yleisistä kielitutkinnoista annetun lain muuttamisesta	52

2. Laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain	
muuttamisesta	57
ASETUSLUONNOKSET	61
Valtioneuvoston asetus yleisistä kielitutkinnoista annetun asetuksen muuttamisesta.....	61
Valtioneuvoston asetus suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta	63

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman (s. 75 ja 77) kirjausten mukaan molempien kotimaisten kielten kielitutkintojen tarjontaa ja laatua parannetaan työvoiman kielitaidon turvaamiseksi. Kielitestillä todennettava erityisen hyvä suomen tai ruotsin taito sisältyy hallitusohjelmaan (s. 202) kirjattuihin oleskeluluvan edellytyksiin. Lisäksi hallitusohjelmaan (liite B) on kirjattu työmarkkinatuen kielilisan saaminen kielitaidon osoittamisen kautta. Näiden hallitusohjelmassa mainittujen uusien käyttötarkoitusten ennakoidaan lisäävän kielitutkintojen suorittajamääriä moninkertaisesti, minkä vuoksi kielitutkintoja on pystyttävä tarjoamaan huomattavasti nykyistä enemmän. Suorittajamääriä on lisäksi jonkin verran nostanut hallitusohjelman mukaisesti alkusyksystä 2024 toteutettu muutos (OKM031:00/2023), jonka myötä erinomaista suomen tai ruotsin kielitaitoa osoittavan valtionhallinnon kielitutkinnon voi tietäin edellytyksin suorittaa maksutta.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman (s. 80) kirjauksen mukaan koulutusjärjestelmän kehittämisessä otetaan nykyistä paremmin huomioon tekoälyn ja digitalisaation mahdollisuudet. Digitalisaation mahdollisuuksia hyödynnetään myös hallinnollisen työn vähentämisessä.

Lisäksi pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman (s. 113) mukaan hallitus toteuttaa kansallisen tietosuojalainsäädännön kokonaisuudistuksen. Kokonaisuudistuksen yhteydessä kumotaan tiedon liikkuvuutta, pilvipalveluiden tarkoituksenmukaista käyttöä tai muuten julkisten palveluiden tarkoituksenmukaista järjestämistä häiritsevät säädökset ja hyödynnetään tarvittaessa nykyistä laajemmin Euroopan unionin yleisen tietosuoja-asetuksen kansallista liikkumavaraa. Tietosuojalainsäädännön kokonaisuudistuksen koordinaatioryhmän (OM126:00/2023) väliraportissa (Koivu, Virpi ym. 2024: Tietosuojalainsäädännön kokonaisuudistus. Koordinaatioryhmän väliraportti. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2024:25, s. 39 ja 65¹) on mainittu kielitutkintorekisterien sääntely yhtenä aiheena, jota olisi arvioitava tarkemmin suhteessa tietosuojaan koskevan sääntelyn nykytilaan.

1.2 Valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä opetus- ja kulttuuriministeriössä yhteistyössä Opetushallituksen kanssa. Valmistelun lähtökohtana on ollut Opetushallituksen syksyllä 2024 tekemä esiselvitys Opetushallituksen hallinnoimien kielitutkintojen kehittämisestä. Kartoittaessaan kielitutkintojen nykytilaa esiselvitykseen Opetushallitus järjesti syksyllä 2024 kolme keskustelutilaisuutta Opetushallituksen kielitutkintojen parissa työskenteleville asiantuntijoille. Lisäksi Opetushallitus järjesti yhden keskustelutilaisuuden yleisten kielitutkintojen koordinoinnista vastaavan Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielitutkimuksen keskuksen (Solki) asiantuntijoille. Hallituksen esitystä valmistellessaan opetus- ja kulttuuriministeriö on kuullut myös oikeusministeriön asiantuntijoita.

Luonnos hallituksen esitykseksi on ollut lausuntokierroksella 6.6.–1.8.2025. Esityksestä on pyydetty lausunnot seuraavilta tahoilta: oikeusministeriö, sisäministeriö, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, valtiovarainministeriö, valtioneuvoston

¹ <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165708>

oikeuskansleri, Ahvenanmaan maakuntahallitus, Kansallisarkisto, Kotimaisten kielten keskus, Maahanmuuttovirasto, Opetushallitus, tietosuojavaltuutetun toimisto, Aalto-yliopisto, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry, Finlandssvenska teckenspråkiga rf, Helsingin yliopisto, Itä-Suomen yliopisto, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus (Solki), Jyväskylän yliopiston viittomakielen keskus, Kuurojen liitto, Lapin yliopisto, Lappeenranta-Lahden teknillinen yliopisto LUT, Oulun yliopisto, Suomen Kuurosokeat ry, Suomen yliopistojen kielikeskusten verkosto FINELC, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry, Suomen Rehtorit ry, Svenska Finlands Folkting -järjestö, Svenska handelshögskolan, Taideyliopisto, Tampereen yliopisto, Turun yliopisto, Vaasan yliopisto, Vammaisfoorumi ry, Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE sekä Åbo Akademi. Lisäksi Opetushallitusta on pyydetty välittämään tieto lausuntokierroksesta valtionhallinnon kielitutkintojen tutkintolautakunnille, yleisten kielitutkintojen tutkintotoimikunnalle sekä kielitutkintojen järjestäjille, ja muillakin on ollut mahdollisuus jättää lausunto Lausuntopalvelun tai opetus- ja kulttuuriministeriön kirjaamon kautta.

Lausuntokierroksella esityksestä annettiin 38 lausuntoa. Lausunnon antoivat oikeusministeriö, sisäministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, valtiovarainministeriö, oikeuskanslerinvirasto, Ahvenanmaan maakuntahallitus, Kansallisarkisto, Kotimaisten kielten keskus, Maahanmuuttovirasto, Opetushallitus, Rajavartiolaitos, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira, tietosuojavaltuutetun toimisto, valtionhallinnon kielitutkintojen tutkintolautakunnat, Aalto-yliopisto, AEL Amiedu Taitotalo, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, BBI Nordics, C.O.Malm -keskus ry, Finlandssvenska teckenspråkiga rf, Helsingin yliopisto, Itä-Suomen yliopisto, Jyväskylän yliopisto, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT, Kuurojen Liitto ry, Lapin yliopisto, Oulun yliopisto, Sivistysala ry, Suomi-Seura ry, Svenska Finlands folkting -järjestö, Taideyliopisto, Tampereen Aikuiskoulutuskeskus (TAKK), Tampereen yliopisto, Vaasan yliopisto sekä Vammaisfoorumi ry. Lisäksi lausunnon antoi kaksi yksityishenkilöä, joista toinen kertoi olevansa mukana kielitutkintojen järjestämistoiminnassa.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM001:00/2025>.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Kielitutkintojärjestelmät

2.1.1 Yleiset kielitutkinnot

2.1.1.1 Yleisten kielitutkintojen hallinto

Yleiset kielitutkinnot (YKI) ovat toinen Opetushallituksen hallinnoimista, virallisten kansallisten kielitutkintojen järjestelmistä. Yleisistä kielitutkinnoista annetun lain (964/2004) 2 §:n mukaan Opetushallitus vastaa yleisestä kielitutkintojärjestelmästä, sen kehittämisestä ja valvonnasta. Opetushallitus voi tehdä tutkintojen laatimiseen ja arviointiin liittyviä sopimuksia korkeakoulujen kanssa. Opetushallituksella on sopimus yleisten kielitutkintojen koordinoinnista Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen (Solki) kanssa. Solki vastaa tutkintojen sisällöllisestä kehittämisestä, testien laatimisesta, testisuoritusten arvioinnista sekä tutkintotoiminnassa mukana olevien henkilöiden (arvioijat, laatijat ja haastattelijat) kouluttamisesta.

Opetushallituksen yhteydessä toimii yleisten kielitutkintojen tutkintotoimikunta, jonka kokoonpanosta ja tehtävistä säädetään yleisistä kielitutkinnoista annetun lain 3 ja 3 a §:ssä. Lain mukaan toimikunnan tehtävänä on käsitellä yleisten kielitutkintojen kehittämiseen liittyviä periaatteellisia ja yhteiskunnan tai kielitutkinnon suorittajan kannalta merkittäviä asioita sekä tehdä aloitteita kielitutkintojen kehittämiseksi. Lisäksi toimikunnalta voi vaatia oikaisua tutkintosuorituksen arviointia koskevaan päätökseen 13 §:n mukaisesti. Toimikunnan työskentelystä säädetään tarkemmin yleisistä kielitutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen (1163/2004) 1–4 §:ssä.

Yleisten kielitutkintojen tutkintotilaisuuksista huolehtivat tutkintojen järjestäjät, joista on säännökset lain 4 ja 5 §:ssä. Opetushallitus voi 4 §:n mukaan sopia yleisten kielitutkintojen järjestämisestä enintään viiden vuoden määräajaksi kerrallaan 1) korkeakoulujen sekä valtion virastojen ja laitosten kanssa; 2) sellaisten koulutuksen järjestäjien tai oppilaitosten ylläpitäjien kanssa, joilla on perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitettu opetuksen järjestämislupa, lukiolaissa (714/2018) tarkoitettu koulutuksen järjestämislupa, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) tarkoitettu tutkintojen ja koulutuksen järjestämislupa tai vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa (632/1998) tarkoitettu oppilaitoksen ylläpitämislupa; 3) perusopetuksen järjestäjänä olevan kunnan tai kuntayhtymän kanssa; 4) muiden kuin 1–3 kohdassa tarkoitettujen rekisteröityjen yhteisöjen tai säätiöiden kanssa, joilla on riittävä asiantuntemus. Pykälän 2 momentin mukaan sopimuksia tehtäessä on otettava huomioon, että tutkintotilaisuuksia on tarjolla alueellisesti riittävä määrä. Sopimuksen tekemisen edellytyksenä on, että järjestäjän käytettävissä on tutkintojen järjestämisen edellyttämä henkilöstö, tilat ja laitteet. Sopimus voidaan purkaa, jos tutkinnon järjestäjä laiminlyö sopimuksen mukaisia tehtäviään. Lain 5 §:ssä säädetään tutkinnon järjestäjän tehtävistä. Lisäksi pykälä sisältää säännöksen, jonka mukaan tutkinnon järjestäjään sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), jäljempänä *julkisuuslaki*, kun se käsittelee yleisten kielitutkintojen testimateriaalia. Viittaussäännös on katsottu tarpeelliseksi korostamaan sitä, että tutkinnon järjestäjän on huolehdittava testimateriaalista julkisuuslain edellyttämällä tavalla (ks. HE 230/2022 vp, s. 17). Yleisistä kielitutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen 6 §:ssä on säädetty tarkemmin tutkinnon järjestämistä koskevan sopimuksen sisällöstä.

Opetushallituksen esiselvityksen mukaan marraskuussa 2024 yleisten kielitutkintojen järjestäjäverkostossa oli 53 järjestäjäorganisaatiota, jotka järjestivät kielitutkintoja yhteensä 37 eri paikkakunnalla. Manner-Suomessa eteläisin paikkakunta on Tammisaari ja pohjoisin Inari. Lisäksi yleisiä kielitutkintoja järjestetään myös Ahvenanmaalla Maarianhaminassa sekä Virossa Tallinnassa. Eniten kielitutkintojen järjestäjiä on Helsingissä, jossa niitä järjestää seitsemän organisaatiota. Yleisiä kielitutkintoja järjestetään samana tutkintopäivänä eri paikkakunnilla tutkinnon järjestäjien tiloissa. Vuonna 2024 suomen kielen keskitason tutkintopäiviä oli kuusi ja ruotsin kielen keskitason tutkintopäiviä viisi. Yleisen kielitutkinnon arvioinnin valmistuminen kestää noin kaksi kuukautta.

Yleisten kielitutkintojen järjestelmään kuuluu myös tutkintosuoritusten arvioijia. Sellaisena voi lain 7 §:n mukaan toimia henkilö, jolla on valtioneuvoston asetuksella säädetty kelpoisuus ja joka on hakemuksesta merkitty Opetushallituksen ylläpitämään arvioijarekisteriin. Arvioijien kelpoisuudesta on säädetty yleisistä kielitutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen 7 §:ssä. Lain 13 §:ssä säädetään, että Opetushallitukselta saa vaatia oikaisua päätökseen, joka koskee kielitutkintosuorituksen arvioijan merkitsemistä arvioijarekisteriin.

2.1.1.2 Yleisten kielitutkintojen suorittaminen

Yleisillä kielitutkinnoilla arvioidaan aikuisen toiminnallista kielitaitoa käytännön tilanteissa, eikä tutkintoon osallistuminen edellytä minkään alan erityiskielitaitoa. Tutkintoihin voi

osallistua kuka tahansa riippumatta siitä, miten ja missä hän on kielitaitonsa hankkinut. Yleisen kielitutkinnon voi suorittaa yhdeksässä eri kielessä, joista suomen ja ruotsin kielitutkinnot ovat suosituimpia. Yleisistä kielitutkinnoista annetun lain 6 §:n mukaan tutkintokielistä päättää Opetushallitus.

Yleisiä kielitutkintoja koskevan sääntelyn taustalla on ollut tarve luoda Suomeen tutkintojärjestelmä, joka tuottaa vertailukelpoisia todistuksia useisiin kieliin. Lisäksi tavoitteena on ollut aikuisten kielten opetuksen ja oppimistavoitteiden yhtenäistäminen tutkintojärjestelmän avulla. Myöhemmin yleisen kielitutkintojärjestelmän on katsottu noudattavan myös Euroopan unionin neuvoston 14.2.2002 antamaa päätöslauselmaa, joka koskee kielellisen monimuotoisuuden ja kielten oppimisen edistämistä Euroopan kielten teemavuoden 2001 tavoitteiden mukaisesti (2002/C 50/01). Päätöslauselmassa jäsenvaltioita kehoitetaan luomaan kielitaidon arviointia varten järjestelmiä, jotka perustuvat Euroopan neuvoston laatimaan yhteiseen eurooppalaiseen kielä koskevaan viitekehykseen ja joissa otetaan riittävällä tavalla huomioon koulun ulkopuolinen oppiminen. (HE 86/2004 vp, s. 2–4.) Opetushallituksen esiselvityksen mukaan yleisissä kielitutkinnoissa arviot kielitaidosta annetaan kuusiportaisen taitotasoasteikon avulla, joka on linkitetty empiirisesti eurooppalaisen viitekehyksen (EVK/CEFR) asteikkoon.

Lain 6 §:n mukaan yleisen kielitutkinnon voi suorittaa kolmella eri tasolla eli perus-, keski- ja ylimmällä tasolla. Osallistuja valitsee itse, minkä tasoiseen tutkintoon hän osallistuu, ja tutkintojen arviointi kohdistetaan kuusiportaiselle taitotasoasteikolle. Perustason tutkinto kohdistetaan taitotasoasteikon tasoille 1–2, keskitason tutkinto tasoille 3–4 ja ylimmän tason tutkinto tasoille 5–6. Tutkinnon osakokeista säädetään yleisistä kielitutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen 5 §:ssä, jonka mukaan kunkin tutkintotason tutkinto sisältää puheen ymmärtämisen, puhumisen, tekstin ymmärtämisen ja kirjoittamisen osakokeen. Tutkinnon suorittajat suorittavat kaikki osakokeet samalla tutkintokerralla. Suomen ja ruotsin kielen perustason puhumisen koe suoritetaan haastatteluna, keskitason puhumisen osakoe tehdään kielistudiossa ja ylimmän tason puhumisen osakoe sisältää studio-osan lisäksi haastattelu.

Lain 9 §:ssä säädetään yleisestä kielitutkinnosta annettavasta tutkintotodistuksesta. Sen mukaan tutkintoon osallistuja saa todistuksen, joka sisältää arvioinnin sen tasoisesta tutkinnosta, johon hän on osallistunut. Yleisistä kielitutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:ssä tarkennetaan, että tutkintotodistukset allekirjoittaa tutkintotoimikunnan puheenjohtaja. Opetushallituksen esiselvityksen mukaan osallistujille annetaan todistus, jossa on numeerisesti ilmaistu kielitaitoprofiili eli erillinen taitotasoarvio kaikista neljästä osakokeesta. Perustason tutkinnosta voi saada tasoarvioinnin alle 1, 1 tai 2, keskitason tutkinnosta tasoarvioinnin alle 3, 3 tai 4 ja ylimmän tason tutkinnosta tasoarvioinnin alle 5, 5 tai 6. Jos jonkin taidon osakoe on jäänyt kokonaan suorittamatta tai se on suoritettu vaillinaisesti, todistukseen tulee maininta kyseisen taidon kohdalle ”ei voida arvioida”. Nykyiset tutkintotodistukset annetaan paperisina. Toimikunnan puheenjohtajan allekirjoituksella varustettu todistus lähetetään suorittajalle postitse Soveltavan kielentutkimuksen keskukselta.

Opetushallitus perii lain 11 §:n mukaan tutkintomaksun yleiseen kielitutkintoon ilmoittautuneelta. Tutkintomaksujen määrä perustuu valtion maksuperustelain (150/1992) sääntelyyn julkisoikeudellisista suoritteista perittävistä maksuista ja siitä säädetään tarkemmin opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella. Pykälän 2 momentin mukaan tutkintomaksu palautetaan tutkintoon ilmoittautuneelle, jos hän on estynyt osallistumasta tutkintoon sairauden tai muun siihen rinnastettavan erityisen painavan syyn vuoksi eikä voi osallistua seuraavaan järjestettävään tutkintoon. Maksua ei palauteta, jos esteestä ei ole ilmoitettu tutkinnon järjestäjälle ennen tutkintotilaisuutta. Hakemus maksun palauttamisesta tulee tehdä Opetushallitukselle kahden viikon kuluessa tutkintopäivästä. Säännös maksun palauttamisesta

tuli voimaan vuoden 2023 alusta. Lain perustelujen (HE 230/2022 vp, s. 7, 11 ja 19–20) mukaan lisäyksen tarkoituksena oli selkeyttää silloista epäselvää tilannetta ja yhtenäistää maksujen palauttamista koskevia käytäntöjä. Säättämällä maksun palauttamisen perusteista ja edellytyksistä pyrittiin vähentämään perusteettomia osallistumisperuutuksia ja sitä kautta tutkinnon järjestäjien ylimääräisiä kustannuksia. Perusteluissa viitataan myös siihen, että tutkintotilaisuuteen osallistumatta jättävä henkilö vie myös usein tutkintopaikan muilta mahdollisilta osallistujilta. Perustelujen mukaan sairaudesta tai muusta esteestä kuten koronapandemian kaltaisesta poikkeuksellisesta tilanteesta olisi esitettävä riittävä selvitys, kuten lääkärintodistus. Lakimuutoksen jälkeen säännös on kuitenkin osoittautunut ongelmalliseksi, sillä hyvin yleisellä tasolla kuvattuja edellytyksiä on Opetushallituksen mukaan haastavaa soveltaa käytännön tilanteisiin. Säännöksessä mainittu edellytys seuraavaan tutkintoon osallistumisesta aiheuttaa haasteita sen suhteen, ohittaako osallistumisen perunut henkilö jonossa muut seuraavaan tutkintotilaisuuteen ilmoittautuneet. Esiselvityksen mukaan vuonna 2023 tutkintomaksun palautuksen hakemuksia Opetushallitukselle tuli 273 kappaletta, joista vain noin puolet täytti lain ehdot ja ilmoittautumisen perunut sai tutkintomaksun takaisin. Tutkintomaksun palautusten hakemusten käsittely työllistää erityisen paljon Opetushallituksen virkailijoita lain asettamien useiden ehtojen vuoksi. Lisäksi lausuntopalautteen mukaan osallistujan mahdollisuus siirtää osallistumistaan aiheuttaa sen, että tutkinnot ruuhkautuvat mutta testipaikat ovat jatkuvasti vajaasti täytettyjä, koska peruutukset tulevat viime hetkellä eikä vapautuvia testipaikkoja saada täytettyä jonosta.

Lain 13 §:n mukaan tutkintomaksun palauttamista koskevaan Opetushallituksen päätökseen saa hakea oikaisua. Lisäksi tutkintosuorituksen arviointia koskevaan päätökseen saa vaatia yleisten kielitutkintojen tutkintotoimikunnalta oikaisua. Pykälässä säädetään tutkintosuorituksen arviointia koskevan oikaisun vaatimiselle 14 päivän määräaika siitä, kun tutkinnon suorittajalla on ollut tilaisuus saada arvostelun tulokset sekä arvosteluperusteiden soveltaminen omalta kohdaltaan tietoonsa. Opetushallituksen esiselvityksen mukaan oikaisuvaatimuspyyntö tehdään Opetushallituksen verkkopalvelussa ja Opetushallitus toimittaa tiedon Solkille, joka vastaa suoritusarvioinnista. Solkin näkökulmasta oikaisuvaatimuspyyntöjä tulee ennalta-arvaamattomina aikoina, mikä johtunee paperitodistusten postituksen aikataulusta ja prosessin manuaalisista vaiheista.

Opetushallituksen esiselvityksessä on esillä tarve saada tutkintotodistus huomattavasti nopeammin kuin tällä hetkellä. Esiselvityksen mukaan yleisten kielitutkintojen arvioinnin valmistuminen kestää nykyisin noin kaksi kuukautta; Solki koostaa tutkintotodistukset ja postittaa ne testin suorittaneille noin kahden kuukauden kuluttua tutkinnosta. Yleisten kielitutkintojen prosessin kesto tutkintoon ilmoittautumisesta tutkintotodistuksen saamiseen on noin neljä kuukautta. Testin paperipohjaisuus ja siihen liittyvä logistiikka on yksi syy pitkään keston, mutta myös tutkintojen perusteellinen laatutyö. Pitkän tulosten odotusajan vuoksi osa asiakkaista saattaa ilmoittautua uuteen tutkintoon varmuuden vuoksi, koska ei tiedä ovatko he saaneet suoritettua tutkintoa hyväksytysti. Tulosten saamisen jälkeen he voivat perua tutkintopaikan, jos ovatkin suorittaneet tutkinnon hyväksytysti. Koska ilmoittautumisessa ei ole käytössä jonotusta, myöhäisessä vaiheessa vapautuvia tutkintopaikkoja ei voida täyttää. Opetushallitusta ja Solkia kuormittavat myös prosessiin liittyvät tiedustelut, jotka koskevat esimerkiksi tulosten tiedustelua ennakolta ja tutkintotodistuksen saapumisaikaa. Esiselvityksessä Opetushallitus näkee lisäksi riskinä, että tutkintoprosessiin liittyviä hakemuksia ei pystytä käsittelemään ja päätöksiä tekemään kohtuullisessa ajassa, jos suorittajamäärien kasvaessa myös hakemusmäärät kasvavat. Tämä voisi hidastaa kielitutkintojen prosessia entisestään. Edellä mainittujen hakemusten ja päätösten lisäksi esiselvityksessä viitataan vilppitapausten käsittelyprosessiin, joissa voidaan määrätä vilppiin syyllistyneelle 6 a §:n mukainen määräaikainen osallistumiskielto tutkintoon.

Esitystä koskevassa lausuntopalautteessa keskeisimmäksi syyksi tutkintoprosessin hitaudelle koettiin kielitutkintojen paperipohjaisuuteen liittyvä logistiikka. Osa sitä on tutkintojen suorittaminen kynällä paperille, sillä tutkintomateriaaleja joudutaan kuljettamaan postitse: tutkinnon järjestäjät lähettävät materiaalin testipäivän jälkeen Solkiin postitse ja lisäksi osa suorituksista lähetetään postitse arvioijille arvioitavaksi. Lisäksi tutkintotodistukset lähetetään suorittajille postitse. Sen sijaan tehtävien laadintavaihe koettiin sujuvaksi. Laadunvarmistus koettiin muun muassa kielitutkinnon merkityksellisyyden vuoksi keskeiseksi osaksi tutkintojen arviointia, jonka valmistumiseen on varattu kaksi kuukautta aikaa tutkintopäivästä.

2.1.2 Valtionhallinnon kielitutkinnot

2.1.2.1 Valtionhallinnon kielitutkintojen suorittaminen ja hallinto

Toinen Opetushallituksen hallinnoimista virallisista kansallisista kielitutkintojärjestelmistä ovat valtionhallinnon kielitutkinnot (VKT), joita säännellään julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (424/2003), jäljempänä *kielitaitolaki*, kolmannessa luvussa.

Kielitaitolain 10 §:n lähtökohtana on, että suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamista varten on valtionhallinnon kielitutkinnot kumpaakin kieltä varten. Opetushallituksen esiselvityksessä kuvataan, että valtionhallinnon kielitutkinnot on tarkoitettu ensisijaisesti julkishallinnon henkilöstön toisen kotimaisen kielen hallinnan osoittamiseen. Kielitaitoa arvioidaan valtionhallinnolle ja muulle julkishallinnolle tyypillisten erilaisten työtehtävien mukaisesti. Kielitaitolain perustelujen (HE 92/2002 vp, s. 108) mukaan tarkoituksena on, että valtionhallinnon kielitutkinnoilla voitaisiin osoittaa valtionhallinnon tehtävissä tarvittavaa yleiskielitaitoa eikä kuitenkaan mitata yksittäiseen ammattialaan kuten juridiikkaan liittyvää kielitaitoa.

Valtionhallinnon kielitutkinnoissa voidaan kielitaitolain 10 §:n mukaan osoittaa suomen tai ruotsin kielen erinomaista, hyvää tai tyydyttävää taitoa. Opetushallituksen esiselvityksen mukaan valtionhallinnon kielitutkintojen perusteissa ei ole kuvattu tutkintoja suhteessa eurooppalaiseen viitekehykseen, mutta valtionhallinnon kielitutkintojen taitotasojen vastaavuudesta suhteessa yleisten kielitutkintojen taitotasoihin on säädetty valtioneuvoston asetuksessa suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtionhallinnossa (481/2003), jäljempänä *kielitaitoasetus*. Asetuksen 13 §:n mukaan yleiset kielitutkinnot rinnastuvat valtionhallinnon kielitutkintoihin seuraavasti: Yleisessä kielitutkinnossa osoitetut puhumisen ja puheen ymmärtämisen osakokeiden taitotasot 6 vastaavat valtionhallinnon kielitutkinnossa osoitettua erinomaista suullista taitoa, taitotasot 4 ja 5 vastaavasti hyvää suullista taitoa sekä taitotasot 3 vastaavasti tyydyttävää suullista taitoa (kohta 1). Yleisessä kielitutkinnossa osoitetut kirjoittamisen ja tekstin ymmärtämisen osakokeiden taitotasot 6 vastaavat valtionhallinnon kielitutkinnossa osoitettua erinomaista kirjallista taitoa, taitotasot 4 ja 5 vastaavasti hyvää kirjallista taitoa sekä taitotasot 3 vastaavasti tyydyttävää kirjallista taitoa (kohta 2). Yleisessä kielitutkinnossa osoitetut puheen ymmärtämisen ja tekstin ymmärtämisen osakokeiden taitotasot 6 vastaavat valtionhallinnon kielitutkinnossa osoitettua erinomaista ymmärtämisen taitoa, taitotasot 4 ja 5 vastaavasti hyvää ymmärtämisen taitoa sekä taitotasot 3 vastaavasti tyydyttävää ymmärtämisen taitoa (kohta 3). Opetushallituksen esiselvityksen mukaan myös valtionhallinnon kielitutkintojen taitotasot voidaan siten kuvata suhteessa eurooppalaiseen viitekehykseen. Kielitaitoasetuksessa säädetyn vastaavuuden vuoksi valtionhallinnon kielitutkinnot ja yleiset kielitutkinnot ovat käytännössä vaihtoehtoisia tapoja osoittaa samantasoinen kielitaito. Vastaavuus on huomioitu myös muualla lainsäädännössä: esimerkiksi kansalaisuuslain (359/2003) 17 §:n mukaan kansalaisuutta varten edellytettävä kielitaito

voidaan osoittaa suorittamalla yleinen kielitutkinto taitotasolla kolme tai valtionhallinnon kielitutkinto tyydyttävällä suullisella ja kirjallisella taidolla.

Valtionhallinnon kielitutkinnoissa suullisen, kirjallisen ja ymmärtämisen taidon tutkinnon voi kielitaitoasetuksen 1 §:n mukaan suorittaa yhdellä tutkintokerralla tai erikseen. Kussakin tutkinnoissa on kaksi osakoetta tai kielitaitoasetuksen 2 §:ssä tarkoitettua osa-aluetta, esimerkiksi suullisen taidon tutkinnoissa puheen ymmärtäminen ja puhuminen. Kunkin taidon tutkinnon suorittaminen edellyttää molempien osakokeiden hyväksyttävää suorittamista. Jos toinen tietyn taidon tutkintoon kuuluvista osakokeista on suoritettu hyväksytysti ja toinen osakoe on hylätty, tutkinnon suorittajan on Opetushallituksen määrittämien valtionhallinnon kielitutkinnojen perusteiden mukaan suoritettava uudelleen ainoastaan hylätyksi tullut osakoe kolmen vuoden kuluessa hylkäämispäätöksestä.

Myös valtionhallinnon kielitutkintojen ylläpitämisestä ja kehittämisestä sekä toimeenpanon valvonnasta vastaa Opetushallitus kielitaitolain 11 §:n mukaan. Kielitutkintojen toimeenpanoa varten on Opetushallituksen yhteydessä suomen kielen tutkintolautakunta ja ruotsin kielen tutkintolautakunta. Lisäksi Opetushallitus määrää tarpeellisen määrän kielitaidon arviointiin perehtyneitä tutkintosuoritusten vastaanottajia.

Erinomaista kielitaitoa osoittava kielitutkinto on kielitaitoasetuksen 7 §:n mukaan suoritettava tutkintolautakunnalle. Valtionhallinnon kielitutkintojen tutkintolautakunta ottaa erinomaisen taidon suoritukset vastaan Opetushallituksen tiloissa, ja Opetushallitus vastaa erinomaisen taidon tutkintoon ilmoittautumisesta ja tutkintotilaisuuden järjestämisestä. Hyvän ja tyydyttävän taidon tutkinto suoritetaan tutkintosuoritusten vastaanottajalle, joka on Opetushallituksen nimittämä. Tutkintosuorituksen vastaanottaja sopii tutkintosuorituksen ajankohdasta suorittajan kanssa ja vastaa tutkintotilaisuuden järjestämisestä. Erinomaisen taidon tutkinnot arvioi valtionhallinnon kielitutkintojen tutkintolautakunta ja hyvän ja tyydyttävän taidon tutkinnot tutkintosuoritusten vastaanottaja.

Opetushallituksen esiselvityksen mukaan valtionhallinnon kielitutkintojen hyvän ja tyydyttävän taidon tutkintosuorituksen vastaanottajia on sekä suomen kielen että ruotsin kielen tutkinnoissa yhteensä kahdeksantoista, ja pohjoisin paikkakunta on Oulu ja eteläisin Helsinki. Ruotsin kielen tutkinnon voi lisäksi suorittaa Ahvenanmaalla Maarianhaminassa. Erinomaisen taidon tutkinnon voi suorittaa ainoastaan Helsingissä Opetushallituksen tiloissa.

Hyvän ja tyydyttävän tason tutkinnoissa on kyse yhdestä tutkinnoista, josta voi saada arvosanan hyvä tai tyydyttävä. Hyvän ja tyydyttävän taidon valtionhallinnon kielitutkinnojen järjestäminen ja suorittaminen on Opetushallituksen esiselvityksen mukaan joustavaa, koska tutkinnojen suorittaja ja tutkintosuorituksen vastaanottaja sopivat tutkinnojen suoritusajankohdan keskenään. Tutkintoon ei siis ilmoittauduta tiettyihin ennalta määritettyihin tutkintopäiviin, vaan tutkintoa tarvitseva henkilö voi sopia tutkintosuorituksen vastaanottajan kanssa tutkinnojen suoritusajankohdasta hyvinkin nopeasti. Erinomaisen taidon tutkinnoissa tutkintotilaisuuksia järjestetään noin kerran kuukaudessa. Opetushallituksen esiselvityksen mukaan hyvän ja tyydyttävän taidon sekä erinomaisen taidon valtionhallinnon kielitutkintojen arviointi on myös valmis verrattain nopeasti ja tutkinnojen suorittaja saa tutkintotodistuksen noin kaksi viikkoa tutkinnojen suorittamisen jälkeen. Valtionhallinnon kielitutkintojen järjestämisen joustavuuden ja arviointivaiheen lyhyen keston mahdollistavat tutkintojen pienet suorittajamäärät. Kielitaitolain perustelujen (HE 92/2002 vp) mukaan valtionhallintoa varten on säilytetty omat kielitutkinnot yleisten kielitutkintojen rinnalla nimenomaan sen vuoksi, että virkaa täytettäessä ja muuhun palvelussuhteeseen otettaessa hakijoiden on tarvittaessa pystyttävä osoittamaan kielitaitonsa ilman viivytystä. Toisaalta myös esimerkiksi hyvän ja tyydyttävän taidon

tutkintojen vastaanottajien määrät ovat pienet: vuoden 2025 huhtikuussa koko maassa oli 9 suomen ja 9 ruotsin kielen tutkinnon vastaanottajaa.

Opetushallituksen esiselvityksen mukaan Opetushallitus laatii erinomaisen taidon tutkinnon todistuksen. Tutkintolautakunnan puheenjohtaja allekirjoittaa todistukset. Tutkintosuoritusten vastaanottaja laatii hyvän ja tyydyttävän taidon tutkinnon todistuksen.

Valtionhallinnon kielitutkintoprosessi ei sisällä vastaavanlaista laadunvarmistusta kuin yleisten kielitutkintojen tutkintoprosessi. Esitystä koskevassa lausuntopalautteessa oli esillä, että laadun varmistaa erinomaista kielitaitoa osoittavan tutkinnon arvioinnissa kielen ammattilaisista koostuvan tutkintolautakunnan suorittama arviointi.

2.1.2.2 Kielitaitolain vaihtoehtoiset tavat osoittaa kielitaito

Kielitaitolain 14 §:n 1 kohdassa on lisäksi säädetty, että kielitutkintolautakunta voi valtionhallinnon kielitutkintoa toimeenpanematta hakemuksesta antaa todistuksen suomen tai ruotsin kielen erinomaisesta taidosta henkilölle, joka hyväksyttävän selvityksen mukaan on aiemmalla toiminnallaan osoittanut vaadittavaa kielitaitoa. Opetushallitukselta saatujen tietojen mukaan näitä todistuksia pyydetään kielitutkintolautakunnilta muutamia noin viidessä vuodessa. Todistus on kuitenkin vaikeaa antaa aiemman toiminnan perusteella, sillä hakemuksen yhteydessä ei osoiteta suullista kielitaitoa kuten kielitutkinnon yhteydessä. Pykälän perusteluissa (HE 92/2002 vp, s. 110) kuvataan silloisen käytännön pohjalta, että jos kielitaidon tasosta ei ollut täyttä varmuutta, hakija oli kutsuttu suorittamaan kielitutkinto.

Lisäksi 14 §:n 2 kohdan mukaan kielitutkintolautakunta voi päättää ulkomailla suoritettujen kieliopintojen rinnastamisesta valtionhallinnon kielitutkintoihin. Opetushallitukselle ei juurikaan tule pyyntöjä tällaisesta rinnastamisesta. Pykälän perustelujen (HE 92/2002 vp, s. 110–111) mukaan säännöksen tarkoituksena on ottaa huomioon Euroopan unionin vaatimukset työvoiman vapaasta liikkuvuudesta, vaikka pääsääntönä olisi osoittaa kielitaito kielitutkinnoilla tai muun tutkinnon yhteydessä suoritetuilla kielikokeilla tai -opinnoilla. Perusteluissa todetaan yhteisöjen tuomioistuimen tuomioihin C-379/89 Anita Groener ja C-281/98 Roman Angonese viitaten, että työntekijöiden vapaan liikkuvuuden rajoituksena voidaan pitää esimerkiksi säännöksiä ja käytäntöjä, joiden mukaan vaadittu kielitaito on osoitettava määrättyllä tavalla. Viimeksi mainitun tuomion perusteluista on lakiesityksessä päätelty, että voisi olla ongelmallista sitoa kielitaidon osoittaminen vain kotimaiseen koulutukseen ja kotimaisen koulutuksen nojalla saatuihin kotimaisiin todistuksiin. Perusteluissa on mainittu yhteisöoikeudellisen perusvapauden rajoittamisen edellytyksistä ja todettu, että yhteisön oikeuden näkökulmasta selkeää olisi sääntely, jonka mukaan kielitaito voidaan osoittaa määrättyjen kotimaisten todistusten ohella myös vastaavilla toisista ETA-valtioista saaduilla todistuksilla. Ulkomaisten kielitodistusten ja muiden kielitaitoa osoittavien asiakirjojen arvioimista ja niiden vertaamista kansallisen lainsäädännön asettamiin vaatimuksiin vastaavuuden toteamiseksi on ehdotettu kielitutkintolautakunnan tehtäväksi sen vaativuuden vuoksi.

Lisäksi kielitaitoasetuksen 4 luvussa säädetään siitä, millaisilla suomeksi tai ruotsiksi suoritetuilla opinnoilla tai suomen ja ruotsin kielessä tehdyillä opinnoilla kielitaidon voi osoittaa kielitutkinnon suorittamisen sijaan. Asetuksen 15 §:ssä säädetään suomen tai ruotsin kielen erinomaisen suullisen ja kirjallisen taidon osoittamisesta, 16 §:ssä hyvän suullisen kirjallisen taidon osoittamisesta, 17 §:ssä tyydyttävän suullisen ja kirjallisen kielitaidon sekä 18 §:ssä ymmärtämisen taidon osoittamisesta opinnoilla. Keskeisessä roolissa kielitaidon osoittamisessa on koulusivistyskieli, joka on määritelty asetuksen 20 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan henkilön katsotaan saaneen koulusivistyksensä sillä kielellä, jolla hän on perusopetuslain tai

lukiolain mukaisista tai vastaavista opinnoista saamassaan päättötodistuksessa saanut hyväksytyn arvosanan äidinkielenä opiskellusta suomen tai ruotsin kielestä. Pykälän 2 momentin mukaan sen, joka on suorittanut ylioppilastutkinnon eri kielellä kuin 1 momentissa tarkoitettulla koulusivistyskielellään, katsotaan kuitenkin saaneen koulusivistyksensä myös sillä kielellä, jolla hän on ylioppilastutkinnossa suorittanut hyväksytyn kokeen äidinkielessä tai saanut vähintään arvosanan magna cum laude approbatur suomi toisena kielenä tai ruotsi toisena kielenä -kokeessa. Valtioneuvoston oikeuskansleri (OKV/1761/1/2014) on katsonut, että erityisesti koulusivistyskielen määrittely ja viittaus vastaaviin opintoihin on tulkinnanvarainen ja epäselvä. Oikeuskanslerin mukaan kielitaitoasetus ei tämän vuoksi kaikilta osin riittävästi täytä lainsäädännön yksiselitteisyyden ja selkeyden vaatimusta. Asetus on omiaan johtamaan erilaisiin tulkintoihin hallinnossa ja sen vuoksi ongelmallinen hallintolain mukaisen tasapuolisen kohtelun periaatteen kannalta.

2.2 Kielitutkintojen digitalisointi ja rekisterit

2.2.1 Henkilötietojen käsittely kielitutkinnoissa

Yleisten kielitutkintojen digitalisointia on suunniteltu jo pitkään, ja kielitutkintojen tutkintoprosessien osia on sähköistetty. Molempien kielitutkintojen ilmoittautuminen ja tutkintomaksun maksaminen tapahtuu lähes kokonaan sähköisessä ilmoittautumisjärjestelmässä: yleisten kielitutkintojen ja valtionhallinnon erinomaisen taidon kielitutkintoihin ilmoittautuminen ja maksaminen on sähköistetty jo aiemmin, ja valtionhallinnon kielitutkintojen hyvän ja tyydyttävän taidon tutkintojen ilmoittautuminen ja maksaminen vuoden 2025 alusta.

Sähköisessä muodossa ovat myös yleisten kielitutkintojen tutkintasuoritusrekisteri ja arvioijarekisteri, joista on säännökset yleisistä kielitutkinnoista annetussa laissa. Lain 8 §:ssä säädetään arvioijarekisteristä, sen tarkoituksesta, arvioijien merkitsemisestä rekisteriin, rekisteriin tallennettavista tiedoista sekä rekisterimerkinnän uusimisesta ja poistamisesta. Lain 10 §:ssä puolestaan säädetään yleisten kielitutkintojen tutkintorekisteristä, sen tarkoituksesta ja rekisteriin tallennettavista tiedoista. Tutkintorekisterin tiedot säilytetään pykälän 3 momentin mukaan 30 vuotta.

Yleisten kielitutkintojen arvioijarekisterin sääntelyä uudistettiin viimeksi, kun nykyinen yleisistä kielitutkinnoista annettu laki tuli voimaan vuoden 2005 alussa. Säännösten uudistamisen taustalla oli hiljattain voimaan tullut uusi perustuslaki ja sen 10 §:n edellytykset henkilötietojen suojalle sekä luovuttamiselle. Opetushallitus oli kuitenkin jo ennen sitä ylläpitänyt luetteloa arvioijista arvioinnin laadun ennakolliseksi takaamiseksi. Perustuslain vaatimusten vuoksi myös säännökset tutkintorekisteristä sisällytettiin nykyiseen yleisistä kielitutkinnoista annettuun lakiin vuoden 2005 alussa. (HE 86/2004 vp, s. 1, 3 ja 5.)

Vaikka perustuslain 10 §:n sääntely on edelleen keskeistä henkilötietojen suojan kannalta, henkilötietojen suojan sääntelykehys on muuttunut huomattavasti, kun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679 luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuojasetus) on tullut sovellettavaksi vuonna 2018. Perustuslakivaliokunta (PeVL 14/2018 vp, s. 3 ja siinä viitatu lausunnot) kiinnitti tuolloin huomiota henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn raskauteen ja monimutkaisuuteen. Valiokunta katsoi, ettei henkilötietojen suojan toteuttaminen voi enää jatkossa perustua tietosuojas-asetusta edeltäneen sääntelymallin varaan. Sen sijaan silloisesta henkilötietojen käsittelyn sääntelymallista tulisi valiokunnan mukaan siirtyä malliin, jossa henkilötietojen suojan toteuttaminen taattaisiin ensisijaisesti yleisen tietosuojas-asetuksen ja säädettävän kansallisen yleislain nojalla.

Perustuslakivaliokunnan näkemystä on käsitelty tarkemmin jaksossa 12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys. Myöskään yleisen tietosuoja-asetuksen johdantokappaleen 45 mukaan kaikkia yksittäisiä tiedonkäsittelytilanteita varten ei edellytetä olevan erityislakia.

Yleistä tietosuoja-asetusta sovelletaan 2 artiklan 1 kohdan mukaan henkilötietojen käsittelyyn, joka on osittain tai kokonaan automaattista, sekä sellaisten henkilötietojen käsittelyyn muussa kuin automaattisessa muodossa, jotka muodostavat rekisterin osan tai joiden on tarkoitus muodostaa rekisterin osa. Henkilötietojen käsittelyllä tarkoitetaan 4 artiklan 2 kohdan mukaan toimintaa tai toimintoja, joita kohdistetaan henkilötietoihin tai henkilötietoja sisältäviin tietojoukkoihin joko automaattista tietojenkäsittelyä käyttäen tai manuaalisesti, kuten tietojen keräämistä, tallentamista, järjestämistä, jäsentämistä, säilyttämistä, muokkaamista tai muuttamista, hakua, kyselyä, käyttöä, tietojen luovuttamista siirtämällä, levittämällä tai asettamalla ne muutoin saataville, tietojen yhteensovittamista tai yhdistämistä, rajoittamista, poistamista tai tuhoamista. Yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 6 kohdan mukaan rekisterillä tarkoitetaan mitä tahansa jäsenneiltyä henkilötietoja sisältävää tietojoukkoa, josta tiedot ovat saatavilla tietyin perustein. Vaikka valtionhallinnon kielitutkintojen hallinnointiin liittyvistä rekistereistä ei ole säännöksiä kielitaitolaissa, Opetushallitus kuitenkin kerää ja säilyttää tietoa muun muassa tutkintoon ilmoittautumisista, tutkintasuorituksista ja tutkintasuoritusten vastaanottajista. Myös näihin tietoihin sovelletaan nykyisin yleistä tietosuoja-asetusta.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklassa säädetään henkilötietojen käsittelyä koskevista periaatteista, joiden noudattamisesta rekisterinpitäjä vastaa ja joiden noudattaminen rekisterinpitäjän on pystyttävä osoittamaan. Artiklassa säädetty käyttötarkoitussidonnaisuuden periaate tarkoittaa, että henkilötiedot on kerättävä tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteen sopimattomalla tavalla. Toinen keskeinen periaate on tietojen minimointi, joka tarkoittaa, että henkilötietojen on oltava asianmukaisia ja olennaisia ja rajoitettuja siihen, mikä on tarpeellista suhteessa niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään. Täsmällisyysperiaatteen mukaan henkilötietojen on oltava täsmällisiä ja tarvittaessa päivitettyjä; on toteutettava kaikki mahdolliset kohtuulliset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että käsittelyn tarkoituksiin nähden epätarkat ja virheelliset henkilötiedot poistetaan tai oikaistaan viipymättä. Säilytyksen rajoittamisperiaatteen mukaan henkilötiedot on säilytettävä muodossa, josta rekisteröity on tunnistettavissa ainoastaan niin kauan kuin on tarpeen tietojenkäsittelyn tarkoitusten toteuttamista varten. Eheyden ja luottamuksellisuuden periaate tarkoittaa, että henkilötietoja on käsiteltävä tavalla, jolla varmistetaan henkilötietojen asianmukainen turvallisuus, mukaan lukien suojaaminen luvattomalta ja lainvastaiselta käsittelyltä sekä vahingossa tapahtuvalta häviämiseltä, tuhoutumiselta tai vahingoittumiselta käyttäen asianmukaisia teknisiä tai organisatorisia toimia.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklassa säädetään käsittelyperusteista eli edellytyksistä, joiden vallitessa henkilötietojen käsittely on lainmukaista. Julkisen sektorin henkilötietojen käsittelyn tulisi lähtökohtaisesti perustua 6 artiklan 1 kohdan alakohtaan c tai e (HE 9/2018 vp, s. 34). Alakohta c:n mukaan käsittely on lainmukaista siltä osin kuin käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Alakohdassa e sallitaan henkilötietojen käsittely siltä osin kuin se on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Artiklan 3 kohdan mukaan alakohdissa c ja e tarkoitetun käsittelyn perustasta on säädettävä joko unionin oikeudessa tai rekisterinpitäjään sovellettavassa jäsenvaltion lainsäädännössä. Käsittelyn tarkoitus on määriteltävä kyseisessä oikeusperusteessa tai, 1 kohdan e alakohdassa tarkoitetussa käsittelyssä, sen on oltava tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Lisäksi käsittelyn oikeusperusteesta säädettäessä voidaan mukauttaa yleisen tietosuoja-asetuksen sääntöjen soveltamista kuten käsittelyn lainmukaisuutta koskevia edellytyksiä, käsiteltävien tietojen tyyppiä, rekisteröityjä,

yhteisöjä joille ja tarkoituksia joihin henkilötietoja voidaan luovuttaa, käyttötarkoitussidonnaisuutta, säilytysaikoja sekä käsittelytoimia ja -menettelyjä. Perusvaatimuksena tällaiselle lainsäädännölle on, että sen on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhtainen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden.

Käsittelyperusteella on vaikutusta rekisteröidyn oikeuksiin, joista säädetään yleisen tietosuoja-asetuksen III luvussa. Luku sisältää säännöksiä muun muassa rekisteröidyn informoinnista sekä rekisteröidyn oikeudesta tietojen oikaisemiseen, tietojen poistamiseen ja käsittelyn rajoittamiseen. Asetuksen 21 artiklan mukaan rekisteröidyllä on oikeus henkilökohtaiseen erityiseen tilanteeseensa liittyvällä perusteella milloin tahansa vastustaa häntä koskevien henkilötietojen käsittelyä, joka perustuu 6 artiklan 1 kohdan e alakohtaan. Vastaavaa vastustamisoikeutta ei ole silloin, jos käsittely perustuu 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan. Artiklassa 22 säädetään rekisteröidyn oikeudesta olla joutumatta sellaisen henkilötietojen käsittelyn kohteeksi, joka on pelkästään automaattista ja jolla on rekisteröityä koskevia oikeusvaikutuksia tai muita vastaavalla tavalla merkittäviä vaikutuksia. Artikla 22 olisi otettava huomioon, jos myöhemmin selvitetään esimerkiksi automaattisen käsittelyn hyödyntämistä kielitutkinnon arvioinnissa.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa säädetään erityisiksi henkilötietoryhmiksi muun muassa terveystiedot sekä tiedot, joista ilmenee etninen alkuperä tai rotu. Erityisten henkilötietoryhmien käsittely on lähtökohtaisesti kiellettyä ilman artiklassa mainittuja käsittelyperusteita. Esimerkiksi artiklan 2 kohdan g alakohdan mukaan erityisiä henkilötietoja voidaan käsitellä, jos se on tarpeen tärkeää yleistä etua koskevasta syystä unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön nojalla, edellyttäen että se on oikeasuhteinen tavoitteeseensa nähden, siinä noudatetaan keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan ja siinä säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi. Alakohdan g nojalla (ks. HE 9/2018 vp, s. 84–86) on säädetty erityisten henkilötietojen käsittelykieltoon poikkeus esimerkiksi tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 2 kohdassa. Sen perusteella erityisiä henkilötietoja voidaan käsitellä, jos siitä säädetään laissa tai käsittely johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tehtävästä. Tietosuojalain perusteluissa (HE 9/2018 vp, s. 85–86) todetaan, että 6 §:n lisäksi yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu henkilötietojen käsittelystä on mahdollista säätää tarkemmin erityislainsäädännöllä. Perusteluissa viitataan lisäksi siihen, että yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan lainsäädännön on oltava oikeasuhteinen tavoitteeseensa nähden, siinä tulee noudattaa keskeiseltä osin henkilötietojen suoja ja siinä tulee säätää asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi. Vastaavat vaatimukset seuraavat tietosuojalain perustelujen mukaan myös lainsäätäjää sitovista perusoikeuksien yleisistä rajoitusedellytyksistä. Asianmukaisista ja erityisistä suojatoimista erityisten henkilötietoryhmien käsittelyssä on yleissäännös tietosuojalain 6 §:n 2 momentissa, joka sisältää vaatimuksia esimerkiksi teknisistä, menettelyllisistä ja organisatorisista toimenpiteistä.

Yleisistä kielitutkinnoista annetussa laissa sekä kielitaitolaissa säädetään nykyisin Opetushallituksen tehtävästä hallinnoida sekä yleisiä kielitutkintoja että valtionhallinnon kielitutkintoja. Arvioijarekisterin ja yleisten kielitutkintojen tutkintorekisterin tarkoituksista on myös säädetty nimenomaisesti yleisistä kielitutkinnoista annetun lain 8 §:n 1 momentissa ja 10 §:n 1 momentissa. Koska lainsäädäntö on annettu ennen yleistä tietosuoja-asetusta, sen suhdetta yleisen tietosuoja-asetuksen käsittelyperusteisiin ja rekisteröityjen oikeuksiin ei ole arvioitu lainvalmistelutöissä.

Molempien edellä mainittujen pykälien 2 momenteissa säädetään rekisterien tietosisällöistä. Arvioijarekisteriin tallennetaan nykyisen lain mukaan henkilön nimi, henkilötunnus sekä kieli tai kielet, joita henkilö on oikeutettu arvioimaan. Lisäksi rekisteriin talletetaan tarpeelliset

yhteystiedot. Tutkintorekisteriin puolestaan tallennetaan yleiseen kielitutkintoon osallistuneen nimi, henkilötunnus, kansalaisuus, sukupuoli, tutkinnon suorittamispaikka, tutkintokieli, saadut taitotasoarviot, tutkintokertojen ajankohta ja tarpeelliset yhteystiedot. Esimerkiksi Tilastokeskuksen (Tilastokeskus: Käsitteet ja määritelmät², viitattu 28.4.2025) mukaan kansalaisuudella tarkoitetaan passin myöntämismaata tai jonkin maan kansalaisena olemista. Kansalaisuudesta eri asiaa tarkoittaa Tilastokeskuksen mukaan kansallisuus eli etninen tausta, joka on kuulumista johonkin kansanryhmään kuten inkerinsuomalaisiin, kurdeihin tai romaneihin.

Yleisistä kielitutkinnoista annetun lain 11 §:n 2 momentissa säädetään nykyisin tutkintomaksun palauttamisesta esimerkiksi sairauden vuoksi. Arvioidakseen tutkintomaksun palauttamista sairauden vuoksi Opetushallitus käsittelee tässä tehtävässään terveyttä koskevia erityisiä henkilötietoryhmiä. Lainkohtaa ei ole rajattu tutkintoon ilmoittautuneen omaan sairauteen, vaan epäselvää on, voisiko kyseeseen tulla esimerkiksi lapsen tai muun läheisen henkilön sairaus. Yleisen tietosuoja-asetuksen johdantokappaleen 46 mukaan henkilötietoja voidaan kuitenkin lähtökohtaisesti käsitellä ainoastaan toisen luonnollisen henkilön elintärkeän edun perusteella, silloin kun käsittelyllä ei ole muuta ilmeistä käsittelyn oikeusperustetta.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 7 kohdan mukaan 'rekisterinpitäjällä' tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, viranomaista, virastoa tai muuta elintä, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Jos tällaisen käsittelyn tarkoitukset ja keinot määritellään unionin tai jäsenvaltioiden lainsäädännössä, rekisterinpitäjä tai tämän nimittämistä koskevat erityiset kriteerit voidaan vahvistaa unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti. Rekisterinpitäjältä on mahdollista säätää kansallisessa lainsäädännössä yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 1 kohdan 7 alakohdan mahdollistaman liikkumavaran nojalla. Tietosuojavaaltuutetun toimiston lainsäädäntölausuntoja varten antamassa ohjeessa (16.10.2017 v1.0, s. 9) korostetaan, että rekisterinpitäjän vastuun on oltava osa toiminnallista vastuuta. Kun rekisterinpitäjältä säädetään laissa, määrittelyyn tulee suhtautua erityisen tarkkaavaisesti ja varmistua siitä, että vastuu kohdentuu oikealle taholle. Ohjeen mukaan rekisterinpitäjän määrittelyn riskinä on, että rekisterinpitäjä on määritelty vain muodollisesti ja ilman, että toimijan tosiasiallista roolia henkilötietojen käsittelyssä käytännön tasolla on tunnistettu. Ohjeen mukaan rekisterinpitäjäksi tulee osoittaa sellainen taho, joka tosiasiallisesti käyttää rekisterinpitäjälle kuuluvaa määräysvaltaa ja voi toteuttaa rekisterinpitäjälle kuuluvat velvoitteet. Yleisessä tietosuoja-asetuksessa tarkoitetaan 4 artiklan 8 alakohdan mukaan henkilötietojen käsittelijällä muun muassa oikeushenkilöä, viranomaista, virastoa tai muuta elintä, joka käsittelee henkilötietoja rekisterinpitäjän lukuun. Asetuksen 28 artiklan 3 kohdan mukaan henkilötietojen käsittelijän suorittamaa käsittelyä on määritettävä sopimuksella tai muulla unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön mukaisella oikeudellisella asiakirjalla, joka sitoo henkilötietojen käsittelijää suhteessa rekisterinpitäjään ja jossa vahvistetaan artiklassa mainitut asiat. Arvioijarekisterin ja yleisten kielitutkintojen tutkintorekisterin ylläpitäminen on edellä mainituissa pykälissä säädetty Opetushallituksen tehtäväksi. Käytännössä kielitutkintoihin ilmoittautuneiden tiedot siirtyvät Opetushallituksen ilmoittautumisjärjestelmästä rajapinnan kautta Solkin sovellukseen, jossa näitä rekistereitä ylläpidetään. Yleisistä kielitutkinnoista annetun lain 2 §:n mukaan Opetushallitus voi tehdä yleisten kielitutkintojen laatimiseen ja arviointiin liittyviä sopimuksia korkeakoulujen kanssa, ja yhteistyö Solkin kanssa perustuu tähän lainkohtaan. Esityksessä ei ehdoteta lakia muutettavaksi tämän vastuunjaon osalta, sillä lain lähtökohtana on Opetushallituksen rooli kielitutkintojen hallinnoijana. Kielitutkintojen järjestämiseen liittyvien, laissa tarkoitettujen rekisterien rekisterinpitäjälle kuuluva tosiasiallinen määräysvalta ja vastuu on

² <https://stat.fi/tup/maahanmuutto/kasitteet-ja-maaritelmat.html>

Opetushallituksella, vaikka se voisi siirtää käsittelytoimia henkilötietojen käsittelijälle lain 2 §:ssä tarkoitetulla sopimuksella.

2.2.2 Tutkintotulosten ja tutkintotodistusten digitalisointi

Keskeiset tutkintoprosessin osat eli itse kielitesti ja tutkintotodistukset ovat edelleen paperisia. Opetushallituksen esiselvityksen mukaan prosesseja pitäisi digitalisoinnin lisäksi muotoilla suuremmille osallistujamäärille sopivammaksi. Osallistujamäärien kasvaessa kaikista kielitutkintojen prosessien vaiheista tulee työläämpiä, mikä lisää kaikkien tutkintojen järjestämiseen osallistuvien tahojen työmäärää. Kokonaisuudessaan kielitutkintojen kokonaisprosessia pitäisi nopeuttaa, jotta varmistetaan että tutkinnon suorittaja pystyy todistamaan kielitaitonsa kohtuullisessa ajassa tutkintotodistusta edellyttävälle taholle. Kielitaidon osoittamista voisi nopeuttaa muun muassa tutkintotodistusten sähköinen tiedoksianto ja mahdollisuus käyttää suoritustietoja sähköisesti.

Henkilötietojen luovuttaminen siirtämällä, levittämällä tai asettamalla ne muutoin saataville on yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu henkilötietojen käsittelyn muoto. Vastaanottajalla tarkoitetaan asetuksen 4 artiklan 9 kohdan mukaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, viranomaista, virastoa tai muuta elintä, jolle luovutetaan henkilötietoja, oli kyseessä kolmas osapuoli tai ei. Viranomaisia, jotka mahdollisesti saavat henkilötietoja tietyn tutkimuksen puitteissa unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti ei kuitenkaan pidetä vastaanottajina. Henkilötietojen luovutusten edellytyksiä on arvioitava edellä käsiteltäviä käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatetta vasten. Jos tietojen käyttötarkoitus muuttuisi luovutuksen johdosta, luovutus edellyttää 6 artiklan 4 kohdan mukaan rekisteröidyn suostumusta tai säännöstä esimerkiksi jäsenvaltion lainsäädännössä. Tällaisen lainsäädännön on oltava välttämätön ja oikeasuhteinen, jotta voidaan taata esimerkiksi rekisteröidyn suojele tai muille kuuluvat oikeudet ja vapaudet tai jäsenvaltion yleiseen julkiseen etuun liittyvät tärkeät tavoitteet kuten taloudellinen etu, rahaan liittyvät asiat ja sosiaaliturva. Kansallisen liikkumavaran puitteissa voidaan säätää yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaisesti niistä tahoista ja tarkoituksista, joihin henkilötietoja voidaan luovuttaa.

Nykyisin todistukset yleisten kielitutkintojen tutkintosuorituksista postitetaan paperisina, mutta tarkoituksena on, että jatkossa siirryttäisiin sähköisiin todistuksiin Oma Opintopolku -järjestelmän kautta vastaavasti kuin esimerkiksi ylioppilastutkinnoissa. Sähköistä tiedoksiantoa säännellään sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetussa laissa (13/2003), joka soveltuu hallinnon yleislakina viranomaistoimintaan ilman eri viittausta. Lain 4 luku sisältää säännökset päätösasiakirjan sähköisestä allekirjoittamisesta ja sähköisestä tiedoksiannosta. Lain 16 §:n mukaan päätösasiakirja voidaan allekirjoittaa sähköisesti. Lain 18 §:ssä säädetään todisteellisesta sähköisestä tiedoksiannosta ja lain 19 §:ssä tavallisesta sähköisestä tiedoksiannosta. Nykyisen lain mukaan sähköinen tiedoksianto edellyttää henkilön suostumusta. Esitystä valmisteltaessa on lausuntopalaute huomioiden päädytty siihen, että tutkintotodistuksen sähköinen tiedoksianto on jo mahdollista suoraan tämän yleislainsäädännön ja siihen valmisteltavana olevien muutosten perusteella eikä ole erityistä perustetta säätää asiasta erityislainsäädäntöä. Sähköiseen tiedoksiantoon valmisteltavia muutoksia käsitellään jaksossa 11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä.

Tällä hetkellä valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017), jäljempänä *opinto- ja tutkintorekisterilaki*, 6 luvussa on säädetty opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelusta. Palvelun kautta henkilöt voivat katsoa ja käyttää opinto- ja tutkintotietojaan, ja niitä voidaan myös luovuttaa niiden saamiseen oikeutetuille tahoille. Lain 29 §:n 1 momentissa on säädetty, että luovutuspalveluun sisältyvän käyttöliittymän avulla henkilö voi katsoa ja käyttää opinto- ja tutkintorekisterilaissa tarkoitettuihin rekistereihin ja tietovarantoihin

sisältyviä omia tietojaan. Pykälän 2 momentin mukaan opinto- ja tutkintorekisterilaissa tarkoitettuihin rekistereihin ja tietovarantoihin sisältyviä tietoja voidaan myös luovuttaa viranomaiselle opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelun avulla viranomaisen lakiin tai laissa säädettyyn tehtävään perustuvan tiedonsaantioikeuden nojalla. Tiedonsaantioikeuksista säädetään kutakin viranomaista koskevassa alakohtaisessa lainsäädännössä.

Lisäksi opinto- ja tutkintorekisterilain 29 §:n 5 momentin mukaan henkilö, josta on tallennettu tietoja opinto- ja tutkintorekisterilaissa tarkoitettuun rekisteriin tai tietovarantoon, voi palvelussa antaa suostumuksensa rekisterissä tai tietovarannossa olevan tiedon luovuttamiseen viranomaiselle tai muulle taholle sekä peruuttaa antamansa suostumuksen. Tietoja luovutetaan opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelun avulla henkilön antaman suostumuksen nojalla teknisen rajapinnan avulla tai muussa sähköisessä muodossa. Lain perustelujen (HE 260/2018 vp, s. 43; HE 19/2021 vp, s. 16 ja HE 160/2022 vp, s. 21) mukaan tietojen luovuttamista koskevan 29 §:n 5 momentin suostumuksen on tarkoitus vastata yleisessä tietosuoja-asetuksessa suostumuksesta säädettyä. Yleisessä tietosuoja-asetuksessa suostumus on yksi 6 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuista mahdollisista henkilötietojen käsittelyperusteista (a alakohhta) sekä 9 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuista mahdollisista erityisten henkilötietojen käsittelyperusteista. Suostumuksen edellytyksistä säädetään asetuksen 7 artiklassa. Jos käsittelyperusteena on 6 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettu suostumus, yleinen tietosuoja-asetus ei anna kansallista liikkumavaraa mukauttaa käsittelyperustetta toisin kuin käsittelyperusteen ollessa 6 artiklan 1 kohdan alakohhta c tai e.³ Perustelujen (HE 260/2018 vp, s. 15) mukaan suostumusta on käytetty opinto- ja tutkintorekisterilaissa perusteena antaa rekistereistä tietoja esimerkiksi silloin, kun yksilö haluaa omasta aloitteestaan käyttää tutkintotietoja hakiessaan töitä. Perusteluissa on arvioitu tämän jäävän yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle, sillä 2 artiklan 2 kohdan c alakohdan mukaan asetusta ei sovelleta henkilötietojen käsittelyyn, jonka luonnollinen henkilö suorittaa yksinomaan henkilökohtaisessa toiminnassa. Tällöin tietojen näyttäminen rinnastuisi perustelujen mukaan siihen, että henkilö näyttäisi paperiset tutkintotodistuksensa potentiaaliselle työnantajalle tai lähettäisi ne tälle työhakemuksen liitteenä tai antaisi työnvälityspalvelun hyödyntää opintosuoritustietoja. Henkilö voi antaa suostumuksensa tietojen luovuttamiseen muodostamalla palvelussa esimerkiksi työnantajalle lähetettävän linkin rekisterissä oleviin tietoihin. Henkilö voi antaa palvelussa myös suostumuksensa tietojen luovuttamiseen kolmannelle osapuolelle, jonka kanssa Opetushallituksella on tietojenluovutussopimus. Toisaalta yleisen tietosuoja-asetuksen johdanto-osan kohdassa 18 täsmennetään, että asetusta sovelletaan kuitenkin rekisterinpitäjiin tai henkilötietojen käsittelijöihin, jotka tarjoavat keinot henkilökohtaiseen henkilötietojen käsittelyyn. Opinto- ja tutkintorekisterilain 29 §:n 7 momentin mukaan luovutettavia tietoja ei tallenneta Opetushallituksen palveluun. Kielitutkintoja koskevat rekisterit eivät ole tällä hetkellä opinto- ja tutkintorekisterilain piirissä, joten ne eivät kuulu 29 §:ssä tarkoitettuihin rekistereihin tai tietovarantoihin.

Opinto- ja tutkintorekisterilain 3 ja 3 a §:ssä säädetään oppijanumerosta ja oppijanumerorekisteristä. Oppijanumero on luonnolliselle henkilölle annettava pysyvä tunnus. Sitä käytetään henkilön yksilöintiin tallennettaessa, käsiteltäessä ja luovutettaessa opinto- ja

³ Toisinaan kansallisessa lainsäädännössä, muun muassa opinto- ja tutkintorekisterilain 2 luvussa (ks. HE 19/2021 vp, s. 13 ja HE 160/2022 vp, s. 18–19), suostumus toimii suojatoimena sen lisäksi, että yleisessä tietosuoja-asetuksessa tarkoitettuna käsittelyperusteena on esimerkiksi 6 artiklan 1 kohdan e alakohhta eli yleistä etua koskevan tehtävän suorittaminen tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttäminen. Suojatoimena toimivaan suostumukseen ei sovelleta yleisen tietosuoja-asetuksen 7 artiklaa suostumuksen edellytyksistä, vaan suostumuksen antamisen ja peruuttamisen tapaa säännellään tällöin kansallisessa laissa.

tutkintorekisterilaissa tarkoitettuja tietoja, jotta vältettäisiin henkilötunnuksen tarpeetonta käsittelyä. Oppijanumeroista muodostuu oppijanumerorekisteri, johon tallennetaan henkilön yksilöimistä varten henkilön nimi sekä henkilötunnus tai muita yksilöimiseksi välttämättömiä tietoja. Oppijanumerorekisterin rekisterinpitäjänä toimii Opetushallitus.

Tietojen luovuttamista koskee yleislakina julkisuuslaki. Lain 1 §:n mukaan viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, jollei julkisuuslaissa tai muussa laissa erikseen toisin säädetä. Lain 3 §:n mukaan julkisuuslaissa säädettyjen tiedonsaantioikeuksien ja viranomaisten velvollisuuksien tarkoituksena on muun muassa toteuttaa avoimuutta viranomaisten toiminnassa sekä antaa yksilöille ja yhteisöille mahdollisuus valvoa julkisen vallan käyttöä, oikeuksiaan ja etujaan. Viranomaisilla tarkoitetaan lain 4 §:n 1 momentin mukaan muun muassa valtion hallintoviranomaisia sekä muita valtion virastoja ja lain tai asetuksen perusteella tiettyä tehtävää itsenäisesti hoitamaan asetettuja lautakuntia ja toimikuntia. Mitä viranomaisesta julkisuuslaissa säädetään, koskee pykälän 2 momentin mukaan myös lain tai asetuksen taikka lain tai asetuksen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen perusteella julkista tehtävää hoitavia yhteisöjä, laitoksia, säätiöitä ja yksityisiä henkilöitä niiden käyttäessä julkista valtaa.

Julkisuuslain 9 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada tieto viranomaisen asiakirjasta, joka on julkinen. Tiedon antaminen asiakirjasta, joka ei ole vielä julkinen, on viranomaisen harkinnassa. Salassa pidettävästä viranomaisen asiakirjasta tai sen sisällöstä saa 10 §:n mukaan antaa tiedon vain, jos niin erikseen julkisuuslaissa säädetään. Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 22 kohdassa on säädetty salassa pidettäväksi asiakirjat, jotka sisältävät tietoja pääsy- tai muusta kokeesta tai testistä, jos tiedon antaminen vaarantaisi kokeen tai testin tarkoituksen toteutumisen tai testin käyttämisen vastaisuudessa.

Julkisuuslain 11 §:ssä säädetään asianosaisjulkisuudesta. Pykälän 1 momentin mukaan asianosaisella eli hakijalla, valittajalla sekä muulla, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee, on oikeus saada asiaa käsittelevältä tai käsitteleeltä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. Asianosaista koskee julkisuuslain 23 §:n mukainen vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto. Pykälän 2 momentin mukaan asianosainen, hänen edustajansa tai avustajansa ei saa ilmaista sivullisille asianosaisaseman perusteella saatuja salassa pidettäviä tietoja, jotka koskevat muita kuin asianosaista itseään. Lisäksi 3 momentin mukaan henkilö ei saa käyttää salassa pidettäviä tietoja omaksi taikka toisen hyödyksi tai toisen vahingoksi. Asianosainen, hänen edustajansa tai avustajansa saa käyttää muita kuin asianosaista itseään koskevia tietoja vain sen oikeuden, edun tai velvollisuuden hoitamista koskevassa asiassa, johon asianosaisen tiedonsaantioikeus on perustunut. Julkisuuslain 25 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen asiakirjaan, jonka viranomainen antaa asianosaiselle ja joka on salassa pidettävä toisen tai yleisen edun vuoksi, on tehtävä merkintä sen salassa pitämisestä. Asianosaiselle on annettava tieto hänen salassapitovelvollisuudestaan myös silloin, kun salassa pidettäviä tietoja annetaan suullisesti.

Julkisuuslain 11 §:n 2 momentin 1 kohdassa rajoitetaan asianosaisjulkisuutta esimerkiksi tilanteissa, jossa tiedon antaminen olisi vastoin erittäin tärkeää yleistä etua. Lainkohdan perustelujen (HE 30/1998 vp, s. 66–67) mukaan erittäin tärkeä yleinen etu voi liittyä esimerkiksi valtion turvallisuuden ylläpitämiseen tai ulkopoliittisten suhteiden hoitoon. Tiedon antaminen esimerkiksi siitä, kuka on tehnyt valvontaviranomaiselle selvityspyynnön tai lastensuojelulain mukaisen ilmoituksen lastensuojelun tarpeessa olevasta lapsesta, saattaa yksittäistapauksessa olla vastoin yleistä etua, jos tiedon antaminen voi vaarantaa valvontaviranomaiselle tärkeän tiedonsaannin tai lastensuojelun tarkoituksen toteutumisen. Oikeuskäytännössä on katsottu, että muun muassa tieto tietosuojavaaltuutetulle jätetyn selvityspyynnön allekirjoittajasta oli pidettävä salassa asianosaiselta, jonka toimintaa selvityspyynnö koski (KHO 13.1.1992 T 44). Sen selvittäminen, onko tiedon antaminen asiakirjasta vastoin erityisen tärkeää yleistä tai yksityistä

etua, edellyttää lainkohdan perustelujen mukaan aina tapauskohtaista arviointia. Viranomaisen tapauskohtaisessa kokonaisharkinnassa on pyrittävä sovittamaan yhteen yksilön oikeusturvan kannalta keskeinen vaatimus oikeudesta saada tietää itseään koskevan ratkaisun perusteet ja toista koskevat tärkeät edut samoin kuin keskeisten yhteiskunnallisten tavoitteiden ja sääntelyiden tarkoituksen toteutuminen.

Julkisuuslain 16 §:ssä säädetään asiakirjan antamistavoista. Sen mukaan viranomaisen asiakirjan sisällöstä annetaan tieto suullisesti taikka antamalla asiakirja viranomaisen luona nähtäväksi ja jäljennettäväksi tai kuunneltavaksi tai antamalla siitä kopio tai tuloste. Tieto asiakirjan julkisesta sisällöstä on lähtökohtaisesti annettava pyydetyllä tavalla. Pykälän 4 momentissa viitataan myös julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annettuun lakiin (906/2019), jäljempänä *tiedonhallintalaki*, jonka 5 luku sisältää yleissäännökset tietojen antamisesta teknisen rajapinnan ja katseluyhteyden avulla. Opetushallitus luovuttaa tietoja rekistereistään jo nykyisin näiden tiedonhallintalain yleissäännösten nojalla ja on esitystä valmisteltaessa arvioinut kyseisen sääntelyn riittävän myös kielitutkintoja koskevien tietojen luovuttamistapoihin.

Sen sijaan ongelmallista on se, jos yleisten kielitutkintojen testimateriaalia kuten tehtävien kysymyksiä on luovutettava julkisuuslain nojalla. Julkisuuslain mukaisesta vaihtoehtoisuudesta ja hyväksikäyttökiellosta huolimatta Opetushallituksen ja Soveltavan kielitutkimuksen keskuksen tietoon tulee säännöllisesti tilanteita, joissa tehtäviä levitetään ja joissain tapauksissa esitellään julkisesti esimerkiksi Internetin keskusteluryhmissä. Opetushallitus on lausunnossaan tuonut esille, että tehtävien ennalta tunteminen heikentää suorittajien välistä yhdenvertaisuutta, jos osa tutkinnon suorittajista tuntee jo etukäteen testissä suoritettavat tehtävät, kun taas osa ei niitä tunne. Testitehtävien ennalta tunteminen voi vaikuttaa arvioinnin tuloksen vääristymiseen suhteessa henkilön todelliseen kielitaitoon, mikä ei ole yhteiskunnan edun mukaista. Opetushallituksen mukaan pidemmällä aikavälillä vääristynyt testitulostulos suhteessa henkilön todelliseen kielitaitoon asettaa vaakalaudalle yleisten kielitutkintojen uskottavuuden vankkana tutkimuspohjaisena kielitutkintojärjestelmänä. Testimateriaalin leviämistä on käytännössä pyritty rajoittamaan siten, että tietoa annetaan ensisijaisesti arvosteluperusteiden soveltamisesta. Kuitenkin lausuntopalautteessa nostettiin esille, että on ongelmallista, jos koekysymysten antaminen riippuu hallinnon asiakkaan omasta aktiivisuudesta sen mukaan, kokeeko hän ensin annetut tiedot arvosteluperusteiden soveltamisesta riittäviksi. Tämä voisi lausuntopalautteen mukaan johtaa esimerkiksi muutoksenhakijoiden eriarvoiseen kohteluun.

Jyväskylän yliopiston lausunnon mukaan yleisissä kielitutkinnoissa on käytössä osiopankki, mikä tarkoittaa sitä, että testitehtävät eivät ole kertakäyttöisiä vaan testissä on uusien tehtävien lisäksi aina tietty määrä jo aikaisemmin testissä käytettyjä toimivia testitehtäviä. Osiopankki sisältää lisäksi tilastollisia tietoja tehtävien toimivuudesta. Tällä tavoin voidaan varmistaa se, että testitehtävät testaavat juuri kyseisiä testitasoja ja että testit ovat eri testikerroilla tasalaatuisia. Tehtävien ja vastausten luovuttaminen tarkoittaisi tutkintojärjestelmän kannalta siis sitä, että käytössä olleet testitehtävät vastauksineen ja laadunvarmennuksessa käytettävät tiedot tehtävien toimivuudesta (osiopankki) menetetään. Jos testitulosten tulee tulevaisuudessa valmistua aikaisempaa nopeammin ja jos tutkintojen on oltava laadukkaita, on testitehtävien osiopankin säilyttäminen tärkeää. Lisäksi osiopankin käyttö on myös kustannustehokas tapa tuottaa testejä. Jyväskylän yliopiston mukaan osallistuja ei myöskään hyödy saamistaan testisuorituksista, koska arvioinnin aikana arvioijat eivät tee mitään merkintöjä esimerkiksi puhumisen ja kirjoittamisen suorituksiin, vaan he vertaavat suorituksia kirjallisiin arviointikriteereihin ja merkitsevät arviointilomakkeelle taitotasoarvion ja lisäksi voivat kirjoittaa kommentteja osallistujan suorituksesta. Osallistujan kannalta on hyödyllisintä, jos hän saa arviointiensa perusteet tietoonsa joko kirjallisesti tai suullisesti tutkinnon arvioinnista

vastaavalta taholta sen sijaan, että hänelle luovutetaan tehtävät ja hänen omat vastauksensa. Testitehtävien levittämistä ei voida käytännössä valvoa mitenkään, vaikka se olisikin kiellettyä. Testitehtävien levittäminen ulkopuolisille voi tästä aiheutua testijärjestelmälle suuria taloudellisia kustannuksia ja lisätyötä, koska kyseisiä tehtäviä ei voida käyttää uudelleen.

Tiedonhallintalain 21 § sisältää yleissäännöksen tietojen säilytysaikojen määrittämisestä. Tietoaineistojen säilytysajat määritetään sen mukaisesti siinä tapauksessa, jos säilytysajasta ei ole muuten säädetty laissa. Pykälän 1 momentin mukaan säilytysaikoja määritettäessä on otettava huomioon 1) tietoaineiston alkuperäisen käyttötarkoituksen mukainen tarpeellisuus viranomaisen toiminnassa, 2) luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön etujen, oikeuksien, velvollisuuksien ja oikeusturvan toteuttaminen ja todentaminen, 3) sopimuksen tai muun yksityisoikeudellisen oikeustoimen oikeusvaikutus, 4) vahingonkorvausoikeudelliset vanhentumisajat ja 5) rikosoikeudelliset vanhentumisajat. Lainkohdan perustelujen (HE 284/2018 vp, s. 104) mukaan huomioon tulee ottaa kaikki siinä mainitut näkökulmat ja pisin säilytysajan määräytymisperuste on ratkaiseva säilytysaikaa määriteltäessä. Tiedonhallintalain 21 §:n 2 momentin mukaan säilytysajan päättymisen jälkeen tietoaineistot on arkistoitava tai tuhottava viipymättä tietoturvallisella tavalla. Pykälän 3 momentti sisältää myös säännöksen siitä, että säilytysaikojen määrittämisen vastuista, arkistoinnista ja arkistotoimen tehtävistä säädetään erikseen. Arkistointia sääntelee yleislakina arkistolaki (831/1994). Arkistollisen arvon määrittäminen tehdään Kansallisarkiston ja julkishallinnon toimijan yhteistyönä.

2.3 Tutkintojen käyttötarkoitukset ja suorituspäämäärät

Opetushallituksen esiselvityksen mukaan kielitutkintojen tutkintotodistuksia voi hyödyntää moneen eri käyttötarkoitukseen, joista yleisille kielitutkinnoille yleisimpiä on kielitaidon osoittaminen Suomen kansalaisuutta varten. Valtionhallinnon kielitutkintoja puolestaan suoritetaan esiselvityksen mukaan yleisimmin, jotta voidaan osoittaa toisen kotimaisen kielen osaaminen julkishallinnossa työskentelyä varten. Muita käyttötarkoituksia ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon ammattioikeuden hakeminen ja opiskelupaikan hakeminen. Todistusta kielitutkinnoista voidaan tarvita myös työtä tai opintoja varten.

Yleisten kielitutkintojen suorituksista kotimaisten kielten kielitaitovaatimukset täyttää esiselvityksen mukaan useimpiin tarkoituksiin keskitason tutkinto. Kielitaitovaatimuksissa on kuitenkin eroja sen mukaan, pitääkö kaikkien osakokeiden olla tietyllä taitotasolla vai riittääkö vain tiettyjen osakokeiden yhdistelmä. Lisäksi osa edellyttää, että taitotasoarviot ovat yhdeltä tutkintokerralta, kun taas osa sallii useamman tutkintokerran todistusten yhdistelyn. Valtionhallinnon kielitutkinnoista vastaavasti yleinen on hyvän ja tyydyttävän taidon suullisen ja kirjallisen taidon tutkinnon suorittaminen. Julkishallinnon henkilöstön on kuitenkin yleensä osoitettava viranomaisen virka-alueen väestön enemmistön kielen erinomainen taito.

Edellä jaksossa 1.1 mainitut hallitusohjelmakirjaukset kielitaidon osoittamiseen ja todentamiseen tuovat Opetushallituksen hallinnoimille kielitutkinnoille uusia yhteiskunnallisesti merkittäviä käyttötarkoituksia. Jos hallitusohjelmassa esitetyt muutokset pysyvien oleskelulupien edellytyksiin sekä työmarkkinatuen määrään edellyttävät Opetushallituksen hallinnoiman kielitutkinnon eli yleisen kielitutkinnon tai valtionhallinnon kielitutkinnon suorittamista, tulevat kielitutkintojen suorittajamäärät Opetushallituksen esiselvityksen mukaan kasvamaan huomattavasti nykyisestä. Kielitutkintojen uusien käyttötarkoitusten tarkkaa vaikutusta kielitutkintojen suorittajamääriin on Opetushallituksen mukaan hankala arvioida tarkasti, joten alla olevat arviot ovat karkeita.

Opetushallituksen esiselvityksen mukaan vuonna 2023 suoritettiin yhteensä yli 9 000 yleistä kielitutkintoa, joista noin 81 % oli suomen keskitason tutkintoja. Yleisten kielitutkintojen

suomen sekä ruotsin kielen keskitason tutkinnoissa oli yhteensä 8 168 suorittajaa vuonna 2023. Yleisten kielitutkintojen suorittajamäärät ovat alustavien tietojen perusteella vuonna 2024 kasvaneet 10 000 tutkinnonsuorittajaan. Valtionhallinnon suomen ja ruotsin kielen hyvän ja tyydyttävän taidon tutkinnoissa oli vuonna 2023 yhteensä 810 suorittajaa. Opetushallituksen hallinnoimiin kielitutkintoihin voi ilmoittautua kuka tahansa ja Opetushallitus ei kerää tietoa siitä, mihin tarkoitukseen kielitutkinnon suorittaja tarvitsee kielitutkinnon todistusta. Asiakaspalautteen perusteella kielitaidon osoittaminen kansalaisuuden hakemiseksi on yleisin syy kielitutkinnon suorittamiseen ja keskitason yleisiä kielitutkintoja käytetään yleensä tätä tarkoitusta varten.

Maahanmuuttoviraston mukaan pysyvien oleskelulupien hakemuksia tukee suurin piirtein saman verran kuin kansalaisuushakemuksia, esimerkiksi vuonna 2023 täysi-ikäisiä kansalaisuuden hakijoita oli noin 12 000 kun taas pysyvän oleskeluluvan hakijoita oli hieman yli 13 300. Maahanmuuttoviraston arvion mukaan oletettavasti jatkossa lähes kaikki pysyvää oleskelulupaa hakevista tulisivat suorittamaan kielitestin. Tämän perusteella Opetushallitus on karkeasti arvioinut, että pysyvien oleskelulupien kielitaitovaatimus voisi nostaa kielitutkintojen suorittajamäärää noin 10 000 tutkinnonsuorittajalla.

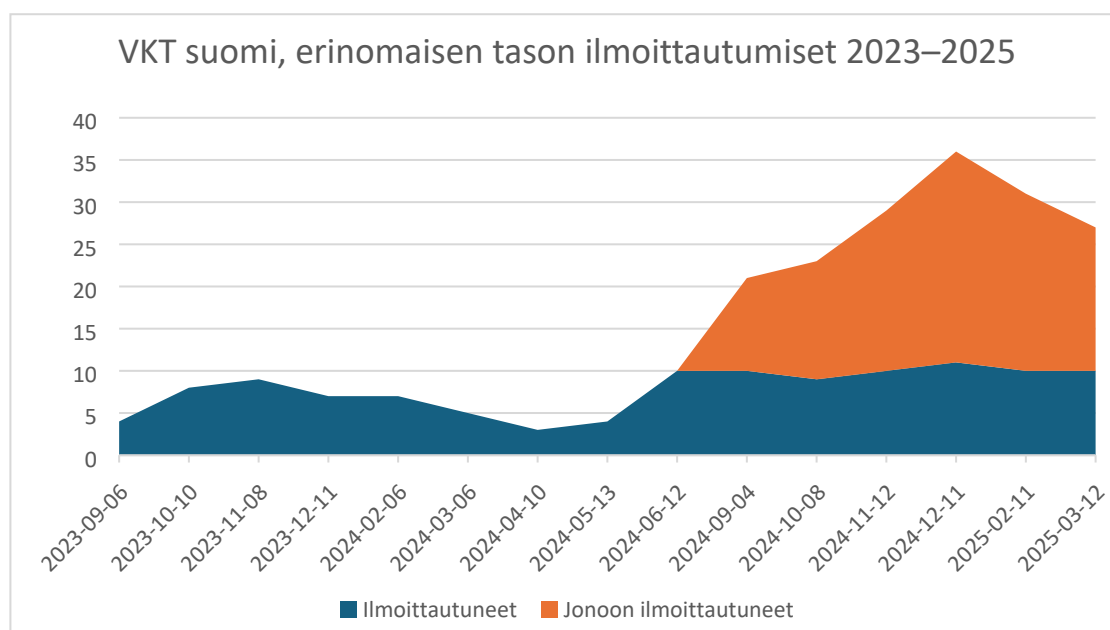
Myöskään työmarkkinatuen kielilisan vaikutuksia ei Opetushallituksen mukaan voida arvioida tarkasti, mutta sosiaali- ja terveysministeriön arvion mukaan noin 31 000 nykyisin työmarkkinatukea saavan henkilön tulisi osoittaa kielitaitonsa lain voimaantullessa tai lakiin mahdollisesti säädettävän siirtymäajan puitteissa. Ministeriön arvion mukaan uudistuksen voimaantulon jälkeen uusien kielitestiin osallistuvien määrän arvioidaan asettuvan vuosittain 8 600–10 600 henkilön tasolle. Työmarkkinatuen kielilisan edellyttämä kielitaidon arviointi voisi siis moninkertaistaa osallistujamäärät heti uudistuksen voimaantullessa tai siirtymäaikana jopa yli 30 000 tutkinnonsuorittajaan ja vuosittainen määrä voisi kasvaa noin 10 000 tutkinnonsuorittajalla.

Molemmat kielitaidon todentamisen uudet käyttötarpeet siis nostaisivat kielitutkintojen osallistujamääriä karkeasti arvioituna useilla kymmenillä tuhansilla. Vaikka Opetushallituksen hallinnoimat kielitutkinnot eivät olisi ainoa kielitaidon osoittamisen tapa näihin uusiin tarkoituksiin ja osallistujamäärät eivät kasvaisi maksimimäärällä, olisi tutkintojen suorittajamäärä silti moninkertainen nykyiseen verrattuna. Aiemmin esimerkiksi suomen kielen keskitason tutkintojen suoritusmäärät kasvoivat suuresti kesällä 2003 voimaan tulleen kansalaisuuslain myötä, kun yleinen kielitutkinto säädettiin yhdeksi tavaksi osoittaa kansalaistamiseen vaadittava kielitaitoedellytys (ks. HE 230/2022, s. 4).

Opetushallituksen esiselvityksen mukaan nykyiset kielitutkintojärjestelmät eli yleiset kielitutkinnot ja valtionhallinnon kielitutkinnot ovat koetuksella jo nykyisillä käyttäjämäärillä. Erityisesti suomen kielen keskitason tutkintopaikkojen kysyntä on suurta varsinkin pääkaupunkiseudulla ja isoissa kaupungeissa, joten tutkintopaikat täyttyvät nopeasti. Suorittajamäärien kasvu hankaloittaisi nykyisiä ongelmakohtia kielitutkintojen prosesseissa ja toisi uusia haasteita.

Opetushallituksen esiselvityksen mukaan myös valtionhallinnon kielitutkintojen erinomaisen taidon tutkintojen maksuttomuus 1.8.2024 alkaen on kasvattanut erityisesti suomen kielen tutkintojen suosiota ja tutkintopaikoista kilpaillaan. Tutkintopaikkoja on kuukausittain vain 10 suomea ja ruotsia kumpaakin kohden. Tutkintolautakunnat ottavat vastaan erinomaisen taidon tutkintosuoritukset yhden päivän aikana. Tutkinnonsuorittajien määrää ei Opetushallituksen mukaan pysty nostamaan, koska tutkintopäivän kesto ei voi pidentää nykyisestä. Erityisesti haastattelut vievät aikaa, koska tutkintolautakunta haastattelee jokaisen tutkinnonsuorittajan erikseen. Syksyllä 2024 maksuttomat suomen kielen tutkinnot ovat täyttyneet hyvin nopeasti.

Joskus perumisen vuoksi täyteen tutkintotilaisuuteen vapautuu yksittäisiä tutkintopaikkoja ja niitä varten pystyy ilmoittautumaan jonoon. Syksyllä 2024 jokaiseen suomen kielen tutkintoon on ollut useita jonottajia ja määrä on kasvanut joka tutkintokerralla: syyskuun tutkintoon oli 11 jonottajaa ja joulukuun tutkintoon jo 26 jonottajaa. Jonosta peruutusten vuoksi tutkintoon on päässyt vain yksittäisiä tutkinnonsuorittajia. Erinomaisen taidon tutkinto on vaativa, ja kaikki tutkinnonsuorittajat eivät saa koko tutkintoaan suoritettua yhdellä tutkintokerralla. Suomen kielen erinomaisen taidon tutkintojen täytyessä hyvin nopeasti kaikki uusintaa tarvitsevista suorittajista eivät välttämättä pääse haluamaansa tutkintotilaisuuteen, ja siten tutkinnon valmistuminen hidastuu. Tämä on ongelmallista, jos todistus toisen kotimaisen kielen erinomaisesta taidosta tarvitaan esimerkiksi virkaa varten.

Erityisesti yleisten kielitutkintojen järjestelmälle aiheuttaa haasteita se, että tutkintoa hakeudutaan usein suorittamaan liian aikaisin omaan kielitaitotasoon nähden. Jos muualla lainsäädännössä edellytetään tietyn tason tutkintoa kielitaidon osoittamiseksi, esimerkiksi kansalaisuuslaissa suomen tai ruotsin kielen keskitason yleistä kielitutkintoa, tutkintoja ei välttämättä ilmoittauduta suorittamaan omaa kielitaitoa vastaavalle tasolle vaan sille tasolle, jolta todistuksen tarvitsee tiettyä tarkoitusta varten. Tämä puolestaan aiheuttaa sen, että suuri osa tutkintoon osallistuvista ei saa tutkintoa suoritettua (ks. esim. HE 230/2022 vp, s. 5). Opetushallitus pyrkii viestinnällään edistämään sitä, että tutkinnon suorittajat ottaisivat riittävästi aikaa kielitaitonsa kehittämiseen ennen tutkintoon ilmoittautumista.

Opetushallituksen esiselvityksen mukaan yhteiskunnallisesti tärkeiden käyttötarkoitusten vuoksi kielitutkinnoilla on suuri merkitys niin kielitutkinnon suorittajalle kuin myös tutkintotodistusta edellyttävälle taholle. Tällaisina korkeiden panosten tutkintoina (high stakes exam) kielitutkintojen pitää olla laadukkaita ja todentaa osallistujien kielitaitoa luotettavasti ja oikeudenmukaisesti. Opetushallituksen hallinnoimien kielitutkintojen laatua varmistetaan eri tavoin, mutta toisaalta laadunvarmistus myös aiheuttaa kielitutkintoprosessiin lisää vaiheita. Opetushallituksen esiselvityksessä pidetään tärkeänä, että laadunvarmistuksen pitää kuitenkin mahdollistaa tutkintosuoritusten arvioinnin valmistuminen kohtuullisessa ajassa.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on sujuvoittaa kielitutkintoprosesseja ja mahdollistaa se, että laadukkaalla, yhdenmukaisella ja yhteismitallisella kielitutkintojärjestelmällä pystyttäisiin vastaamaan suureen ja entisestään kasvavaan kysyntään. Tavoitteena on muun muassa purkaa ruuhkia kielitutkintojen ilmoittautumisvaiheesta ja edistää tutkintotilaisuuksien saatavuutta. Esityksen tavoitteena on myös edistää tiedon sähköistä liikkumista tutkintoprosesseissa ja tutkintoprosessin vaiheiden digitalisointia.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan muutoksia kielitutkintojen järjestämistä ja tutkintoprosesseja koskeviin säännöksiin. Nykyisen kahden, osittain päällekkäisen kielitutkintojärjestelmän sijaan jatkossa ylläpidettäisiin yhtä kielitutkintojärjestelmää, jota kehitettäisiin vastaamaan mahdollisimman sujuvasti kysyntään ja tarpeisiin osoittaa kielitaito eri tarkoituksia varten. Jatkossa kielitutkintojärjestelmänä olisivat yleiset kielitutkinnot, jotka skaalautuvat paremmin kasvaviin osallistujamääriin kuin valtionhallinnon kielitutkinnot. Valtionhallinnon kielitutkintojen järjestämistä koskeva sääntely osittain kumottaisiin ja soveltuvin osin siirrettäisiin osaksi yleisten kielitutkintojen sääntelyä. Esimerkiksi mahdollisuus suorittaa suomen ja ruotsin erinomaista taitoa osoittava valtionhallinnon kielitutkinto maksutta tietyin edellytyksin siirrettäisiin osaksi yleisiä kielitutkintoja. Esitetyillä muutoksilla myös mahdollistettaisiin yleisten kielitutkintojen suorittaminen osakokeina.

Yleisten kielitutkintojen järjestämistä koskevasta erityislainsäädännöstä purettaisiin sääntelyn yksityiskohtaisuutta, mikä mahdollistaisi Opetushallitukselle jonkin verran nykyistä laajemman harkinnan toteuttaa kielitutkintoja tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi kielitutkintojärjestelmään kuuluvien rekisterien sääntelyä päivitetttäisiin. Esitys sisältää myös säännösehdotuksen kielitutkintotietojen saamisesta ja hyödyntämisestä Oman Opintopolun kautta nykyisten paperisten todistusten sijaan.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Vaikutukset ihmisiin

Ehdotettujen muutosten seurauksena kielitutkintoja voitaisiin tarjota nykyistä paremmin ihmisten tarpeisiin. Sekä yleiset kielitutkinnot että valtionhallinnon kielitutkinnot ovat ruuhkautuneita, minkä vuoksi tutkintoja tarvitsevien on vaikeaa päästä suorittamaan niitä jo nykyisin. Muilla hallinnonaloilla valmisteltavien muutosten myötä kielitutkintojen käyttötarpeet tulevat laajenemaan ja suorittajamäärät kasvamaan merkittävästi, mihin nykyisillä tutkintoprosesseilla ei pystytä vastaamaan.

Kielitutkintojärjestelmiä muuttamalla mahdollistettaisiin se, että Opetushallitus pystyisi tarjoamaan kasvaville suorittajamäärille kielitutkintoja nykyistä joustavammin. Kysyntään nykyistä paremmin vastaava kielitutkintojärjestelmä mahdollistaisi sen, että kielitutkinnolla kielitaito voitaisiin osoittaa eri tarpeisiin ilman turhaa viivytystä mutta kuitenkin laadukkaasti. Kielitutkinnon suorittajien näkökulmasta kielitutkintojärjestelmä selkeytyisi, kun tutkintojärjestelmiä olisi jatkossa vain yksi nykyisen kahden sijaan. Myös alueellinen saavutettavuus todennäköisesti paranisi verrattuna esimerkiksi siihen, että nykyisin valtionhallinnon kielitutkinnon erinomaisen tason tutkintoja järjestetään vain Helsingissä Opetushallituksen tiloissa.

Erinomaista suomen tai ruotsin kielen taitoa osoittavan valtionhallinnon kielitutkinnon on syksystä 2024 alkaen voinut suorittaa maksutta tietyin edellytyksin. Maksuton suoritushenkilö säilyisi samoin edellytyksin, mutta valtionhallinnon kielitutkintojen lakatessa se siirtyisi koskemaan yleisten kielitutkintojen ylimmän tason suomen ja ruotsin kielen tutkintoja ja niiden osakokeita. Muiden tutkintojen maksut määräytyisivät valtion maksuperustelain mukaisesti, kuten nykyisinkin.

Nykyisin kielitutkintoprosessin vaiheista ainoastaan ilmoittautumista on digitalisoitu, kun taas tutkinnot suoritetaan kynällä paperille ja tutkintotodistus postitetaan paperisena. Tutkintoprosessin vaiheiden sähköistäminen nopeuttaisi yleisten kielitutkintojen tutkintoprosessia nykyisestä. Tutkintosuoritus tietojen sähköisen luovuttamisen myötä tieto suorituksista voitaisiin antaa tutkinnon suorittajalle sähköisesti nykyistä paperitodistusta nopeammin.

Tutkintoprosessin digitalisoinnissa olisi kuitenkin huomioitava mahdolliset erot kielitutkintoon osallistuvien digitaalisissa valmiuksissa. Esimerkiksi vammaisten maahanmuuttajien näkökulmasta olisi tärkeää varmistaa tutkintoprosessin toteutus siten, että tutkintoon voi osallistua yhdenvertaisesti ja esteettömästi ja että toteutus on digitaalisesti saavutettava. Viranomaisten digitaalisten palvelujen saavutettavuusvaatimuksista säädetään laissa digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (306/2019).

Ihmisten tietosuojan esitys vaikuttaisi ennen muuta sitä kautta, että tutkintoprosessin digitalisoinnin myötä sekä tutkinnon suorittajien, järjestäjien ja arvioijien määrän kasvaessa kielitutkintoihin liittyvää henkilötietoa olisi Opetushallituksen rekistereissä ja järjestelmissä nykyistä enemmän. Tähän vaikuttaa myös hallituksen esityksen sisältämä ehdotus tutkintosuoritusten ja tutkintotodistusten säilytysajan pidentämisestä.

Henkilötietojen käsittelytoimet olisivat Opetushallituksen mukaan pääosin samoja, joita kuvataan jo nykyisessä yleisten kielitutkintojen tietosuojaselosteessa⁴. Esitystä valmisteltaessa on arvioitu, että henkilötietojen käsittelyperusteena yleisten kielitutkintojen sähköisessä ilmoittautumisjärjestelmässä ja tutkintorekisterissä olisi yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohta eli lakisääteinen velvoite järjestää kielitutkintoja. Kielitutkintojen järjestämiseksi olisi välttämätöntä käsitellä osallistujien tietoja. Esitystä valmisteltaessa on arvioitu, soveltuisiko tutkintotulosten ja tutkintotodistusten säilyttämisen käsittelyperusteeksi paremmin yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan c alakohta (lakisääteinen velvoite) vain e alakohta (yleistä etua koskevan tehtävän suorittaminen tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttäminen). Tulosten ja todistusten säilyttäminen palvelee sitä, että tutkinnon suorittanut henkilö voi osoittaa kielitaitonsa eri tarkoituksia varten ja esimerkiksi viranomaiset voivat varmistaa Opetushallitukselta tutkinnon suorittamisen henkilön asioiden käsittelemistä varten. Tältä kannalta käsittelyperusteeksi voisi soveltua myös yleinen etu, jolloin henkilö voisi halutessaan myös vedota 21 artiklan mukaiseen vastustamisoikeuteensa. Esitystä valmisteltaessa on kuitenkin päädytty siihen, että selkein käsittelyperuste tutkintorekisterin osalta kokonaisuudessaan olisi Opetushallituksen lakisääteinen velvoite järjestää kielitutkintoja ja säilyttää tarpeelliset suoritus tiedot suorituksen todentamiseksi. Esimerkiksi lausuntopalautteissa pidettiin tärkeänä, että muun muassa muut viranomaiset pystyvät varmistamaan sähköisen tutkintotodistuksen aitouden. Jos tutkinnon suorittanut voisi kieltää suoritus tietojensa luovuttamisen viranomaiskäyttöön, kielitodistuksen aitoudesta voisi muissa viranomaisissa olla epävarmuutta useammin. Tietojen luovuttamisen perusteena muille kuin

⁴ <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/ilmoittautuminen-yki-testiin#anchor-tietoa-henkilötietojen-kasittelysta>

viranomaisille opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelun kautta toimii kuitenkin nykysääntelyn mukaan rekisteröidyn suostumus, joten tältä osin suostumus toimisi käsittelyperusteena myös yleisten kielitutkintojen suoritustietojen kohdalla. Niissä tapauksissa, kun tutkintoon ilmoittautuneiden terveystietoja käsiteltäisiin lakiehdotuksen 11 §:n 2 momentin mukaisesti tai esimerkiksi tarpeellisten erityisjärjestelyjen toteuttamiseksi, käsittely johtuisi välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tehtävästä. Käsittelyn perusteena olisivat tällöin yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohta ja tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 2 kohta.

Arvioijarekisterin ylläpitämisen tarkoitukset liittyvät tutkintojärjestelmän toimivuuteen ja laadukkuuteen. Esitystä valmisteltaessa on arvioitu, että arvioijarekisterin ylläpitämisen osalta henkilötietojen käsittelyperusteeksi soveltuisi näin ollen yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohta eli yleistä etua koskevan tehtävän suorittaminen tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttäminen. Tämä tarkoittaisi, että arvioijilla olisi yleisen tietosuoja-asetuksen 21 artiklassa säädetty oikeus vastustaa henkilötietojensa käsittelyä. Artiklan 1 kohdan mukaan rekisteröidyllä on oikeus henkilökohtaiseen erityiseen tilanteeseensa liittyvällä perusteella milloin tahansa vastustaa häntä koskevien henkilötietojen käsittelyä, joka perustuu 6 artiklan 1 kohdan e alakohtaan. Rekisterinpitäjä ei saa enää käsitellä henkilötietoja, paitsi jos rekisterinpitäjä voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää rekisteröidyn edut, oikeudet ja vapaudet tai jos se on tarpeen oikeusvaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi.

Yleisiä digitaalisiin palveluihin liittyviä tietosuojariskejä kuten luvatonta pääsyä tietoihin tai henkilötietojen luvatonta yhdistelyä hallittaisiin ja niihin varauduttaisiin tietosuojaa koskevan yleislainsäädännön mukaisilla teknisillä ja organisatorisilla toimenpiteillä sekä sopimusjärjestelyillä siten, että varmistetaan sisäänrakennettu ja oletusarvoinen tietosuoja.

4.2.2 Vaikutukset viranomaisiin ja tiedonhallintaan

Yhden kielitutkintojärjestelmän ylläpitäminen nykyisen kahden sijaan sujuvoittaisi myös kielitutkintojen järjestämiseen liittyvää viranomaistyötä. Valtionhallinnon kielitutkintojen lakkauttamisen myötä nykyisten valtionhallinnon suomen ja ruotsin kielen tutkintolautakuntien sekä tutkintasuoritusten vastaanottajien tehtävät päättyisivät. Sen sijaan suorittajamäärien kasvaessa yleisten kielitutkintojen puolelle olisi tarkoitus esimerkiksi saada lisää järjestäjiä, jotta tutkintoja on mahdollista suorittaa nykyistä enemmän. Myös valtionhallinnon kielitutkintojen nykyisten tehtävien resursseja tarvittaisiin todennäköisesti yleisten kielitutkintojen puolelle osallistujamäärien kasvaessa, joten valtionhallinnon kielitutkintoihin liittyvissä tehtävissä työskennelleiden olisi mahdollista hakeutua hoitamaan yleisiin kielitutkintoihin liittyviä tehtäviä. Yleisiin kielitutkintoihin arvioijaksi siirtyviltä valtionhallinnon kielitutkintojen vastaanottajilta vaadittaisiin kuitenkin yleisten kielitutkintojen arvioijakoulutuksen suorittaminen ennen arvioijaksi rekisteröintiä, sillä valtionhallinnon kielitutkinnoissa ei seurata arvioijien toimintaa samalla tavoin kuin yleisissä kielitutkinnoissa. Ehdotettujen muutosten vaikutuksena kielitutkintoja koskevasta sääntelystä vähennettäisiin yksityiskohtaisuutta ja mahdollistettaisiin Opetushallitukselle laajempi harkinta tutkintojen toteuttamisessa tarkoituksenmukaisella tavalla.

Esityksessä tarkoitettujen muutosten myötä Opetushallituksen rooli tiedonhallinnassa kasvaisi, ja myös palveluntarjoajan eli Solkin tehtävät muuttuisivat. Opetushallitus vastaisi jatkossa yleisten kielitutkintojen sähköisten todistusten myöntämisestä ja tiedonhallinnasta. Uudet järjestäjät ja testikeskukset edellyttävät selkeitä sopimuksia tiedonhallintavastuista. Valtionhallinnon kielitutkintojen lakkauttaminen muuttaisi tiedonhallinnan vastuuta. Tutkintolautakuntien ja tutkintasuoritusten vastaanottajien roolit poistuisivat, ja niiden tehtävät

siirtyisivät osaksi jo olemassa olevaa yleisten kielitutkintojen keskitettyä arviointiprosessia. Tiedonhallintavastuut selkeytyisivät, kun kaikki tutkintotiedot hallinnoitaisiin yhdessä kielitutkintorekisterissä ja todistukset tuotettaisiin yhtenäisellä mallilla.

Osana muutoksia uudistettaisiin tutkintoprosessit sekä asiakkaan sähköiset palvelut tukemaan suurempia osallistujamääriä. Solki ottaisi käyttöön digitaalisen koealustan, ja Opetushallitus toteuttaisi hallinnoimilleen kielitutkinnoille ja muulle lainsäädännössä edellytettävälle kielitaidon arvioinnille uuden tietojärjestelmäkokonaisuuden. Se toteutettaisiin Opetushallituksen nykyisen Opintopolku-järjestelmän yhteyteen. Tietojärjestelmäkokonaisuuden kehittämisestä on laadittu erillinen projektisuunnitelma. Yhteys Opintopolku-järjestelmään sujuvoitaisi tutkintosuoritustietojen antamista tutkinnon suorittajille sekä tietojen liikkumista viranomaisten välillä.

Tutkintosuoritukset, arvoinnit ja todistukset käsiteltäisiin jatkossa sähköisesti. Myös osakokeiden erillinen suorittaminen muuttaisi tietoaineistojen muodostamista. Tietoaineistot syntyisivät digitaalisesti ja tallennettaisiin tutkintorekisteriin. Todistukset generoitaisiin jatkossa sähköisesti rekisteritiedoista.

Tietojen luovutus tapahtuisi jatkossa sähköisesti Oman Opintopolun kautta. Tutkinnonsuorittaja voisi jatkossa tarkistaa Omasta Opintopolusta arviointiprosessin etenemisen tilannetietonsa sekä arvoinnin lopputuloksen. Todistukset ja arviointitulokset olisivat ladattavissa Oman Opintopolun verkkopalvelusta. Tämä todennäköisesti vähentäisi sekä Opetushallituksen että Solkin työtä. Lisäksi tulosten välittäminen osallistujille nopeutuisi verrattuna siihen, että tulokset välitettäisiin osallistujille postitse.

Yleisten kielitutkintojen suorituksia olisi jatkossa mahdollista jakaa opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelun kautta kolmansille osapuolille, joilla on lakisääteinen oikeus tietojen saantiin, tai rekisteröidyn suostumuksen perusteella. Tiedot tutkintosuorituksista voitaisiin siirtää Opetushallitukselta suoraan sähköisesti niille viranomaisille, jotka edellyttävät kielitaidon osoittamista esimerkiksi oleskelulupaa, kansalaisuutta, opiskelijavalintoja, työmarkkinatuen kielilisää tai viranhakua varten. Tämä mahdollistaisi viranomaisille luotettavan tiedon saamisen kielitutkintosuorituksista nopeasti. Lausuntopalautteen perusteella Maahanmuuttovirasto on voinut tarkistaa tiettyjä suoritustietoja yleisten kielitutkintojen suoritusrekisteristä jo useamman vuoden ajan, ja se on vähentänyt sekä Opetushallituksen että Solkin työtä ja nopeuttanut asioiden käsittelyä muissa viranomaisissa. Tietojen hyödyntäminen edellyttäisi tiedonsaantioikeuksien ajantasaisuutta muualla lainsäädännössä. Vaikka kielitutkintorekisteriin tallennettaisiin jatkossa henkilötunnuksen sijasta oppijanumero kuten muissakin Opetushallituksen ylläpitämissä valtakunnallisissa opetuksen ja koulutuksen rekistereissä ja tietovarannoissa, oppijanumero olisi yhdistetty henkilötunnukseen oppijanumerorekisterin kautta. Näin ollen esimerkiksi muut viranomaiset saisivat edelleen haettua tarvitsemansa tiedot henkilötunnuksen avulla, eivätkä ehdotetut muutokset vaikuttaisi muiden viranomaisten järjestelmiin.

Opetushallitus on arvioinut, että ehdotetuilla muutoksilla ei olisi merkittäviä muutosvaikutuksia sen tietoturvaluustoimenpiteisiin. Prosessien sähköistämisessä ja rekisteriuudistuksissa noudatettaisiin Opetushallituksen ja valtionhallinnon tietoturvakäytäntöjä. Erityisjärjestelyihin liittyviä ja muita salassa pidettäviä tietoja käsiteltäisiin suojatusti. Tietoaineistojen suojaaminen ja salassapito varmistettaisiin teknisin keinoin. Solki vastaisi digitaalisen koealustan ja omien rekisteriensä tietoturvallisuudesta.

Kielitutkintojen digitalisointi muuttaisi merkittävästi asianhallinnan käytäntöjä, erityisesti tutkintotodistusten osalta. Todistukset generoitaisiin automaattisesti tutkintorekisterin tietojen

perusteella ja toimitettaisiin sähköisesti Oma Opintopolku -portaalin kautta. Tämä siirtäisi vastuun todistusten teknisestä muodostamisesta ja jakelusta Solkilta osaksi Opetushallituksen ylläpitämää sähköistä järjestelmää. Asianhallinnan näkökulmasta tämä edellyttäisi selkeää määrittelyä rekisteritietojen oikeellisuudesta, dokumentoitua prosessia todistusten muodostamisesta ja teknistä ratkaisua, joka mahdollistaisi todistusten jäljitettävyyden ja aitouden tarkastamisen. Uudistus vähentäisi manuaalista työtä ja parantaisi prosessin läpinäkyvyyttä, mutta edellyttäisi asianhallinnan prosessien uudelleensuunnittelua sähköisen toimintaympäristön ehdoilla.

Valtionhallinnon kielitutkintojen lakkauttaminen ja niiden yhdistäminen yleisiin kielitutkintoihin vaikuttaisi palvelujen tiedonhallintaan siten, että erillinen valtionhallinnon tutkintoprosessi ja siihen liittyvät asiakirjat poistuisivat käytöstä. Jatkossa kaikki kielitutkintotodistukset tuotettaisiin sähköisesti yhtenäisellä mallilla kielitutkintorekisterin tiedoista. Tämä edellyttäisi, että palvelujen tiedonhallinta tukee sähköisten todistusten automaattista muodostamista, arkistointia ja jakelua. Lisäksi aiemmat asiakirjamallit ja rekisterit olisi arkistoitava tai poistettava hallitusti.

Muutokset parantaisivat yhteentoimivuutta Opintopolun muiden tietojärjestelmien ja tietovarantojen välillä. Yleisten kielitutkintojen tutkintorekisteri, ilmoittautumisjärjestelmä ja arviointialusta integroitaisiin. Järjestelmien yhteentoimivuus Opetushallituksen, Solkin ja tutkintojen järjestäjien välillä varmistettaisiin teknisin rajapinnoin ja sopimuksin. Palveluntarjoajan tehtävien muutokset edellyttäisivät Opetushallituksen sopimusmallien uudelleenarviointia. Valtionhallinnon kielitutkintojen erilliset ilmoittautumisjärjestelmät ajettaisiin alas, jolloin ylläpidettäviä järjestelmiä olisi vähemmän. Valtionhallinnon kielitutkintojen tutkintorekisteri säilyisi osana kielitutkintorekisterikokonaisuutta.

4.2.3 Taloudelliset vaikutukset

Ehdotetut muutokset aiheuttaisivat vuosille 2025 ja 2026 kertaluonteisia kustannuksia kielitutkintojärjestelmän kehittämisestä sekä vuodesta 2026 alkaen pysyviä kustannuksia. Vuoden 2025 talousarviossa on varattu momentille 29.01.02 Opetushallituksen toimintamenoihin kahden miljoonan euron määräraha yleisten kielitutkintojen järjestelmän kehittämiseen, ja vuoden 2026 talousarvioesitykseen sisältyy samalle momentille 2,2 miljoonan euron määräraha. Muutosten arvioidaan lisäävän pysyviä, kielitutkintojen hallinnointiin ja toteuttamiseen liittyviä kustannuksia 195 000 eurolla (3 htv). Tähän ei osoiteta erillistä lisämäärärahaa, vaan Opetushallitus kattaa lisäkustannukset tutkintomaksuilla ja tarvittaessa olemassa olevien määrärahojensa puitteissa.

5 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Opetushallituksen esiselvityksen mukaan kielitutkinnoilla on jo nykyisillä osallistujamäärillä haasteita vastata kysyntään erityisesti yleisten kielitutkintojen suomen kielen keskitason ja valtionhallinnon erinomaisen taidon suomen kielen tutkinnoissa. Kielitutkinnot eivät siis nykyisellään pysty vastaamaan vielä tämänhetkistä kysyntääkin huomattavasti suurempaan osallistujamäärään. Erityisesti valtionhallinnon kielitutkintojen järjestelmä on pienen kokonsa vuoksi herkkä muutoksille eikä taivu kasvavien osallistujamäärien tarpeisiin. Vaikka pienet osallistujamäärät ovat aiemmin mahdollistaneet valtionhallinnon kielitutkintojen joustavuuden ja nopeuden, osallistujamäärien kasvaessa näitä hyötyjä olisi haastavaa ylläpitää. Yleisten kielitutkintojen järjestelmä sen sijaan taipuu paremmin vastaamaan tutkintojen kysynnän kasvamiseen, vaikka edellyttää esimerkiksi järjestäjaverkon laajentamista ja tutkintoprosessin sujuvoittamista. Opetushallituksen esiselvityksen pohjalta esitystä valmisteltaessa on kuitenkin

arvioitu tarkoituksenmukaiseksi kehittää jatkossa yhtä kielitutkintojärjestelmää sellaisten kahden sijaan, joiden suoritukset käytännössä korvaavat toisensa.

Esitystä valmisteltaessa on ollut esillä vaihtoehto, että valtionhallinnon kielitutkinnot sulautuisivat osaksi yleisiä kielitutkintoja siten, että yleisten kielitutkintojen sisällä olisi osio, jolla testattaisiin erityisesti hallinnon tehtävissä tarvittavaa kielitaitoa. Esityksessä ei kuitenkaan ehdoteta yleisiin kielitutkintoihin erillistä, hallinnon kieltä testaavaa osiota, sillä jo nykyisin valtionhallinnon henkilöstöltä vaadittava kielitaito voidaan osoittaa suorittamalla vain jompikumpi kielitutkinto. Näin ollen yleinen kielitutkinto riittäisi jatkossakin osoittamaan valtionhallinnon henkilöstöltä edellytettävän kielitaidon.

Opetushallituksen esiselvityksen pohjalta esitystä valmisteltaessa on ollut esillä myös tekoälyn hyödyntäminen tutkintoprosessissa kuten testien laadinnassa. Lisäksi esiselvityksessä arvioitiin, että ymmärtämisen taitojen arvioinnissa voitaisiin hyödyntää automaattisen arvioinnin työkaluja ja näin nopeuttaa suurten osallistujajoukkojen suoritusten arviointia. Myös tuottamisen taitojen eli kirjoittamisen ja puhumisen arviointia tukevia teknisiä työkaluja on esiselvityksen mukaan kehitteillä. Esitystä valmisteltaessa on kuitenkin arvioitu, että tekoälyä ja automaattista arviointia ei tulisi ottaa osaksi tutkintoprosessia vielä vuoden 2026 alussa, vaan asia vaatisi enemmän aikaa. Tekoälyn ja automaattisen arvioinnin hyödyntäminen edellyttäisi, että ratkaisuja arvioidaan tarkemmin suhteessa esimerkiksi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) 2024/1689 tekoälyä koskevista yhdenmukaistetuista säännöistä ja asetusten (EY) N:o 300/2008, (EU) N:o 167/2013, (EU) N:o 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 ja (EU) 2019/2144 sekä direktiivien 2014/90/EU, (EU) 2016/797 ja (EU) 2020/1828 muuttamisesta (tekoälysäädös), yleiseen tietosuojasetukseen sekä hallintolakiin. Tekoälyn ja automaattisen arvioinnin hyödyntämisen mahdollisesti edellyttämiä lakimuutoksia on mahdollista tarkastella erikseen myöhemmin, kun niiden hyödyntämisen suunnitelmat tarkentuvat.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmaan (s. 59) on kirjattu, että selvitetään mahdollisuutta tarjota suomen ja ruotsin kielen taitoa osoittavat valtionhallinnon henkilöstöltä vaadittavat kielitutkinnot osana korkeakoulututkintoa. Jäljempänä (s. 90) tarkennetaan, että tarkastellaan mahdollisuutta suorittaa suomen ja ruotsin kielen erinomaista taitoa osoittava tutkinto osana yliopisto-opintoja. Myös Opetushallituksen esiselvityksessä yhtenä ratkaisuna kielitutkintojen kasvaviin osallistujamääriin on nostettu esille se, että korkeakouluissa lisättäisiin mahdollisuuksia osoittaa toisen kotimaisen kielen erinomainen taito. Tämä voisi helpottaa kielitutkintojen suorittajamäärien kasvua ylimmillä tasoilla, jos vastaavan erinomaisen kielitaidon voisi esimerkiksi valtion virkoja varten osoittaa korkeakouluopinnoissa. Tämä esitys on kuitenkin rajattu ainoastaan kielitutkintojärjestelmien kehittämiseen, ja mahdollisuutta osoittaa kielitaitoa korkeakouluopinnoissa nykyistä laajemmin voidaan selvittää erikseen.

6 Lausuntopalaute

Lausuntokierroksella 6.6.–1.8.2025 yleisesti kannatettiin esityksen tavoitteita, keskeisiä ehdotuksia ja kielitutkintojen digitalisoinnin edistämistä. Nykyisessä kahdessa kielitutkintojärjestelmässä koettiin päällekkäisyyttä, josta luopumista pidettiin hyvänä. Yhden kielitutkintojärjestelmän malli koettiin selkeäksi ja yhdenvertaiseksi, ja sen arvioitiin oikealla tavalla toteutettuna kohdentavan resursseja nykyistä paremmin.

Useassa lausunnossa nostettiin kuitenkin esille huoli siitä, aiheuttaisiko kielitutkintojärjestelmien yhdistäminen ruuhkautumista ja viivästyksiä kielitutkintojen suorittamiseen siirtymävaiheessa. Tärkeänä pidettiin sitä, että myös siirtymävaiheessa on

riittävästi esimerkiksi kielitutkintojen järjestäjiä, arvioijia ja koetilaisuuksia. Palautteessa katsottiin, että valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmää ei tulisi lakkauttaa ennen kuin se on onnistuttu tarkoituksenmukaisesti korvaamaan yleisten kielitutkintojen järjestelmää laajentamalla. Lisäksi lausuntopalautteessa kannatettiin tutkintotilaisuuksien määrän lisäämistä ja hallituksen esitysluonnoksessa ehdotettua säännöstä, jonka mukaan kielitutkintojen järjestämistä koskevia sopimuksia tehtäessä olisi otettava huomioon, että tutkintotilaisuuksia olisi tarjolla alueellisesti riittävä määrä ja riittävän usein. Sen sijaan se sai kritiikkiä, että laista ehdotettiin poistettavaksi peruste purkaa sopimus tutkinnon järjestäjän kanssa. Arvioijia koskevissa kelpoisuusvaatimuksissa tulisi lausuntopalautteen perusteella painottaa arviointitaidon ylläpitämistä ja säännöllistä osallistumista arviointitilaisuuksiin.

Mahdollisuutta suorittaa ja esimerkiksi uusia yleisen kielitutkinnon osakokeita erikseen pidettiin lausuntopalautteessa tutkinnon suorittajien kannalta hyvänä. Palautteessa katsottiin, että tämä mahdollisuus voisi toisaalta vähentää tarpeettomia järjestelmää kuormittavia suorituksia, mutta toisaalta myös lisätä tutkinnon järjestäjien työtä, kielitutkintojen osallistujamääriä sekä järjestelmää rasittavia peruutuksia ja siirtoja. Lausuntopalautteessa nostettiin esille myös kysymyksiä siitä, miten osakokeiden suorittamismahdollisuus vaikuttaisi testipäivien käytännön toteutukseen. Tärkeänä pidettiin sitä, että testikapasiteetti ja kokeiden saatavuus mahdollistaisivat osakokeiden suorittamisen sopivan aikajänteen sisällä. Myös sitä toivottiin, että suoritun kokonaisuuden voisi osoittaa yhdellä todistuksella. Palautteessa esitettiin, ettei tutkintomaksun palauttamismahdollisuutta rajattaisi ainoastaan yhteen kertaan.

Lausuntopalautteessa nostettiin esille myös yleisten kielitutkintojen tutkintorekisterin ja arvioijarekisterin tietosuojaan liittyviä asioita. Esille nostettiin, että esityksessä tulisi arvioida myös yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohdan (yleistä etua koskevan tehtävän suorittaminen tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttäminen) soveltumista henkilötietojen käsittelyperusteeksi sekä valitun vaihtoehdon merkitystä rekisteröidyn oikeuksien kannalta. Lisäksi palautteessa pyydettiin arvioimaan tarkemmin erityisten henkilötietojen käsittelyperustetta, sääntelyn yksityiskohtaisuutta rekistereihin tallennettavista tiedoista, henkilötietojen luovuttamista suhteessa tietosuoja-asetukseen sekä tietosuoja vaikutuksia. Huomioita esitettiin myös rekisterinpitäjästä, rekisterien tietosisällöstä, tietojen käyttötarpeista ja säilytysajasta sekä ehdotettujen muutosten vaikutuksista tietojen hyödyntämiseen. Esillä olivat erityisesti yhteystiedot, siirtyminen henkilötunnuksesta oppijanumeroon sekä tieto kielitutkintoon osallistuvien sukupuolesta.

Lisäksi lausuntopalautteessa pyydettiin arvioimaan tarkemmin ehdotetun sääntelyn suhdetta sähköistä tiedonluovutusta koskevaan yleislainsäädäntöön sekä opinto- ja tutkintorekisterilain tietojen luovuttamista koskeviin säännöksiin. Palautteen perusteella sähköistä tiedonluovutusta koskeva yleissääntely voisi riittää esityksen tarkoituksiin. Lisäksi pyydettiin tarkentamaan, onko tarkoitus säätää todistuksen sähköisestä muodosta vai sähköisestä tiedoksiannosta. Kielitutkintorekisterin yhteydestä opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalveluun voisi puolestaan olla tarkoituksenmukaista säätää viittaussäännöksellä. Myös luovutuspalveluun liittyvän suostumuksen merkitystä pyydettiin avaamaan. Lisäksi pyydettiin tarkastelemaan tietojen luovuttamistapaa suhteessa tiedonhallintalakiin sekä koekysymysten antamisen rajoitusten suhdetta julkisuuslain asianosaisjulkisuuteen. Useassa lausunnossa toivottiin, että arvioijan tietoja ei yhdistettäisi osallistujien tietoihin eikä arvioijien tietoja luovutettaisi osallistujille turvallisuusriskin ja arvioijan tehtävän houkuttelevuuden vuoksi. Tietojen luovuttamista koskevaa sääntelyä pyydettiin käsittelemään myös esityksen jaksossa, jossa käsitellään suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä.

Lausuntopalautteessa oltiin esitysluonnoksen kanssa samalla kannalla siitä, että esimerkiksi tekoälyn hyödyntäminen kielitutkintojen toteutuksessa vaatii aikaa kehitystyöhön.

Lausuntopalautteessa sitä pidettiin isompana periaatteellisena kysymyksenä, joka vaatii harkintaa sekä tutkittua tietoa ja ymmärrystä. Lausuntopalautteessa ehdotettiin, että kielitutkintojen digitalisaatiossa hyödynnettäisiin kokemuksia digitaalisesta valtakunnallisen kotoutumiskoulutuksen päättötestistä, jota Opetushallitus kehittää ja ylläpitää. Lausuntopalautteessa esitettiin myös huoli siitä, millaisia vaatimuksia digitalisaatiosta seuraa kielitutkintojen järjestäjien välineistölle. Lisäksi korostettiin, että kaikilla tutkintoon osallistuvilla ei välttämättä ole riittävää osaamista digitaalisten välineiden käyttöön. Sen vuoksi olisi palautteen mukaan tärkeää varmistaa, että kielitutkinnon voi suorittaa digitaaloista riippumatta ja digitaaliset taitoerot otetaan huomioon niin, että tutkintosuoritukset arvioidaan oikeudenmukaisesti.

Lausuntopalautteen perusteella lakiesitykseen on lisätty valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmän lakkaamista ja yleisten kielitutkintojen osakokeiden suoritusmahdollisuutta koskeva siirtymäaika. Lakiesitykseen on tarkennettu, että todistus annetaan tutkinnosta, tutkinnon osakokeesta tai osakokeiden kokonaisuudesta. Rekistereihin tallennettavia tietoja ja niiden säilytysaikaa koskeviin säännöksiin on tehty tarkennuksia, muun muassa palautettu säännös sukupuolen tallentamisesta yleisten kielitutkintojen tutkintorekisteriin ja poistettu ehdotettu lisäys siitä, että kielitutkintorekisteriin tallennettaisiin myös tiedot tutkintosuoritusten arvioijista. Lisäksi perusteluihin on tarkennettu tutkinnon suorittajalle arvostelusta annettavia tietoja, ja sitä koskeva säännös on erotettu omaksi pykäläkseen muutoksenhakua koskevasta pykälästä. Lakiluonnokseen on myös palautettu nykyinen säännös yleisten kielitutkintojen järjestämistä koskevan sopimuksen purkamisperusteesta ja muokattu lausuntopalautteessa esitetyllä tavalla arvioijia koskevia kelpoisuusvaatimuksia lain tasolla. Sen sijaan lausuntopalautteen perusteella on poistettu säännös sähköisestä tiedoksiannosta ja jätetty asia yleislainsäädännön varaan. Tutkintomaksun palautusta koskevasta säännösluonnoksesta on poistettu maininta siitä, että tutkintomaksu voitaisiin palauttaa vain yhden kerran. Säännös tutkintotietojen luovuttamisesta opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelun kautta on muutettu viittaussäännökseksi.

Nykytilaa ja esityksen vaikutuksia koskevia jaksoja on täydennetty erityisesti tietosuojan ja tiedonhallinnan osalta. Esitykseen on tarkennettu henkilötietojen käsittelyperusteiden arviointia, suostumuksen merkitystä tietojen luovuttamisessa sekä tietosuoja- ja tiedonhallintavaikutuksia. Lisäksi tietojen luovuttamisesta on kirjoitettu tarkemmin nykytilaan sekä jaksoon, joka koskee perustuslakia ja säätämisjärjestystä. Esitykseen on myös lisätty lausuntopalautteessa esitettyjä huomioita muun muassa kielitutkintojen laadunvarmistuksesta, esityksen vaikutuksista ja arkistoinnista.

Lausuntopalautteen perusteella on arvioitu tarkemmin, olisiko lakitekstiin tarpeen lisätä Opetushallituksen rooli rekisterinpitäjänä. Koska rooli kuitenkin tulee Opetushallitukselle jo kielitutkintojen hallinnointiin liittyvän lakisääteisen tehtävän myötä, lakisääteistä tehtävää ja rekisterien ylläpitämistä koskevan sääntelyn on arvioitu riittävän. Valmistelussa on huomioitu myös lausuntopalautteessa esitetty huoli hallinnollisen kielen asemasta kielitaidon testauksessa, kun valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmä lakkaa. Esitystä ei kuitenkaan ole muutettu myöskään kielitutkintojärjestelmien yhdistämisen osalta siirtymäaikaa lukuun ottamatta, sillä yleisen kielitutkinnon suorituksella voi jo nykyisin korvata valtionhallinnon kielitutkinnon.

Lausuntopalautteessa nousi esille, että esimerkiksi yliopistolle olisi toivottavaa saada kielitutkintojen suoritustietoja opiskelijaksi hakeutumisen yhteydessä ilman henkilön erillistä suostumusta. Opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelua koskevan sääntelyn muutostarpeita voidaan selvittää tältä osin erikseen esimerkiksi opinto- ja tutkintorekisterilakia koskevien muutosesitysten lausuntokierroksella, jotta voidaan saada kattavammin tietoa opetuksen ja koulutuksen järjestäjien tietotarpeista.

Lausunnoissa annettiin palautetta myös esitykseen sisältyvistä asetusluonnoksista. Viittomakielen osakokeiden lisäämistä asetukseen kannatettiin, ja lausunnoissa esitettiin näkemyksiä viittomakielen osakokeiden tarkoituksenmukaisista nimityksistä. Palautteessa nostettiin esille runsaasti koulusivistyskielen määritelmään liittyviä haasteita sekä muutamia huomioita arvioijien kelpoisuusvaatimuksista. Lisäksi esitettiin, että arvioijan kelpoisuusvaatimuksissa tulisi asetuksessa mainitun korkeakoulututkinnon lisäksi varmistaa arvioijaksi hakeutuvan riittävä kielitaito tutkintokielessä. Lausunnoissa esitettiin myös huomioita kielitaidon osoittamisesta korkeakouluopinnoilla. Lausuntopalautteessa kannatettiin, että asetuksesta järjestettäisiin vielä erillinen kuulemistilaisuus. Myös lausuntopalautteen perusteella edellä mainituista asetusten yksityiskohdista on tarpeen kuulla sidosryhmiä vielä tarkemmin ennen asetusten antamista, jotta niitä koskevasta sääntelystä saataisiin mahdollisimman selkeä ja tarkoituksenmukainen.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki yleisistä kielitutkinnoista

1 §. Soveltamisala. Pykälän kolmas momentti sisältää nykyisin viittaussäännöksen, jonka mukaan yleisellä kielitutkinnolla osoitetun suomen ja ruotsin kielen taidon rinnastamisesta julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavaan kielitaitoon säädetään erikseen. Perustelujen (HE 86/2004, s. 7) mukaan kyse on siitä, millä tavoin yleisessä kielitutkinnossa osoitettu kielitaito eri taitotasolla rinnastetaan valtionhallinnon kielitutkinnoissa osoitettuun kielitaitoon kielitaitolain 13 §:ssä sekä kielitaitoasetuksen 13 §:ssä. Koska esityksessä ehdotetaan valtionhallinnon kielitutkintojen sulauttamista osaksi yleisiä kielitutkintoja, 3 momentti ehdotetaan kumottavaksi. Kielitaitolain ja sen nojalla annettavan uudistetun kielitaitoasetuksen säännökset kuitenkin edelleen sääntelisivät sitä, miten yleisten kielitutkintojen taitotasot osoittaisivat kielitaitolaissa tarkoitettua erinomaista, hyvää ja tyydyttävää kielitaitoa. Nämä rinnastuisivat toisiinsa samalla asteikolla kuin nykyisinkin.

2 §. Tutkintojen hallinto. Pykälässä säädetään nykyisin, että Opetushallitus voi tehdä yleisten kielitutkintojen laatimiseen ja arviointiin liittyviä sopimuksia korkeakoulujen kanssa. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että sopimuksia voisi tehdä korkeakoulujen taikka muiden sellaisten julkisyhteisöjen tai yhteisöjen kanssa, joilla on riittävä asiantuntemus kielitutkintojen laatimiseen ja arviointiin. Pykälän perusteluissa (HE 86/2004, s. 7) on viitattu Opetushallituksen yhteistyöhön Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen kanssa. Pykälässä tarkoitettuja tehtäviä hoitaa edelleen Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Korkeakoulujen tutkimusosaaminen on tehtäviä hoitaessa keskeistä jatkossakin. Ratkaisevaa ei kuitenkaan ole, että toimintamuotona on nimenomaan korkeakoulu, vaan toiminta voisi periaatteessa olla järjestetty myös esimerkiksi korkeakoulukonsortiona tai korkeakoulukonserniin kuuluvana yhtiönä. Sen vuoksi ehdotetaan, ettei sopimuksen osapuoleksi sidottaisi tiettyä toiminnan muotoa. Lisäksi ruotsinkieliseen pykälään tehtäisiin kielellisiä muutoksia sanajärjestykseen, ja *som hänför sig till* muutettaisiin ilmaukseksi *som gäller*.

4 §. Tutkintojen järjestäminen. Pykälässä säädetään yleisten kielitutkintojen järjestämistä koskevista sopimuksista, joita Opetushallitus voi tehdä enintään viiden vuoden määräajaksi kerrallaan. Nykyinen 1 momentti sisältää luettelon, jonka ensimmäisen kohdan mukaan Opetushallitus voi tehdä tällaisia sopimuksia korkeakoulujen sekä valtion virastojen ja laitosten kanssa. Toisen kohdan mukaan sopimuksia voidaan tehdä sellaisten koulutuksen järjestäjien tai oppilaitosten ylläpitäjien kanssa, joilla on a) perusopetuslaissa tarkoitettu opetuksen järjestämislupa; b) lukiolaissa tarkoitettu koulutuksen järjestämislupa; c) ammatillisesta koulutuksessa annetussa laissa tarkoitettu tutkintojen ja koulutuksen järjestämislupa; tai d)

vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitettu oppilaitoksen ylläpitämislupa. Kolmannen kohdan mukaan yleisten kielitutkintojen järjestämisestä voidaan sopia perusopetuksen järjestäjänä olevan kunnan tai kuntayhtymän kanssa. Lisäksi neljännen kohdan mukaan tällaisia sopimuksia voidaan tehdä myös muiden kuin 1–3 kohdassa tarkoitettujen rekisteröityjen yhteisöjen tai säätiöiden kanssa, joilla on riittävä asiantuntemus. Pykälän nykyisen 2 momentin mukaan sopimuksia tehtäessä on otettava huomioon, että tutkintotilaisuuksia on tarjolla alueellisesti riittävä määrä. Sopimuksen tekemisen edellytyksenä on, että järjestäjän käytettävissä on tutkintojen järjestämisen edellyttämä henkilöstö, tilat ja laitteet. Sopimus voidaan purkaa, jos tutkinnon järjestäjä laiminlyö sopimuksen mukaisia tehtäviään.

Pykälän sanamuotoa ehdotetaan yksinkertaistettavaksi siten, että sopimusten tekemisen edellytyksistä säädettäisiin nykyistä yleisemmällä tasolla. Pykälän 1 momentissa ei enää lueteltaisi mahdollisia järjestäjiä, vaan Opetushallitus voisi sopia yleisten kielitutkintojen järjestämisestä sellaisten julkisyhteisöjen tai yhteisöjen kanssa, joilla on riittävä asiantuntemus ja edellytykset tutkintojen järjestämiseen. Viittaus julkisyhteisöihin ja yhteisöihin vastaisi 2 pykälään ehdotettua muutosta. Käytännössä yleisten kielitutkintojen järjestämisestä vastaavat nykyisin suurelta osin koulutuksen järjestäjät, ja tarkoituksena on jatkaa nykyistä käytäntöä edelleen. Momentissa ei kuitenkaan olisi tarpeen luetella mahdollisia kielitutkintojen järjestäjiä yksityiskohtaisesti, sillä jo nykyisen neljännen kohdan mukaan sopimuksia voidaan tehdä muiden rekisteröityjen yhteisöjen tai säätiöiden kanssa, joilla on riittävä asiantuntemus.

Lisäksi sopimuksille säädetty viiden vuoden enimmäismääräaika ehdotetaan poistettavaksi laista. Lainkohdan perustelujen (HE 86/2004 vp, s. 7) mukaan sopimusten määräaikaisuuden on tarkoitettu tuovan joustavuutta järjestelmän käytännön toteutukseen ja antavan mahdollisuuden tarkastella verkoston laajuutta ja toimivuutta eri tavoin kuin silloisessa järjestelmässä. Nykyisin enimmäismääräajasta tai määräaikaisuudesta ylipäättään ei kuitenkaan olisi tarpeen säätää lain tasolla, vaan Opetushallitus voisi tehdä sopimuksia tarkoituksenmukaiseksi katsomalleen ajanjaksolle.

Sopimusten tekemisen edellytyksenä olisi ehdotetun 1 momentin mukaan riittävän asiantuntemuksen lisäksi, että julkisyhteisöllä tai yhteisöllä olisi edellytykset tutkintojen järjestämiseen. Tällaisilla edellytyksillä tarkoitettaisiin sentyyppisiä yleisiä edellytyksiä, joista nykyisin säädetään pykälän 2 momentissa, eli että tutkinnon järjestäjän käytettävissä on tutkintojen järjestämisen edellyttämä henkilöstö, tilat ja laitteet. Näitä edellytyksiä ei kuitenkaan enää lueteltaisi pykälässä yhtä yksityiskohtaisesti.

Pykälän nykyisen 2 momentin mukaan sopimuksia tehtäessä on otettava huomioon, että tutkintotilaisuuksia on tarjolla alueellisesti riittävä määrä. Tämä säännös säilytettäisiin edelleen osana pykälää. Sen yhteyteen ehdotetaan lisättäväksi, että sopimuksia tehtäessä olisi otettava huomioon myös se, että tutkintotilaisuuksia olisi tarjolla riittävän usein. Tutkintotilaisuuksien järjestäminen riittävän usein olisi tärkeää, jotta kasvavien osallistujamäärien olisi mahdollista suorittaa tutkintoja tai osakokeita viivytyksettä erilaisiin tarpeisiinsa. Tutkintojen järjestämisessä olisi huomioitava kasvavan kysynnän lisäksi se, että nykyisin yleisten kielitutkintojen tutkintotilaisuuksia ei järjestetä yhtä usein kuin valtionhallinnon kielitutkintojen tutkintotilaisuuksia. Nykyisen kielitaitolain perustelujen (HE 92/2002 vp, s. 109) mukaan syynä valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmän säilyttämiselle yleisten kielitutkintojen rinnalla on ollut erityisesti se, että virkaa täytettäessä ja muuhun palvelussuhteeseen otettaessa hakijoiden olisi tarvittaessa pystyttävä osoittamaan kielitaitonsa ilman viivytystä. Vaikka valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmäkään ei tällä hetkellä täysin vastaa tähän tarpeeseen, mahdollisuus suorittaa kielitutkinto ilman viivytystä olisi tärkeää huomioida kielitutkintojärjestelmien yhdistyessä. Tutkintotilaisuuksia olisi siten oltava riittävästi siihen nähden, että tutkinnon suorittajat saattavat tarvita tutkintotodistuksen nopeastikin, jotta heille ei aiheutuisi

tutkintotilaisuuksien odottamisesta viivytystä esimerkiksi viranhakuun tai muihin viranomaisprosesseihin. Lisäksi ruotsinkieliseen momenttiin tehtäisiin kielellinen muutos siten, että *skall* muutettaisiin muotoon *ska*.

8 §. Arvioijarekisteri. Yleisten kielitutkintojen tutkintoprosessin yksi osa on tutkintosuoritusten arviointi. Pykälän nykyisessä 1 momentissa säädetään, että Opetushallitus ylläpitää yleisten kielitutkintojen arviointiin osallistuvista henkilöistä rekisteriä tutkintosuoritusten yhdenmukaisen arvioinnin tason turvaamiseksi. Tarkoitusta välttettäisiin niin, että arvioijarekisteriä pidettäisiin yleisemmin tutkintosuoritusten arvioinnin toteuttamista varten. Muutos olisi kielellinen, eikä sen tarkoituksena olisi muuttaa nykytilaa.

Muun muassa arvioinnin valvonta kuuluu Opetushallitukselle 2 §:ssä säädettyyn tehtävään vastata yleisestä kielitutkintojärjestelmästä, sen kehittämisestä ja valvonnasta. Yleisen tietosuojasetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohdan mukaan henkilötietojen käsittely on lainmukaista siltä osin kuin se on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Artiklan 3 kohdan mukaan 1 kohdan e alakohdassa tarkoitetun käsittelyn perustasta on säädettävä rekisterinpitäjään sovellettavassa jäsenvaltion lainsäädännössä. Oikeusperusteissa on määriteltävä myös käsittelyn tarkoitus tai sen on oltava tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Jo lain 2 §:ssä säädetty tehtävä toimisi mahdollisesti riittävänä käsittelyperusteena käsitellä tutkintojärjestelmän ylläpitämiseksi, kehittämiseksi ja valvomiseksi tarpeellisia henkilötietoja. Arvioijarekisteriä koskeva pykälä ehdotetaan kuitenkin jätettäväksi lakiin, koska pykälässä olisi perusteltua säätää tarkemmin esimerkiksi rekisterimerkinnän kestosta. Yleisen tietosuojasetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaan käsittelyn oikeusperuste voi sisältää erityisiä säännöksiä, joilla mukautetaan yleisen tietosuojasetuksen sääntöjen soveltamista, muun muassa käsiteltävien tietojen tyyppiä, säilytysaikoja tai käsittelytoimia ja -menettelyjä. Lainsäädännön on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden.

Pykälän 2 momentissa säädetään arvioijarekisteriin tallennettavista tiedoista. Nykyisen momentin mukaan rekisteriin talletetaan henkilön nimi, henkilötunnus, sekä kieli tai kielet, joita henkilö on oikeutettu arvioimaan. Lisäksi rekisteriin talletetaan tarpeelliset yhteystiedot. Esitystä valmisteltaessa on arvioitu vaihtoehtoa, ettei arvioijarekisterin tietosisällöstä säädettäisi tarkemmin laissa, vaan Opetushallitus määritteli tarpeelliset tiedot yleisen tietosuojasetuksen 5 artiklan periaatteiden mukaisesti. Esitystä valmisteltaessa on yhdessä Opetushallituksen kanssa arvioitu, että rekisteriin tallennettaisiin henkilön nimi, oppijamerkintärekisteristä saatava oppijamerkintä henkilön yksilöintiä varten sekä ne kielet ja tasot, joita henkilö on oikeutettu arvioimaan. Lausuntopalautteen perusteella ehdotetaan kuitenkin tietosisällöstä säätämistä laissa. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että henkilötunnuksen sijasta tallennettaisiin oppijamerkintä, jolla henkilöt yksilöidään muutenkin Opetushallituksen ylläpitämissä valtakunnallisissa rekistereissä. Lisäksi yhteystiedot ehdotetaan jätettäväksi momentista pois. Sen lisäksi, että rekisteriin tallennettaisiin kielet, tallennettaisiin myös tasot, joita arvioija on oikeutettu arvioimaan. Tieto tasoista tallennetaan Opetushallituksen lausunnon mukaan rekisteriin jo nykyisin. Tasojen merkitseminen rekisteriin on Opetushallituksen näkemyksen mukaan välttämätöntä, sillä yleisten kielitutkintojen arvioijien kelpoisuusvaatimukset ovat erilaiset eri tasoilla.

Pykälän 3 momentin mukaan henkilö merkitään arvioijarekisteriin viiden vuoden ajaksi, ja merkintä voidaan hakemuksesta uusua, edellyttäen, että henkilö täyttää edelleen 7 §:ssä säädetyt vaatimukset ja on käytännössä ylläpitänyt arviointitaitoaan. Momenttiin tarkennettaisiin edellytykseksi, että henkilö olisi myös osallistunut säännöllisesti arviointitilaisuuksiin, sillä tämä on lausuntopalautteen perusteella keskeistä arvioinnin laadun ja johdonmukaisuuden

näkökulmasta. Ehdotettu lisäys olisi lähellä nykyistä edellytystä arviointitaidon ylläpitämisestä käytännössä, mutta selkeyttäisi momentissa säädettyjä edellytyksiä. Lisäksi momenttiin tehtäisiin kielellisiä muutoksia sanajärjestykseen. Ruotsinkieliseen momenttiin tehtäisiin kielellinen muutos siten, että *bestäms* muutettaisiin sanaksi *anges*, ja suomenkieliseen momenttiin tehtäisiin kielellisiä muutoksia välimerkkeihin.

Pykälän nykyinen 4 momentti sisältää säännöksen siitä, että arvioijarekisteriin sovelletaan lisäksi julkisuuslain ja henkilötietolain säännöksiä. Pykälän perustelujen (HE 86/2004 vp, s. 8) mukaan salassa pidettäviä tietoja olisivat lähinnä julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 31 kohdan mukaisesti salassa pidettäväksi pyydetty yhteystiedot. Koska Opetushallituksen ylläpitämän arvioijarekisterin tiedot olisivat julkisuuslaissa tarkoitettuja viranomaisen asiakirjoja, julkisuuslakia sovellettaisiin arvioijarekisteriin joka tapauksessa. Henkilötietolaki puolestaan on kumottu nykyisellä tietosuojalailla. Nykyisen käytännön mukaan erityislakeihin ei tulisi sisällyttää informatiivisia viittauksia yleislakeihin, ellei siihen ole erityistä syytä. Sen vuoksi nämä informatiiviset viittaukset ehdotetaan poistettavaksi pykälästä.

9 §. Tutkintotodistus. Nykyisen pykälän mukaan tutkintoon osallistuja saa todistuksen, joka sisältää arvioinnin sen tasoisesta tutkinnosta, johon hän on osallistunut. Pykälään lisättäisiin, että todistuksen voi saada myös sen tasoisesta tutkinnon osakokeesta tai osakokeiden kokonaisuudesta, johon on osallistunut. Lisäyksellä mahdollistettaisiin osakokeiden suorittaminen ja todistusten saaminen osakokeiden ja niiden kokonaisuuksien suorituksista, jotta henkilö voisi suorittaa itselleen tarpeellisen osakokeiden yhdistelmän koko tutkinnon sijaan. Useammasta suoritetusta osakokeesta koostuva kokonaisuus tulisi voida osoittaa yhdellä todistuksella, joten todistukseen tulisi sisällyttää tiedot koko suoritetusta kokonaisuudesta.

10 §. Yleisten kielitutkintojen tutkintorekisteri. Pykälässä säädetään yleisten kielitutkintojen rekisteristä, jota Opetushallitus 1 momentin mukaisesti ylläpitää suoritettuja kielitutkintoja ja tutkintoihin sisältyviä osakokeita koskevien tietojen säilyttämistä sekä yleisen kielitutkinnon toimivuuden seurantaan varten. Käsittelyn perustessa yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c tai e alakohtaan artiklan 3 kohta mahdollistaa kansallisen liikkumavaran mukauttaa asetuksen sääntöjen soveltamista kuten käsiteltävien tietojen tyyppiä, rekisteröityjä sekä säilytysaikoja. Perusvaatimuksena tällaiselle lainsäädännölle on, että sen on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhtainen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden. Esitystä valmisteltaessa on arvioitu, onko rekisterin tietosisällöstä ja säilytysajasta tarpeen säätää erityislainsäädännössä vai riittäisikö rekisterin pitämiseen tietosuoja koskeva yleislainsäädäntö. Jälkimmäisessä tilanteessa tietosisältö jäisi Opetushallituksen määriteltäväksi erityisesti yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan sisältämien tietosuojaperiaatteiden kuten käyttötarkoitussidonnaisuuden ja tietojen minimoinnin periaatteen pohjalta. Tällöin lähtökohtana olisi, että Opetushallitus kerää tiedot, jotka se tehtävien hoitamista varten tarvitsee, mikä toisi tietosisällön määrittelyyn joustavuutta. Toisaalta kielitutkintorekisterin tarkoituksena on palvella useita tarpeita, niin kielitutkintojen seurantaan kuin tutkintosuoritustietojen säilyttämistä kielitaidon osoittamiseksi. Lisäksi esimerkiksi tutkintosuoritustietojen säilytysajan tarve on pitkä. Näistä syistä ehdotetaan, että yleisten kielitutkintojen tutkintorekisterin tietosisällöstä säädettäisiin edelleen laissa. Pykälän ruotsinkieliseen 1 momenttiin tehtäisiin kielellisiä muutoksia muuttamalla sana *förvarandet* sanaksi *bevarandet* ja sana *kontroll* sanaksi *uppföljningen* sekä tekemällä muita pieniä kielellisiä muutoksia.

Pykälän nykyisessä 2 momentissa säädetään, että rekisteriin talletetaan yleiseen kielitutkintoon osallistuneen nimi, henkilötunnus, kansalaisuus, sukupuoli, tutkinnon suorittamispaikka, tutkintokieli, saadut taitotasoarviot, tutkintokertojen ajankohta ja tarpeelliset yhteystiedot. Nykyinen säädetty tietosisältö on Opetushallituksen mukaan muuttunut osittain

epätarkoituksenmukaiseksi ja nykyisiä tarpeita vastaisi paremmin seuraava tietosisältö: nimi, oppijanumero, yhteystiedot, kansalaisuus, tutkinnon suorittamispaikka, tutkintokieli, saadut taitotasoarviot, tutkintokertojen ajankohta ja taso, jolta tutkinto on suoritettu. Lausuntopalautteen mukaan myös tieto sukupuolesta on tarpeellinen tutkinnon laadunvalvonnassa yhdenvertaisuuden varmistamisen näkökulmasta ja hyödyllinen myös kotoutumisen seurannassa. Lisäksi ehdotetun 11 §:n 3 momentin mukaisen kolmen maksuttoman suorituskerran toimeenpanoa varten tarvitaan tieto siitä, kuinka monta maksutonta suorituskertaa henkilö on mahdollisesti aikaisemmin käyttänyt.

Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että rekisteriin tallennettaisiin henkilötunnuksen sijasta henkilön oppijanumero, kuten toimitaan muidenkin Opetushallituksen rekisterin osalta. Oppijanumero on yhdistetty henkilötunnukseen oppijanumerorekisterin puolella. Lisäksi tarkennettaisiin, että tutkinnon suorittamispaikan lisäksi tallennetaan myös osakokeen suorittamispaikka. Momenttiin lisättäisiin, että kielitutkintorekisteriin tallennetaan lisäksi tutkinnon tai osakokeen taso. Rekisteriin tallennettaisiin ehdotetun momentin mukaan tieto myös 11 §:n 3 momentissa tarkoitettujen maksuttomien suorituskertojen käyttämisestä. Ruotsinkieliseen momenttiin tehtäisiin lisäksi pieniä kielellisiä muutoksia esimerkiksi sanojen määräisyyteen, ja sana *nationalitet* muutettaisiin sanaksi *medborgarskap*, joka paremmin vastaa tekstin suomenkielistä versiota.

Nykyisen 3 momentin mukaan tutkintorekisterin tiedot säilytetään 30 vuotta. Kielitutkinnon suorittaminen voi kuitenkin olla tarpeen osoittaa tätä pidemmänkin ajan kuluttua henkilön elinaikana, minkä vuoksi momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että tiedot henkilön suorittamien kielitutkintojen tai niiden osakokeiden tutkintokielistä, saaduista taitotasoarvioista, tutkintokertojen ajankohdasta sekä 11 §:n 3 momentissa tarkoitettujen maksuttomien suorituskertojen käyttämisestä säilytettäisiin 110 vuotta tutkinnon ajankohdasta. Kielitaidon osoittamiseksi olisi tarpeen säilyttää tiedot hyväksytyistä suorituksista, mutta ei hylätyistä. Lisäksi kuitenkin ylimmälle tasolle 11 §:ssä ehdotettu maksuttomuus tarkoittaisi, että henkilö voisi osallistua tutkintoon maksuttomasti kolme kertaa, joten maksuttomuuden toimeenpanoa varten olisi tarpeen säilyttää tietoa siitä, kuinka monta maksutonta kertaa henkilö on jo käyttänyt.

Muille kuin momentissa mainituille tiedoille Opetushallituksen tulisi määrittää säilytysaika tiedonhallintalain 21 §:n yleissäännöksen nojalla. Huomioon tulisi ottaa muun muassa yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan mukainen säilytyksen rajoittamisperiaate. Arvioituna tiedonhallintalain 21 §:ää ja yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan periaatteita vasten osaa tutkintorekisterin tiedoista kuten yhteystietoja voi olla perusteltua säilyttää huomattavasti lyhyemmän aikaa kuin nykyisessä säännöksessä mainitun 30 vuoden ajan.

Pykälän nykyinen 4 momentti sisältää säännöksen siitä, että tutkintorekisteriin sovelletaan lisäksi julkisuuslain ja henkilötietolain säännöksiä. Momentti ehdotetaan poistettavaksi vastaavasti kuin 8 §:n 4 momentti edellä.

10 a §. *Yleisten kielitutkintojen tutkintorekisterin tietojen käyttäminen ja luovuttaminen.* Tarkoituksena on sähköistää tutkintotietojen hyödyntämismahdollisuuksia siten, että tietoja voisi katsoa, käyttää ja luovuttaa opinto- ja tutkintorekisterilain 6 luvussa tarkoitetun luovutuspalvelun kautta vastaavasti kuin muitakin opinto- ja tutkintotietoja. Sen vuoksi lakiin ehdotetaan uutta 10 a §:ää, joka sisältäisi aineellisen viittauksen opinto- ja tutkintorekisterilakiin. Ehdotetun pykälän mukaan tietojen luovuttamiseen yleisten kielitutkintojen tutkintorekisteristä sovellettaisiin, mitä opinto- ja tutkintorekisterilain 29 §:n 1, 2, 5 ja 7 momentissa säädetään tietojen katsomisesta, käyttämisestä ja luovuttamisesta opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelun avulla.

Viittaus opinto- ja tutkintorekisterilain 29 §:n 1 momenttiin tarkoittaisi, että kielitutkinnon suorittaja voisi katsoa ja käyttää yleisten kielitutkintojen tutkintorekisteriin sisältyviä omia tietojaan opinto- ja tutkintorekisterilain 6 luvussa tarkoitettuun opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalveluun sisältyvän käyttöliittymän avulla. Tyypillisesti tutkinnon suorittaja voisi osoittaa kielitaitonsa tarvitsemiinsa käyttötarkoituksiin 1 momentin nojalla.

Viittaus 2 momenttiin tarkoittaisi, että yleisten kielitutkintojen tutkintorekisteriin sisältyviä tietoja voitaisiin luovuttaa viranomaiselle viranomaisen lakiin tai laissa säädettyyn tehtävään perustuvan tiedonsaantioikeuden nojalla. Tiedonsaantioikeus määrittäisi luovutettavat tiedot, ja niitä arvioitaessa olisi otettava huomioon muun muassa yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettu tietojen minimoinnin periaate.

Viittaus 5 momenttiin tarkoittaisi, että henkilö voisi opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelussa antaa suostumuksensa yleisten kielitutkintojen tutkintorekisterissä olevan tiedon luovuttamiseen viranomaiselle tai muulle taholle sekä peruuttaa antamansa suostumuksen. Lisäksi viittaus 7 momenttiin tarkoittaisi, että luovutettavia tietoja ei tallennettaisi opinto- ja tutkintorekisterilain 6 luvussa tarkoitettuun Opetushallituksen palveluun.

11 §. Tutkintomaksu. Yleiset kielitutkinnot ovat nykyisen säännöksen mukaan kaikilla tasoilla maksullisia, kun taas erinomaista suomen tai ruotsin kielen taitoa osoittavat valtionhallinnon kielitutkinnot on muutettu maksuttomiksi syksystä 2024 alkaen. Muutoksen tarkoituksena on ollut erityisesti mahdollistaa julkishallinnon henkilöstöltä vaadittavan erinomaisen suomen kielen taidon osoittaminen maksutta, ellei sitä ole voinut osoittaa suomeksi suoritetuilla opinnoilla (ks. HE 42/2024 vp). Mahdollisuuden säilyttämiseksi valtionhallinnon kielitutkintojen yhdistyessä yleisiin kielitutkintoihin maksuttomuus ulotettaisiin koskemaan ylimmän tason yleisiä kielitutkintoja. Sen vuoksi pykälän 2 ja 3 momentiksi siirrettäisiin nykyisen kielitaitolain 12 §:n 2 ja 3 momentti.

Nykyisessä pykälän 2 momentissa säädetään tutkintomaksun palauttamista koskevista edellytyksistä. Momentin mukaan tutkintomaksu palautetaan tutkintoon ilmoittautuneelle, jos hän on estynyt osallistumasta tutkintoon sairauden tai muun siihen rinnastettavan erityisen painavan syyn vuoksi eikä voi osallistua seuraavaan järjestettävään tutkintoon. Käytännön epäselvyyksien vuoksi edellytystä ehdotetaan selvennettäväksi siten, että tutkintomaksu palautettaisiin, jos tutkintoon ilmoittautunut olisi estynyt osallistumasta tutkintoon oman sairautensa vuoksi. Sairauden voisi käytännössä todistaa lääkärintodistuksella kuten nykyisinkin. Ehdotetun muutoksen myötä ilmoittautumista ei myöskään voisi siirtää seuraavaan kertaan, kiilaten muiden jonossa olevien ohi, vaan henkilön olisi ilmoitauduttava uudelleen vapaille tutkintopaikoille tai jonoon. Ehdotettavalla muutoksella pyrittäisiin hillitsemään kielitutkintojen ruuhkautumista ja kustannuksia, sillä myöhäiset ilmoittautumisten perumiset vievät tutkintopaikkoja, joita ei välttämättä saada täytettyä jonoon ilmoittautuneista pikaisella aikataululla. Lisäksi myöhäiset perumiset ja tutkintomaksujen palauttamiset aiheuttavat tutkintojen järjestäjille ja Solkille turhia kustannuksia. Tutkintomaksujen palautusten käsittely työllistää myös Opetushallituksen virkailijoita. Momentin sisältämää säännöstä perumisen ajankohdasta selvennettäisiin siten, että maksua ei kuitenkaan palautettaisi, jos tutkintoon ilmoittautunut ei olisi perunut ilmoittautumistaan ennen tutkintotilaisuuden alkua. Selvennys olisi Opetushallituksen lausunnon mukaan tarpeen, koska ”este” voidaan tulkita siten, että osallistujan terveystiedoista tulisi kertoa tutkinnon järjestäjälle. Momentti siirtyisi 4 momentiksi.

12 a §. Tutkinnon suorittajalle annettavat tiedot arvostelusta. Kielitutkintojen testimateriaalien levittämiseen liittyvien, jaksossa 2.2.2 kuvattujen ongelmallisuuksien vuoksi lakiin ehdotetaan

lisättäväksi uusi pykälä, jossa tarkennettaisiin tutkinnon suorittajalle arvostelusta annettavia tietoja. Oikeustilaa tarkentava säännös olisi tarpeen, jotta menetettäisiin kielitutkinnon suorittajien kannalta yhdenvertaisella tavalla.

Esitystä valmisteltaessa saadun palautteen ja perustuslakivaliokunnan (PeVM 9/2002 vp, s. 7) käytännön perusteella olisi asianosaisen oikeusturvan kannalta tarkoituksenmukaista antaa tieto arvosteluperusteiden soveltamisesta hänen tapauksessaan. Tieto arvosteluperusteiden soveltamisesta on keskeinen myös nykyisessä muutoksenhakua koskevassa 13 §:ssä, jonka mukaan kyseisen tiedon saaminen vaikuttaa oikaisuvaatimusajan alkamiseen. Ehdotetussa pykälässä säädettäisiin, että tutkinnon tai sen osakokeen suorittajalle olisi hänen pyynnöstään annettava tieto arvosteluperusteiden soveltamisesta hänen koesuorituksensa. Oikeusvarmuuden vuoksi ehdotetussa pykälässä säädettäisiin arvosteluperusteiden pyytämiseksi aikaraja. Pyyntö olisi tehtävä 14 päivän kuluessa siitä, kun tutkinnon tai osakokeen suorittajalla on ollut tilaisuus saada arvostelun tulokset tietoonsa. Ohjeet pyynnön tekemiseen olisi pykälän mukaan annettava arvostelun tulosten yhteydessä. Tutkintotulokset saatuaan tutkinnon suorittaja voisi siis ensin 14 päivän kuluessa pyytää tietoa arvosteluperusteiden soveltamisesta hänen koesuorituksensa. Saatuaan tiedon arvosteluperusteiden soveltamisesta hän voisi sen jälkeen 14 päivän kuluessa vaatia oikaisua 13 §:n mukaisesti.

Ehdotettu säännös velvoittaisi antamaan tiedon arvosteluperusteiden soveltamisesta mutta ei suoraan testimateriaaliin sisältyviä tehtävänantoja ja koekysymyksiä. Testimateriaaliin sovelletaan julkisuuslain säännöksiä, jotka ulottuvat lain 5 §:n mukaisesti myös tutkinnon järjestäjiin niiden käsitellessä yleisten kielitutkintojen testimateriaalia. Julkisuuslain 11 §:n 1 momentin mukaan asianosaisella on lähtökohtaisesti oikeus saada tieto sellaisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. Kyseisen pykälän 2 momentissa rajataan kuitenkin asianosaisjulkisuuden ulkopuolelle asiakirjat, joista tiedon antaminen olisi vastoin erittäin tärkeää yleistä etua. Kielitutkintojen testimateriaalin kohdalla yleisenä etuna on turvata kielitutkintojärjestelmän toimivuus ja laatu sekä tutkinnonsuorittajien yhdenvertainen asema. Opetushallitukselta ja Jyväskylän yliopistolta saadun palautteen mukaan näiden yleisten etujen turvaaminen edellyttäisi, ettei tehtävänantoja ja koekysymyksiä luovutettaisi asianosaisille sellaisessa muodossa, josta materiaali voi lähteä leviämään. Materiaalin voi olettaa leviävän erityisesti, jos se annetaan julkisuuslain 16 §:ssä mainitulla tavalla esimerkiksi kopiona, tulosteena tai jäljennettäväksi. Esitystä valmisteltaessa on arvioitu, että tiedon antaminen arvosteluperusteiden soveltamisesta ehdotetussa pykälässä tarkoitetulla tavalla voi kuitenkin sisältää jonkin verran koekysymysten avaamista vapaamuotoisesti, joten ehdotettu pykälä ei tarkoita, etteikö asianosainen tällä tavoin voisi lainkaan saada tietoa koekysymyksistä tai tehtävänannoista.

13 §. Muutoksenhaku. Pykälän nykyisessä 1 momentissa säädetään oikaisun vaatimisesta 7 §:n 1 momentissa ja 11 §:n 2 momentissa tarkoitettua hakemusta koskevaan päätökseen. Koska 11 §:n 2 momentti siirtyisi esityksen mukaan kyseisen pykälän 4 momentiksi, muutettaisiin myös 13 §:n viittaus koskemaan 2 momentin sijasta 4 momenttia. Pykälän nykyisessä 3 momentissa säädetään oikaisun vaatimisesta yleisten kielitutkintojen tutkintotoimikunnalta tutkintosuorituksen arviointia koskevaan päätökseen. Momenttiin lisättäisiin, että oikaisua voisi vaatia myös tutkinnon osakokeen suorituksen arviointia koskevaan päätökseen. Ruotsinkielisen pykälän 1 ja 3 momentteihin tehtäisiin lisäksi kielellisiä muutoksia muun muassa sanajärjestykseen.

Voimaantulosäännös. Lainkohta sisältäisi voimaantulosäännöksen ja siirtymäsäännöksen. Siirtymäsäännöksen mukaan mahdollisuutta suorittaa yleisen kielitutkinnon osakokeita erikseen olisi tarjottava viimeistään kuuden kuukauden kuluttua lain voimaantulosta.

7.2 Laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta

3 luku. *Kielitaidon osoittaminen.* Kielitaitolain 3 luku sisältää nykyisin säännökset valtionhallinnon kielitutkintojen järjestämisestä sekä muista tavoista osoittaa kielitaito. Luvun otsikkona on nykyisin ”Valtionhallinnon suomen ja ruotsin kielen tutkinnot”. Koska luvusta kumottaisiin valtionhallinnon kielitutkintoja koskeva sääntely tutkintojen sulautuessa esityksen mukaisesti yleisiin kielitutkintoihin, myös luvun otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi. Lukuun jäisi sääntely kielitaidon osoittamisen tavoista, joten otsikoksi ehdotetaan ”Kielitaidon osoittaminen”.

10 §. *Valtionhallinnon kielitutkinnot.* Nykyisessä 10 §:ssä säädetään, että suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamista varten on valtionhallinnon kielitutkinnot. Pykälä sisältää lisäksi valtuuden antaa valtioneuvoston asetuksella tarkempia säännöksiä tutkinnoista sekä tutkintotodistusten antamisesta. Lisäksi pykälässä säädetään, että Opetushallitus antaa määräyksiä tutkintojen perusteista ja vahvistaa tutkintotodistuksen kaavan. Koska valtionhallinnon kielitutkinnot sulautuisivat esityksen mukaan yleisiin kielitutkintoihin, 10 § ehdotetaan kumottavaksi.

11 §. *Valtionhallinnon kielitutkintojen hallinto ja toimeenpano.* Nykyinen 11 § sisältää säännöksiä Opetushallituksesta, kielitutkintolautakunnista ja tutkintosuoritusten vastaanottajista. Pykälän 3 momentissa on säädetty, että valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset kielitutkintolautakuntien kokoonpanosta, asettamisesta ja tehtävistä, asioiden käsittelystä lautakunnissa, tutkintosuoritusten vastaanottajaksi määrittämisestä ja tutkintosuoritusten vastaanottamisesta sekä kielitutkintojen toimeenpanon valvonnasta. Myös 11 § ehdotetaan kumottavaksi samasta syystä kuin 10 §.

12 §. *Maksut.* Nykyisessä 12 §:ssä säädetään valtionhallinnon kielitutkintoon osallistumisesta ja lautakunnan päätöksestä perittävistä maksuista. Maksun suuruudesta annetaan 1 momentin mukaan tarkempia säännöksiä opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella. Pykälän 2 ja 3 momentissa säädetään oikeudesta suorittaa suomen tai ruotsin kielen erinomaista taitoa osoittava valtionhallinnon kielitutkinto maksutta tietyin edellytyksin. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi kielitaitolaista samasta syystä kuin 10 ja 11 §. Nykyisen pykälän 2 ja 3 momenttia vastaavat säännökset maksuttomuudesta siirrettäisiin kuitenkin yleisistä kielitutkinnoista annetun lain 11 §:ään siten, kuin edellä on esitetty. Muutosten seurauksena säilyisi siten oikeus suorittaa kielitutkintojen ylin taso maksutta samoin edellytyksin, kuin valtionhallinnon kielitutkinnon voi nykyisin suorittaa maksutta.

13 §. *Kielitaidon osoittaminen.* Kielitaitolain nykyisen 3 luvun lähtökohtana on sääntelyhistoriallisista syistä, että kyseisessä laissa tarkoitettu julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittava kielitaito osoitetaan lähtökohtaisesti valtionhallinnon kielitutkinnoilla. Tämä lähtökohta ilmenee nykyisen lain 10 §:stä, jonka mukaan suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamista varten on valtionhallinnon kielitutkinnot. Nykyinen 13 § sisältää valtuuden säätää valtioneuvoston asetuksella siitä, millä tavoin suomen tai ruotsin kielen taito voidaan valtionhallinnon kielitutkinnon suorittamisen sijasta osoittaa yleisillä kielitutkinnoilla tai opintojen yhteydessä suoritetuilla kielikokeilla tai opinnoilla.

Vaikka valtionhallinnon kielitutkintoja koskeva sääntely ehdotetaan kumottavaksi, sääntely kielitaidon osoittamisen eri tavoista olisi edelleen tarpeellista säilyttää. Sääntelyä ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen lähtökohtana eivät kuitenkaan enää olisi valtionhallinnon kielitutkinnot. Pykälää muutettaisiin siten, että sen 1 momentin mukaan kielitaidon osoittamista varten olisivat yleisistä kielitutkinnoista annetussa laissa tarkoitettut kielitutkinnot. Lisäksi 2 momentti sisältäisi nykyistä 1 momenttia vastaavan asetuksenantovaltuuden. Sen mukaan

valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin siitä, millä tavoin suomen tai ruotsin kielen taito voitaisiin osoittaa kielitutkinnoilla tai niiden sijasta opintojen yhteydessä suoritetuilla kielikokeilla tai opinnoilla. Momentin nykyinen viittaus valtionhallinnon kielitutkintoihin muutettaisiin viittaukseksi kielitutkintoihin yleisesti.

14 §. *Todistus vastaavasta kielitaidosta.* Lain 13 §:n lisäksi kielitaidon osoittamisen tavoista on säädetty 14 §:ssä. Sen 1 kohdan mukaan kielitutkintolautakunta voi valtionhallinnon kielitutkintoa toimeenpanematta hakemuksesta antaa todistuksen suomen tai ruotsin kielen erinomaisesta taidosta henkilölle, joka hyväksyttävän selvityksen mukaan on aiemmalla toiminnallaan osoittanut vaadittavaa kielitaitoa. Lisäksi 2 kohdan mukaan kielitutkintolautakunta voi valtionhallinnon kielitutkintoa toimeenpanematta päättää ulkomailla suoritettujen kieliopintojen rinnastamisesta valtionhallinnon kielitutkintoihin. Koska kielitutkintolautakuntia ei enää jatkossa esityksen mukaan olisi, pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että vastaava tehtävä olisi jatkossa Opetushallituksella. Lisäksi 2 kohdan viittaus valtionhallinnon kielitutkintoihin muutettaisiin viittaukseksi yleisiin kielitutkintoihin. Vaikka yleisten kielitutkintojen kuusiportainen taitotasoasteikko on erilainen kuin valtionhallinnon kielitutkintojen, pykälän 1 kohdassa viitattaisiin edelleen erinomaiseen kielitaitoon. Kielitaitolain säännökset rakentuisivat jatkossakin sen pohjalta, että julkisyhteisöjen henkilöstöltä edellytetään erinomaista, hyvää tai tyydyttävää kielitaitoa. Sama jaottelu olisi edelleen käytössä myös kielitaitoasetuksessa, jossa säädetään erinomaisen, hyvän tai tyydyttävän kielitaidon osoittamisesta muun muassa opintojen yhteydessä suoritetuilla kielikokeilla tai opinnoilla. Yleisten kielitutkintojen taitotasoasteikot rinnastuisivat näin esitettyihin kielitaitovaatimuksiin siten, kuin asetuksella tarkemmin säädetään. Pykälään tehtäisiin myös kielellinen muutos siten, että kohtien välistä poistettaisiin *sekä*-sana.

15 §. *Tutkinnon suorittajan oikeussuoja.* Lain 15 §:ssä säädetään nykyisin valtionhallinnon kielitutkintojen suorittajan oikeussuojasta. Pykälän 1 momentin mukaan tutkinnon suorittajalle on annettava tieto arvosteluperusteiden soveltamisesta hänen tutkintosuoritukseensa. Pykälän 2 momentissa säädetään muutoksenhakukiellosta tutkintosuoritusten vastaanottajan päätökseen ja 3 momentissa oikeudesta uusintasuoritukseen kielitutkintolautakunnalle. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi samasta syystä kuin 10–12 §. Nykyistä 1 momenttia vastaavasti arvosteluperusteiden antamista tarkennettaisiin kuitenkin yleisistä kielitutkinnoista annetun lain 12 a §:ään.

Voimaantulosäännös. Lainkohta sisältäisi voimaantulosäännöksen ja siirtymäsäännöksen. Siirtymäsäännöksen mukaan lain voimaan tullessa voimassa olleen sääntelyn mukaisen valtionhallinnon kielitutkinnon suorituksia voisi aloittaa kuuden kuukauden kuluessa lain voimaantulosta ja hylättyjä osakokeita uusia kolmen vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Näihin suorituksiin sovellettaisiin lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Suoritukset vastaanottaisivat kielitutkintolautakunta ja tutkintosuoritusten vastaanottajat kuten nykyisinkin. Nykyiset lautakunnat ja tutkintosuoritusten vastaanottajat on nimitetty tehtävänsä 31.12.2028 saakka. Siirtymäsäännös sisältäisi myös asetuksenantovaltuuden, jonka mukaan kielitutkintoon osallistumisesta ja lautakunnan päätöksistä perittävien maksujen suuruudesta siirtymäaikana annettaisiin tarkempia säännöksiä opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella. Säännös mahdollistaisi maksuja koskevan asetuksen päivittämisen siirtymäajan loppuun asti eli siihen saakka, kun hylättyjen kokeiden suoritusmahdollisuus on voimassa.

Jos muualla lainsäädännössä säädetään kielitaidon osoittamisesta valtionhallinnon kielitutkinnoilla, siirtymäsäännöksen mukaan se voitaisiin lain voimaantulon jälkeen tarvittaessa rinnastaa yleisistä kielitutkinnoista annetussa laissa tarkoitettuihin yleisiin kielitutkintoihin. Viittaus valtionhallinnon kielitutkintojen tiettyyn tasoon rinnastuisi yleisten kielitutkintojen taitotasoihin 13 §:n nojalla annettujen säännösten mukaisesti. Rinnastaminen olisi tarpeen

esimerkiksi silloin, jos muussa laissa edellytetään kielitaidon osoittamista valtionhallinnon kielitutkinnolla mutta kielitutkinto suoritetaan vasta ehdotetun siirtymäajan jälkeen yleisenä kielitutkintona. Jos henkilöllä sen sijaan olisi valtionhallinnon kielitutkinnon suoritus lain voimaantuloa edeltävältä ajalta tai siirtymäajalta, kyseisen tutkinnon voitaisiin edelleen katsoa osoittavan vaadittavan kielitaidon eikä viittausta valtionhallinnon kielitutkintoon tällaisessa tilanteessa olisi tarkoituksenmukaista tulkita viittaukseksi yleiseen kielitutkintoon.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Kumottavaksi ehdotetut kielitaitolain 10–12 § sisältävät asetuksenantovaltuuksia, jotka kumoutuisivat pykälien kumoutuessa. Nämä asetuksenantovaltuudet koskevat valtionhallinnon kielitutkintoja ja tutkintotodistusten antamista, kielitutkintolautakuntien kokoonpanoa ja toimintaa, tutkintosuoritusten vastaanottajaksi määräämistä ja tutkintojen vastaanottamista, valtionhallinnon kielitutkintojen toimeenpanon valvontaa sekä valtionhallinnon kielitutkinnoista perittäviä maksuja. Lainkohtien nojalla on annettu nykyinen kielitaitoasetus. Valtionhallinnon kielitutkinnoista perittävistä maksuista on säädetty Opetushallituksen ja sen erillisyyksiköiden suoritteiden maksullisuudesta annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen (1188/2023) 1 §:n 10 kohdassa.

Nykyinen kielitaitoasetus on lakimuutosten myötä tarkoitus kumota kokonaan ja antaa sen tilalle kokonaan uusi valtioneuvoston asetus suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta. Asetus sisältäisi kielitaitolain 13 §:n asetuksenantovaltuuden nojalla säännökset kielitaidon osoittamisen tavoista. Sääntely vastaisi näiltä osin sisällöllisesti pääosin nykyisen kielitaitoasetuksen 3 ja 4 luvun säännöksiä. Uuteen asetukseen päivitettäisiin viittauksia opintoviikkoihin siten, että viittaus 35 opintoviikkoon rinnastettaisiin perus- ja aineopintoihin ja viittaus 15 opintoviikkoon rinnastettaisiin perusopintoihin vastaavantasoisien suomen tai ruotsin kielen taidon osoittamisessa. Uuteen asetukseen on tarkoitus selkeyttää myös nykyisen 20 §:n sisältämää koulusivistyskielen määritelmää, joka on koettu käytännössä epäselväksi. Esitystä valmisteltaessa on katsottu, että koulusivistyskielen määritelmän selkeyttämisestä olisi tarkoituksenmukaista kuulla sidosryhmiä erikseen syksyllä 2025 ennen uuden asetuksen antamista.

Yleisistä kielitutkinnoista annettuun lakiin ei ehdoteta muutoksia asetuksenantovaltuuksiin. Nykyisten asetuksenantovaltuuksien nojalla yleisistä kielitutkinnoista annettua valtioneuvoston asetusta olisi kuitenkin tarpeen päivittää muiden ehdotettujen lakimuutosten seurauksena. Keskeisin muutos olisi, että asetuksen 5 §:ään päivitettäisiin mahdollisuus suorittaa yleisten kielitutkintojen osakokeet yhdessä tai erikseen. Lisäksi pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti viittomakielen osakokeista, sillä niihin eivät sovellu 1 momentissa säädetty osakokeet. Opetushallituksen mukaan suomalaisen viittomakielen taitotasokuvaukset ja arviointikriteerit olisivat jo valmiina hyödynnettäväksi. Yleisistä kielitutkinnoista annetun lain 6 §:n 2 momentin mukaan Opetushallitus kuitenkin päättäisi tutkintokielistä kuten nykyisinkin.

Lisäksi yleisistä kielitutkinnoista annetun asetuksen 7 §:ssä säädettyjä kelpoisuusvaatimuksia päivitettäisiin. Nykyisen pykälän 1 momentin mukaan arvioijarekisteriin merkittävältä vaaditaan yliopiston tai ammattikorkeakoulun asianomaisen kielen opettajalta vaadittu kelpoisuus tai ylempi korkeakoulututkinto sekä Opetushallituksen hyväksymä arvioijakoulutus. Momentissa mainittu yliopiston tai ammattikorkeakoulun asianomaisen kielen opettajalta vaadittu kelpoisuus on kuitenkin korkeakoulukohtainen, joten selkeyden vuoksi se poistettaisiin.

Luonnokset uudeksi asetukseksi suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta sekä asetukseksi yleisistä kielitutkinnoista annetun asetuksen muuttamisesta ovat esityksen liitteenä.

Nykyinen Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus Opetushallituksen ja sen erillisyksiköiden suoritteiden maksullisuudesta on voimassa vuoden 2025 loppuun. Maksuja koskevat säännökset päivitetäisiin tarpeellisin osin vuoden 2026 alusta voimaan tulevaan asetukseen sekä yleisten kielitutkintojen että valtionhallinnon kielitutkintojen osalta. Yleisten kielitutkintojen osalta olisi maksuasetusta päivitettäessä huomioitava uusi mahdollisuus suorittaa yksittäisiä osakokeita. Kielitaitolain siirtymäsäännöksiin sisältyisi valtuus säätää valtionhallinnon kielitutkintojen maksujen suuruudesta myös siirtymäaikana.

9 Voimaantulo

Esitetään, että lait tulevat voimaan 1.1.2026. Tarkoituksena on, että mahdollisuutta suorittaa yleisen kielitutkinnon osakokeita erikseen olisi tarjottava viimeistään 1.7.2026 alkaen, jotta Opetushallitus ja tutkinnon järjestäjät voisivat siirtyä tarjoamaan osakokeiden suorittamismahdollisuutta kevään 2026 kuluessa.

Lisäksi tarkoituksena on, että uusia valtionhallinnon kielitutkinnon suorituksia voisi aloittaa siirtymäaikana 30.6.2026 saakka ja hylättyjä osakokeita uusia 31.12.2028 saakka lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisesti. Nykyiset lautakunnat ja tutkintosuoritusten vastaanottajat on nimitetty tehtäväänsä 31.12.2028 saakka, johon asti ne voisivat ottaa vastaan hylättyjen osakokeiden suorituksia.

10 Toimeenpano ja seuranta

Lakimuutosten toimeenpanosta huolehtisi Opetushallitus, joka hallinnoi kielitutkintoja. Toimeenpanon yhteydessä olisi seurattava erityisesti sitä, miten uudistettu kielitutkintojärjestelmä auttaisi vastaamaan kasvaneeseen kysyntään ja kielitutkintojen eri käyttötarkoituksiin.

Tärkeää olisi seurata myös sitä, että varmistetaan kielitaidon vertailukelpoinen ja yhtä korkea taso koko maassa. Yleisten kielitutkintojen järjestämisen valtakunnalliset tehtävät, arviointi ja laadunvarmistus tukevat kielitaidon tason vertailukelpoisuutta valtakunnallisesti.

11 Suhde muihin esityksiin

11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Opetus ja kulttuuriministeriössä on valmisteltavana [lainsäädäntöhanke OKM003:00/2024](https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM003:00/2024)⁵, jossa esitetään muutosta opinto- ja tutkintorekisterilain nimeen. Esityksen mukaan lain nimi muuttuisi 1.1.2026 alkaen laiksi valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä. Nimenmuutos olisi huomioitava myös yleisiä kielitutkintoja koskevaan lakiin ehdotetun 10 a §:n viittauksessa opinto- ja tutkintorekisterilakiin.

Sisäministeriössä on valmisteltu [lainsäädäntöhanketta pysyvien oleskelulupien myöntämistä koskevan lainsäädännön uudistamisesta \(SM007:00/2024\)](https://intermin.fi/hankkeet/hankesivu?tunnus=SM007:00/2024)⁶. Hallituksen esityksessä (HE 62/2025 vp) esitetään, että tietäntasoinen suomen tai ruotsin kielen taito lisättäisiin pysyvän oleskeluoikeuden saamisen edellytykseksi suurimmassa osassa tilanteita. Myös pitkään oleskelleen oleskelulupaan lisättäisiin kielitaitoa koskeva edellytys. Hallituksen esityksen mukaan kielitaito ei tällä hetkellä ole vaatimuksena missään oleskelulupatyypissä, vaan

⁵ <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM003:00/2024>

⁶ <https://intermin.fi/hankkeet/hankesivu?tunnus=SM007:00/2024>

ainoastaan kansalaisuuden saamisen edellytyksenä. Kielitaitovaatimuksen lisääminen oleskeluoikeuden edellytykseksi lisäisi todennäköisesti kielitutkinnon suorittajien määrää siten kuin on arvioitu edellä jaksossa 2.3 Tutkintojen käyttötarkoitukset ja suoritukset.

Sosiaali- ja terveysministeriössä on valmisteltu lainsäädäntöä kotoutumistuen ja työmarkkinatuen kielillisestä (STM074:00/2024⁷). Työmarkkinatuen kielillisä tulisi todennäköisesti lisäämään kielitutkinnon suorittajien määrää siten kuin on arvioitu edellä jaksossa 2.3 Tutkintojen käyttötarkoitukset ja suoritukset.

Valtiovarainministeriössä on valmisteltavana hallituksen esitys eduskunnalle sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaksi lainsäädännöksi (VM085:00/2024⁸). Lausuntokierroksella esitysluonnoksessa ehdotettiin muutoksia tiedoksiannosta koskevaan menettelysääntelyyn siten, että viranomaisen tiedoksiannot lähetettäisiin ensisijaisesti sähköisesti niille hallinnon asiakkaille, joille se on mahdollista. Nykyisin viranomaiset lähettävät tiedoksiannot asiakkaalle pääsääntöisesti postitse paperilla, ellei asiakas ole antanut erikseen suostumusta sähköiseen tiedoksiantoon. Sähköisestä asiointista viranomaistoiminnassa annetun lain tiedoksiantosäännöksiä on tarkoitus muuttaa lausuntokierroksen esitysluonnoksen mukaan siten, että viranomaisille mahdollistettaisiin sähköisen tiedoksiannon toimittaminen viestinvälityspalveluun, eli Suomi.fi-viesteihin, ilman vastaanottajan erillistä suostumusta, jos vastaanottajalla on viestinvälityspalvelu käytössään. Sääntely mahdollistaisi sähköisen tiedoksiannon toimittamisen ilman vastaanottajan erillistä suostumusta myös viranomaisen omaan sähköiseen asiointipalveluun edellyttäen, että henkilön viestinvälityspalvelun tilille (Suomi.fi-viesteihin) lähetettäisiin tästä ilmoitus. Tarkoituksena on kuitenkin varmistua myös siitä, että myös vaihtoehtoisia asiointi- ja viestintäkanavia olisi tarjolla niille, jotka eivät pysty käyttämään sähköisiä palveluita. Kyseinen esitys voi vaikuttaa kielitutkintotulosten ja -todistusten sähköisen tiedoksiannon edellytyksiin. Lausuntokierroksen jälkeen sähköisen tiedoksiannon edellytyksistä ei kuitenkaan enää esitetä erityissääntelyä ehdotettavaan yleisiä kielitutkintoja koskevaan lainsäädäntöön, vaan lausuntopalautteen perusteella nykyinen ja valmisteltavana oleva yleissääntely riittävät asiassa.

11.2 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2026 talousarvioksi ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut muutokset aiheuttaisivat vuosille 2025 ja 2026 kertaluonteisia kustannuksia kielitutkintojärjestelmän kehittämisestä sekä vuodesta 2026 alkaen pysyviä kustannuksia. Vuoden 2025 talousarviossa on varattu momentille 29.01.02 Opetushallituksen toimintamenoihin kahden miljoonan euron määräraha yleisten kielitutkintojen järjestelmän kehittämiseen, ja vuoden 2026 talousarvioesitykseen sisältyy samalle momentille 2,2 miljoonan euron määräraha. Muutosten arvioidaan lisäävän pysyviä, kielitutkintojen hallinnointiin ja toteuttamiseen liittyviä kustannuksia 195 000 eurolla (3 htv). Tähän ei osoiteta erillistä lisämäärärahaa, vaan Opetushallitus kattaa lisäkustannukset tutkintomaksuilla ja tarvittaessa olemassa olevien määrärahojensa puitteissa.

⁷ <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM074:00/2024>

⁸ <https://vm.fi/hanke?tunnus=VM085:00/2024>

12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

12.1.1 Kielitutkintoja koskevat rekisterit ja tietojen luovuttaminen

Esityksessä on arvioitu sitä, kuinka tarkasti yleisten kielitutkintojen hallintoon liittyvistä rekistereistä olisi tarpeen säätää jatkossa. Yleisistä kielitutkinnoista annetun lain sisältämä sääntely rekistereistä on annettu ennen yleistä tietosuoja-asetusta perustuslain 10 §:n pohjalta (HE 86/2004 vp, s. 5). Sääntelyssä ei ole silloin voitu huomioida tietosuoja-sääntelyn myöhempää kehitystä tai perustuslakivaliokunnan käytäntöä. Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä on turvattu ja henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Euroopan unionin yleisen tietosuoja-asetuksen tullessa voimaan perustuslakivaliokunta (PeVL 14/2018 vp, s. 3 ja siinä viitatuksi lausunnot) on katsonut, että tietosuoja-asetuksen yksityiskohtainen sääntely, jota tulkitaan ja sovelletaan EU:n perusoikeuskirjassa turvattujen oikeuksien mukaisesti, muodostaa yleensä riittävän säännöspohjan myös perustuslain 10 §:ssä turvattun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Valiokunnan käsityksen mukaan tietosuoja-asetuksen sääntely vastaa asianmukaisesti tulkittuna ja sovellettuna myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan määräytyvää henkilötietojen suojan tasoa. Perustuslakivaliokunta on todennut, että näin ollen erityislainsäädäntöön ei ole tietosuoja-asetuksen soveltamisalalla enää valtiosääntöisistä syistä välttämätöntä sisällyttää kattavaa ja yksityiskohtaista sääntelyä henkilötietojen käsittelystä. Henkilötietojen suojaan liittyvät sääntelyn kattavuuden, täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimukset voidaan joiltain osin täyttää myös yleisellä Euroopan unionin asetuksella tai kansalliseen oikeuteen sisältyvällä yleislailla. Henkilötietojen suojan toteuttaminen tulisi valiokunnan mukaan ensisijaisesti taata yleisen tietosuoja-asetuksen ja säädettävän kansallisen yleislain nojalla. Tähän liittyen tulisi välttää kansallisen erityislainsäädännön säätämistä sekä varata sellaisen säätäminen vain tilanteisiin, joissa se on yhtäältä sallittua tietosuoja-asetuksen kannalta ja toisaalta välttämätöntä henkilötietojen suojan toteuttamiseksi.

Perustuslakivaliokunnan (esim. PeVL 34/2024 vp, s. 2; PeVL 11/2024 vp, s. 2; PeVL 14/2018 vp, s. 5) mielestä on kuitenkin selvää, että erityislainsäädännön tarpeellisuutta on arvioitava myös tietosuoja-asetuksenkin edellyttämän riskiperustaisen lähestymistavan mukaisesti kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiin ja riskeihin. Mitä korkeampi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpaa valiokunnan mukaan on yksityiskohtaisempi sääntely. Perustuslakivaliokunta katsoo, että tällä seikalla on erityistä merkitystä arkaluonteisten tietojen käsittelyn kohdalla. Kielitutkintorekistereihin ei ole tarpeen tallentaa arkaluonteisia henkilötietoja, esimerkiksi terveydentilaa koskevaa todistusta ilmoittautumisen perumistapauksessa. Esitystä valmisteltaessa on kuitenkin katsottu lausuntopalaute huomioiden, että erityisesti osallistujamäärän kasvaessa ja säilytysajan tarpeen pidentyessä kielitutkintorekistereistä olisi edelleen perusteltua säätää laissa.

Rekisterien tietosisällöstä säätäminen on katsottu perustelluksi myös suhteessa perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin. Perustuslakivaliokunta (PeVM 25/1994 vp, s. 5) on johtanut perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudesta ja oikeuksien luonteesta perustuslaissa turvattuina perusoikeuksina joitain yleisiä vaatimuksia perusoikeuksien rajoittamiselle: Perusoikeuksien rajoitusten tulee perustua eduskunnan säätämään lakiin, ja niiden on oltava tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määritettyjä. Rajoitusten olennaisen sisällön tulee ilmetä laista. Rajoitusperusteiden tulee olla hyväksyttäviä, ja rajoittamisen tulee olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima. Hyväksyttävyyden arvioinnissa merkitystä voi olla esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen vastaavanlaista oikeutta koskevilla määräyksillä, ainakin siltä osin kuin niihin sisältyy tyhjentyvä luettelo ihmisoikeuksien hyväksyttävistä rajoitusperusteista. Perusoikeussäännöksiä on perusteltua tulkita

yhdenmukaisesti ihmisoikeuksien kanssa niin, että vain ihmisoikeussopimuksen asianomaisen sopimusmääräyksen mukaan hyväksyttävät rajoitusperusteet voivat olla vastaavan perusoikeussäännöksen sallittuja rajoitusperusteita. Tavallisella lailla ei voida säätää perusoikeuden ytimeen ulottuvaa rajoitusta. Rajoitusten on oltava suhteellisuusvaatimuksen mukaisia, ja niiden tulee olla välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi. Jokin perusoikeuden rajoitus on sallittu ainoastaan, jos tavoite ei ole saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvien keinoin. Rajoitus ei saa mennä pidemmälle kuin on perusteltua ottaen huomioon rajoituksen taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painavuus suhteessa rajoitettavaan oikeushyvään. Perusoikeuksia rajoitettaessa on huolehdittava riittävästä oikeusturvajärjestelystä. Rajoitukset eivät saa olla ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Perustuslakivaliokunta (esim. PeVL 34/2024 vp, s. 3 ja siinä viitatus lausunnot) on arvioinut perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta myös viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä ja kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta. Mikäli ehdotetut säännökset tietojen luovutuksesta ovat kohdistuneet myös arkaluonteisiin tietoihin, on tavallisen lain säätämisyjärjestyksen käyttämisen edellytyksenä ollut sääntelyn täsmentäminen selostetun perustuslakivaliokunnan viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä koskevan käytännön mukaiseksi. Valiokunta ei toisaalta ole pitänyt hyvin väliä ja yksilöimättömiä tietojensaantioikeuksia perustuslain kannalta mahdollisina edes silloin, kun ne on sidottu välttämättömyyskriteeriin. Perustuslakivaliokunta (PeVL 11/2024 vp) on viitannut siihen, että Euroopan unionin perusoikeuskirjan 8 artiklan mukaan henkilötietojen käsittelyn on tapahduttava asianomaisen henkilön suostumuksella tai muun laissa säädetyn oikeuttavan perusteen nojalla.

Esityksessä tarkoitettujen rekisterien tietosisältöön ei ehdoteta salassa pidettäviä tai arkaluonteisia tietoja. Tietojen luovuttaminen Opetushallituksen opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelun kautta olisi sidottu viranomaisten laissa säädettyyn tiedonsaantioikeuteen tai henkilön suostumukseen, kuten tietojen luovuttaminen Opetushallituksen ylläpitämistä valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä. Muussa laissa säädetty tiedonsaantioikeus määrittäisi, mitä tietoja rekisteristä luovutetaan, joten kaikkia tietoja kuten tietoa kansalaisuudesta ei automaattisesti luovutettaisi tutkintasuoritustiedon mukana. Kyseisten muiden lakien yhteydessä olisi huolehdittava siitä, että säännökset tiedonsaantioikeuksista ovat perustuslakivaliokunnan käytännön mukaisia.

Silloin kun henkilötietojen käsittelyssä ei yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan ole kyse suostumukseen perustuvasta käsittelystä eikä 7 artikla tule sovellettavaksi, perustuslakivaliokunta (PeVL 20/2020 vp, s. 7–8) on edellyttänyt lakiehdotukseen suostumusta koskevaa täsmällistä sääntelyä, jotta lakiesitys on voitu käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalveluun liittyvän suostumuksen on opinto- ja tutkintorekisterilain perustelujen mukaan tarkoitus vastata yleisessä tietosuoja-asetuksessa suostumuksesta säädettyä siten kuin jaksossa 2.2.2 on kuvattu. Tässä esityksessä ei säädettäisi suostumuksesta, vaan ainoastaan viitattaisiin opinto- ja tutkintorekisterilain säännökseen, jossa säädetään tietojen luovuttamisesta henkilön suostumuksen perusteella.

Arvioijarekisterin tietoja ei luovutettaisi opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelun kautta, vaan niiden luovuttaminen jäisi yleislainsäädännön varaan. Esitystä koskevassa lausuntopalautteessa on toivottu, etteivät arvioijien tiedot olisi ollenkaan luovutettavissa muun muassa arvioijien turvallisuuden ja arvioijan tehtävän houkuttelevuuden varmistamiseksi. Perustuslain 12 §:n 2 momentissa säädetyn julkisuusperiaatteen mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömiä syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Oikeuskäytännön (KHO 2014:83) perusteella tiedon saaminen siitä, ketkä käyttävät julkista valtaa, kuuluu julkisuuslain 1 §:n 1 momentista ilmenevän julkisuusperiaatteen ydinalueeseen. Edellä kuvattuihin perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin kuuluu, että tavallisella lailla ei voida säätää perusoikeuden ytimeen ulottuvaa rajoitusta. Näin ollen arvioijien tietojen julkisuuden rajoittaminen vaatisi mahdollisesti korotetumman lainsäätämisyjärjestyksen. Tässä esityksessä ei ehdoteta nykytilaan verrattuna muutoksia arvioijia koskevien tietojen julkisuuteen. Toisaalta oikeuskäytännön (KHO 2012:124) perusteella esimerkiksi virkailijoiden nimet voivat jo nykyisen lainsäädännön perusteella joissain tilanteissa kuulua julkisuuslain 11 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitetun erittäin tärkeän yleisen edun piiriin virkailijoiden turvallisuuden sekä toimintaedellytysten vuoksi. Tapauskohtaisesti on kuitenkin verrattava lainkohdassa tarkoitetun edun turvaamista tiedon pyytäjän tiedon tarpeeseen.

Euroopan unionin tuomioistuin (C-159/21, Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság) on katsonut, että unionin oikeuden yleinen periaate oikeudesta hyvään hallintoon sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artikla edellyttävät antamaan asianosaiselle tietoa vähintään päätösten perusteiden keskeisestä sisällöstä ja mahdollistamaan sen, että he voivat käyttää tietoja hallinnollisessa menettelyssä tai tuomioistuinmenettelyssä. Lausuntopalautteessa keskeisiksi tutkinnon suorittajan kannalta on koettu tiedot arviointiperusteiden soveltamisesta. Lakiesityksessä on pyritty varmistamaan, että tutkinnon suorittaja saisi tällaiset tiedot. Myös nykyisessä kielitaitolain 15 §:n 1 momentissa säädetään, että valtionhallinnon kielitutkinnon suorittajalle on annettava tieto arvosteluperusteiden soveltamisesta hänen tutkintasuorituksensa. Säännös on lisätty kielitaitolakiin perustuslakivaliokunnassa oikeusturvasyistä (ks. PeVM 9/2002 vp, s. 7).

12.1.2 Tutkintojen suorittamisen viivytyksettömyys

Perustuslakivaliokunta (ks. esim. PeVL 16/2024 vp, s. 3) on korostanut perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaista jokaisen oikeutta saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa viranomaisessa. Valiokunnan lausunnoissa (ks. esim. PeVL 30/2024 vp, s. 3; PeVL 73/2022 vp – U 34/2016 vp, s. 4 ja niissä viitatus lausunnot) tulee esille tasapaino sen suhteen, että käsittely olisi viivytyksetöntä mutta käsittelyn muista vaatimuksista ei tulisi poiketa ainakaan yksinomaan käsittelyn nopeuttamiseksi ja tehostamiseksi. Tällaiset muut vaatimukset voivat pohjautua esimerkiksi perus- tai ihmisoikeuksiin tai hallintolakiin. Sekä yleisissä kielitutkinnoissa että valtionhallinnon kielitutkinnoissa viivytystä aiheuttaa tällä hetkellä tutkintojen ruuhkautuminen, jota helpottavia lakimuutosehdotuksia on pyritty sisällyttämään esitykseen mahdollisuuksien mukaan. Toisaalta monista tutkintoprosesseja hidastavista vaiheista ei voida luopua, jotta voidaan turvata esimerkiksi perustuslain 21 §:n 2 momentissa tarkoitettu oikeus saada perusteltu päätös, oikeus hakea muutosta ja muut hyvän hallinnon takeet. Kielitutkintoprosessien kestoon vaikuttaa myös pyrkimys taata kielitutkintojen laatu. Kielitutkintojen on kuitenkin tärkeää olla laadukkaita ja todentaa osallistujien kielitaitoa luotettavasti ja oikeudenmukaisesti, sillä kielitutkinnoilla on suuri merkitys niin kielitutkinnon suorittajalle kuin myös tutkintotodistusta edellyttävälle taholle. Yhteiskunnallisesti tärkeiden käyttötarkoitusten laajentuessa hallitusohjelmakirjausten myötä kielitutkintojen merkitys tällaisina korkeiden panosten tutkintoina (high stakes exam) ei tule ainakaan vähenemään, joten tutkintojen laatu on tärkeää ylläpitää myös jatkossa.

Tähän asti valtionhallinnon kielitutkinnot ovat olleet yleisistä kielitutkinnoista erillinen kielitutkintojärjestelmä. Näiden kahden tutkintojärjestelmän rinnastumisesta toisiinsa on säädetty siten, että tutkinnot käytännössä korvaavat toisensa. Keskeinen syy kahden tutkintojärjestelmän ylläpitämiselle on kuitenkin ollut se, että virkaa täytettäessä ja muuhun palvelussuhteeseen otettaessa hakijoiden on tarvittaessa pystyttävä osoittamaan kielitaitonsa ilman viivytystä valtionhallinnon kielitutkinnoilla (HE 92/2002 vp). Tällä näkökohdalla on yhteys perustuslain 21 §:n 1 momentissa turvattuun oikeuteen saada asiansa käsiteltyksi ilman aiheutonta viivytystä. Myös valtionhallinnon kielitutkintojen suorittamista viivyttää kuitenkin tällä hetkellä ruuhkautuminen, jota on syntynyt sen jälkeen kun erinomaista suomen ja ruotsin kielen taitoa osoittavista valtionhallinnon kielitutkinnoista tehtiin syksystä 2024 alkaen maksuttomia. Maksuttomuudella pyrittiin edistämään perustuslaissa turvattua yhdenvertaisuutta (ks. HE 42/2024 vp, s. 1, 9, 11–12 ja 22). Opetushallituksen mukaan valtionhallinnon kielitutkinnot eivät myöskään ole skaalattavissa kasvaviin osallistujamääriin, joita todennäköisesti aiheutuu kielitutkintojen käyttötarkoitusten laajentuessa. Sen sijaan tehokkaampaa ja tarkoituksenmukaisempaa olisi Opetushallituksen mukaan keskittyä jatkossa yhden kielitutkintojärjestelmän kehittämiseen ja ylläpitämiseen niin, että kielitaito olisi eri tarkoituksiin mahdollista osoittaa riittävän nopeasti sen kautta. Esitys sisältää säännöksen, jonka mukaan Opetushallituksen olisi yleisten kielitutkintojen järjestämisestä sopiessaan jatkossa varmistettava, että tutkintotilaisuuksia on riittävän usein. Sen sijaan valtionhallinnon kielitutkintojen ehdotettu yhdistäminen yleisiin kielitutkintoihin edistäisi kielitutkintojen alueellista saatavuutta, kun taas nykyisin valtionhallinnon kielitutkintojen erinomaisen taidon tutkintotilaisuuksia järjestetään ainoastaan Helsingissä Opetushallituksen tiloissa.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

yleisistä kielitutkinnoista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan yleisistä kielitutkinnoista annetun lain (964/2004) 1 §:n 3 momentti,
muutetaan 2, 4 ja 8–11 § sekä 13 §:n 1 ja 3 momentti,
sellaisina kuin niistä ovat 2, 9 ja 11 § sekä 13 §:n 1 ja 3 momentti laissa 1082/2022 sekä 4 §
osaksi laissa 1082/2022, sekä
lisätään lakiin uusi 10 a ja 12 a § seuraavasti:

2 §

Tutkintojen hallinto

Yleisestä kielitutkintojärjestelmästä, sen kehittämisestä ja valvonnasta vastaa Opetushallitus. Opetushallitus voi tehdä yleisten kielitutkintojen laatimiseen ja arviointiin liittyviä sopimuksia korkeakoulujen taikka muiden sellaisten julkisyhteisöjen tai yhteisöjen kanssa, joilla on riittävä asiantuntemus kielitutkintojen laatimiseen ja arviointiin.

4 §

Tutkintojen järjestäminen

Opetushallitus voi sopia tutkintojen järjestämisestä sellaisten julkisyhteisöjen tai yhteisöjen kanssa, joilla on riittävä asiantuntemus ja edellytykset tutkintojen järjestämiseen.

Sopimuksia tehtäessä on otettava huomioon, että tutkintotilaisuuksia on tarjolla alueellisesti riittävä määrä ja riittävän usein. Sopimus voidaan purkaa, jos tutkinnon järjestäjä laiminlyö sopimuksen mukaisia tehtäviään.

8 §

Arvioijarekisteri

Opetushallitus ylläpitää yleisten kielitutkintojen arviointiin osallistuvista henkilöistä rekisteriä tutkintosuoritusten arviointia varten.

Rekisteriin talletetaan henkilön nimi, oppijanumero sekä ne kielet ja tasot, joita henkilö on oikeutettu arvioimaan.

Henkilö merkitään arvioijarekisteriin viiden vuoden ajaksi, ja merkintä voidaan hakemuksesta uusia edellyttäen, että henkilö täyttää edelleen 7 §:ssä säädetyt vaatimukset ja on ylläpitänyt arviointitaitoaan käytännössä ja osallistunut säännöllisesti arviointitilaisuuksiin. Jos henkilön suorittamissa arvioinneissa ilmenee olennaisia puutteita tai laiminlyöntejä, Opetushallitus voi arvioijaa kuultuaan poistaa merkinnän ennen määräajan päättymistä.

9 §

Tutkintotodistus

Tutkintoon osallistuja saa todistuksen, joka sisältää arvioinnin sen tasoisesta tutkinnosta, tutkinnon osakokeesta tai osakokeiden kokonaisuudesta, johon hän on osallistunut.

10 §

Yleisten kielitutkintojen tutkintorekisteri

Opetushallitus ylläpitää yleisten kielitutkintojen tutkintorekisteriä suoritettuja kielitutkintoja ja tutkintoihin sisältyviä osakokeita koskevien tietojen säilyttämistä sekä yleisen kielitutkinnon toimivuuden seurantaan varten.

Rekisteriin talletetaan yleiseen kielitutkintoon osallistuneen nimi, oppijanumero, kansalaisuus, sukupuoli, tutkinnon tai osakokeen suorittamispaikka, tutkintokieli, tutkinnon tai osakokeen taso, saadut taitotasoarviot, tutkintokertojen ajankohta, tarpeelliset yhteystiedot ja tieto 11 §:n 3 momentissa tarkoitettujen maksuttomien suorituskertojen käyttämisestä.

Tiedot henkilön suorittamien kielitutkintojen tai niiden osakokeiden tutkintokielistä, saaduista taitotasoarvioista, tutkintokertojen ajankohdasta sekä 11 §:n 3 momentissa tarkoitettujen maksuttomien suorituskertojen käyttämisestä säilytetään 110 vuotta.

10 a §

Yleisten kielitutkintojen tutkintorekisterin tietojen käyttäminen ja luovuttaminen

Tietojen luovuttamiseen yleisten kielitutkintojen tutkintorekisteristä sovelletaan, mitä valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) 29 §:n 1, 2, 5 ja 7 momentissa säädetään tietojen katsomisesta, käyttämisestä ja luovuttamisesta opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelun avulla.

11 §

Tutkintomaksu

Opetushallitus perii tutkintoon ilmoittautuneelta tutkintomaksun. Tutkintomaksun määrästä eri taitotasoilla säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella noudattaen, mitä valtion maksuperustelaissa (150/1992) julkisoikeudellisista suoritteista perittävistä maksuista säädetään.

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään, suomen tai ruotsin kielen ylimmän taitotason tutkintoon tai sen osakokeeseen osallistumisesta ei peritä maksua henkilöltä, joka on:

1) suorittanut ylioppilastutkinnosta annetussa laissa (502/2019) tarkoitetun tutkinnon tai vastaavan ulkomaisen tutkinnon;

2) suorittamassa korkeakoulututkintoa;

3) suorittanut korkeakoulututkinnon.

Edellä 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa tutkintoon tai sen osakokeeseen saa ilmoittautua maksutta kolme kertaa.

Tutkintomaksu palautetaan tutkintoon ilmoittautuneelle, jos hän on estynyt osallistumasta tutkintoon oman sairautensa vuoksi. Maksua ei kuitenkaan palauteta, jos tutkintoon ilmoittautunut ei ole perunut ilmoittautumistaan ennen tutkintotilaisuuden alkua. Hakemus maksun palauttamisesta tulee tehdä Opetushallitukselle kahden viikon kuluessa tutkintopäivästä.

12 a §

Tutkinnon suorittajalle annettavat tiedot arvostelusta

Tutkinnon tai sen osakokeen suorittajalle on hänen pyynnöstään annettava tieto arvosteluperusteiden soveltamisesta hänen koesuorituksensa. Pyyntö on tehtävä 14 päivän kuluessa siitä, kun hänellä on ollut tilaisuus saada arvostelun tulokset tietoonsa. Ohjeet pyynnön tekemiseen on annettava arvostelun tulosten yhteydessä.

13 §

Muutoksenhaku

Edellä 7 §:n 1 momentissa ja 11 §:n 4 momentissa tarkoitettua hakemusta koskevaan päätökseen saa vaatia oikaisua. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa (434/2003).

Tutkinnon tai sen osakokeen suorituksen arviointia koskevaan päätökseen saa vaatia yleisten kielitutkintojen tutkintotoimikunnalta oikaisua. Oikaisuvaatimus on toimitettava tutkintotoimikunnalle 14 päivän kuluessa siitä ajankohdasta, jolloin tutkinnon tai sen osakokeen suorittajalla on ollut tilaisuus saada arvostelun tulokset sekä arvosteluperusteiden soveltaminen omalta kohdaltaan tietoonsa. Muutoin oikaisuvaatimusmenettelyssä sovelletaan, mitä hallintolaissa säädetään. Tässä momentissa tarkoitettu oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Mahdollisuutta suorittaa yleisen kielitutkinnon osakokeita erikseen on tarjottava viimeistään kuuden kuukauden kuluttua lain voimaantulosta.

2.

Laki

julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (424/2003) 10–12 ja 15 §,
sellaisina kuin niistä ovat 12 § laissa 434/2024 ja 15 § laeissa 904/2015 ja 858/2020, sekä
muutetaan luvun 3 otsikko sekä 13 ja 14 § seuraavasti:

3 luku

Kielitaidon osoittaminen

13 §

Kielitaidon osoittaminen yleisillä kielitutkinnoilla tai opintojen yhteydessä

Kielitaidon osoittamista varten on yleisistä kielitutkinnoista annetussa laissa (964/2004) tarkoitetut kielitutkinnot.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään siitä, millä tavoin suomen tai ruotsin kielen taito voidaan osoittaa kielitutkinnoilla tai niiden sijasta opintojen yhteydessä suoritetuilla kielikokeilla tai opinnoilla.

14 §

Todistus vastaavasta kielitaidosta

Opetushallitus voi kielitutkintoa toimeenpanematta hakemuksesta:

1) antaa todistuksen suomen tai ruotsin kielen erinomaisesta taidosta henkilölle, joka hyväksyttävän selvityksen mukaan on aiemmalla toiminnallaan osoittanut vaadittavaa kielitaitoa;

2) päättää ulkomailla suoritettujen kieliopintojen rinnastamisesta yleisiin kielitutkintoihin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen sääntelyn mukaisen valtionhallinnon kielitutkinnon suorituksia voi aloittaa kuuden kuukauden kuluessa lain voimaantulosta ja hylättyjä osakokeita uusia kolmen vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Näihin suorituksiin sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Kielitutkintoon osallistumisesta ja lautakunnan päätöksistä perittävien maksujen suuruudesta siirtymäaikana annetaan tarkempia säännöksiä opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella.

Jos muualla lainsäädännössä säädetään kielitaidon osoittamisesta valtionhallinnon kielitutkinnoilla, voidaan se tämän lain voimaantulon jälkeen tarvittaessa rinnastaa yleisistä kielitutkinnoista annetussa laissa tarkoitettuihin yleisiin kielitutkintoihin. Viittaus

valtionhallinnon kielitutkintojen tiettyyn tasoon rinnastuu yleisten kielitutkintojen taitotasoihin 13 §:n nojalla annettujen säännösten mukaisesti.

Helsingissä 22.9.2025

Pääministeri

Petteri Orpo

Opetusministeri Anders Adlercreutz

1.

Laki

yleisistä kielitutkinnoista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan yleisistä kielitutkinnoista annetun lain (964/2004) 1 §:n 3 momentti,
muutetaan 2, 4 ja 8–11 § sekä 13 §:n 1 ja 3 momentti,
sellaisina kuin niistä ovat 2, 9 ja 11 § sekä 13 §:n 1 ja 3 momentti laissa 1082/2022 sekä 4 §
osaksi laissa 1082/2022, sekä
lisätään lakiin uusi 10 a ja 12 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Yleisellä kielitutkinnolla osoitetun suomen
ja ruotsin kielen taidon rinnastamisesta
julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavaan
kielitaitoon säädetään erikseen.

(kumotaan 3 momentti)

2 §

2 §

Tutkintojen hallinto

Tutkintojen hallinto

Yleisestä kielitutkintojärjestelmästä, sen
kehittämisestä ja valvonnasta vastaa
Opetushallitus. Opetushallitus voi tehdä
yleisten kielitutkintojen laatimiseen ja
arviointiin liittyviä sopimuksia
korkeakoulujen kanssa.

Yleisestä kielitutkintojärjestelmästä, sen
kehittämisestä ja valvonnasta vastaa
Opetushallitus. Opetushallitus voi tehdä
yleisten kielitutkintojen laatimiseen ja
arviointiin liittyviä sopimuksia
korkeakoulujen taikka muiden sellaisten
julkisyhteisöjen tai yhteisöjen kanssa, joilla
on riittävä asiantuntemus kielitutkintojen
laatimiseen ja arviointiin.

4 §

4 §

Tutkintojen järjestäminen

Tutkintojen järjestäminen

Opetushallitus sopii yleisten kielitutkintojen
järjestämisestä enintään viiden vuoden

Opetushallitus voi sopia tutkintojen
järjestämisestä sellaisten julkisyhteisöjen tai
yhteisöjen kanssa, joilla on riittävä

Voimassa oleva laki

määrääjäksi kerrallaan. Sopimuksia voidaan tehdä:

1) korkeakoulujen sekä valtion virastojen ja laitosten kanssa;

2) sellaisten koulutuksen järjestäjien tai oppilaitosten ylläpitäjien kanssa, joilla on:

a) perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitettu opetuksen järjestämislupa;

b) lukiolaissa (714/2018) tarkoitettu koulutuksen järjestämislupa;

c) ammatillisesta koulutuksessa annetussa laissa (531/2017) tarkoitettu tutkintojen ja koulutuksen järjestämislupa; tai

d) vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa (632/1998) tarkoitettu oppilaitoksen ylläpitämislupa;

3) perusopetuksen järjestäjänä olevan kunnan tai kuntayhtymän kanssa;

4) muiden kuin 1–3 kohdassa tarkoitettujen rekisteröityjen yhteisöjen tai säätiöiden kanssa, joilla on riittävä asiantuntemus.

Sopimuksia tehtäessä on otettava huomioon, että tutkintotilaisuuksia on tarjolla alueellisesti riittävä määrä. Sopimuksen tekemisen edellytyksenä on, että järjestäjän käytettävissä on tutkintojen järjestämisen edellyttämä henkilöstö, tilat ja laitteet. Sopimus voidaan purkaa, jos tutkinnon järjestäjä laiminlyö sopimuksen mukaisia tehtäviään.

8 §

Arvioijarekisteri

Opetushallitus ylläpitää yleisten kielitutkintojen arviointiin osallistuvista henkilöistä rekisteriä *tutkintosuoritusten yhdenmukaisen arvioinnin tason turvaamiseksi.*

Rekisteriin talletetaan henkilön nimi, henkilötunnus, sekä kieli tai kielet, joita henkilö on oikeutettu arvioimaan. Lisäksi rekisteriin talletetaan tarpeelliset yhteystiedot.

Henkilö merkitään arvioijarekisteriin viiden vuoden ajaksi, ja merkintä voidaan hakemuksesta uusaa edellyttäen, että henkilö täyttää edelleen 7 §:ssä säädetty vaatimukset

Ehdotus

asiantuntemus ja edellytykset tutkintojen järjestämiseen.

Sopimuksia tehtäessä on otettava huomioon, että tutkintotilaisuuksia on tarjolla alueellisesti riittävä määrä *ja riittävän usein.* Sopimus voidaan purkaa, jos tutkinnon järjestäjä laiminlyö sopimuksen mukaisia tehtäviään.

8 §

Arvioijarekisteri

Opetushallitus ylläpitää yleisten kielitutkintojen arviointiin osallistuvista henkilöistä rekisteriä *tutkintosuoritusten arviointia varten.*

Rekisteriin talletetaan henkilön nimi, *oppijanumero* sekä *ne kielet ja tasot*, joita henkilö on oikeutettu arvioimaan.

Henkilö merkitään arvioijarekisteriin viiden vuoden ajaksi, ja merkintä voidaan hakemuksesta uusaa edellyttäen, että henkilö täyttää edelleen 7 §:ssä säädetty vaatimukset

ja on käytännössä ylläpitänyt arviointitaitoaan. Jos henkilön suorittamissa arvioinneissa ilmenee olennaisia puutteita tai laiminlyöntejä, Opetushallitus voi arvioijaa kuultuaan poistaa merkinnän ennen määräajan päättymistä.

Arvioijarekisteriin sovelletaan lisäksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) ja henkilötietolain (523/1999) säännöksiä.

9 §

Tutkintotodistus

Tutkintoon osallistuja saa todistuksen, joka sisältää arvioinnin sen tasoisesta tutkinnosta, johon hän on osallistunut.

10 §

Yleisten kielitutkintojen tutkintorekisteri

Opetushallitus ylläpitää yleisten kielitutkintojen tutkintorekisteriä suoritettuja kielitutkintoja ja tutkintoihin sisältyviä osakokeita koskevien tietojen säilyttämistä sekä yleisen kielitutkinnon toimivuuden seurantaa varten.

Rekisteriin talletetaan yleiseen kielitutkintoon osallistuneen nimi, henkilötunnus, kansalaisuus, sukupuoli, tutkinnon suorittamispaikka, tutkintokieli, saadut taitotasoarviot, tutkintokertojen ajankohta ja tarpeelliset yhteystiedot.

Tutkintorekisterin tiedot säilytetään 30 vuotta.

Tutkintorekisteriin sovelletaan lisäksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain ja henkilötietolain säännöksiä.

ja on ylläpitänyt arviointitaitoaan käytännössä ja osallistunut säännöllisesti arviointitilaisuuksiin. Jos henkilön suorittamissa arvioinneissa ilmenee olennaisia puutteita tai laiminlyöntejä, Opetushallitus voi arvioijaa kuultuaan poistaa merkinnän ennen määräajan päättymistä.

9 §

Tutkintotodistus

Tutkintoon osallistuja saa todistuksen, joka sisältää arvioinnin sen tasoisesta tutkinnosta, tutkinnon osakokeesta tai osakokeiden kokonaisuudesta, johon hän on osallistunut.

10 §

Yleisten kielitutkintojen tutkintorekisteri

Opetushallitus ylläpitää yleisten kielitutkintojen tutkintorekisteriä suoritettuja kielitutkintoja ja tutkintoihin sisältyviä osakokeita koskevien tietojen säilyttämistä sekä yleisen kielitutkinnon toimivuuden seurantaa varten.

Rekisteriin talletetaan yleiseen kielitutkintoon osallistuneen nimi, oppijanumero, kansalaisuus, sukupuoli, tutkinnon tai osakokeen suorittamispaikka, tutkintokieli, tutkinnon tai osakokeen taso, saadut taitotasoarviot, tutkintokertojen ajankohta, tarpeelliset yhteystiedot ja tieto 11 §:n 3 momentissa tarkoitettujen maksuttomien suorituskertojen käyttämisestä.

Tiedot henkilön suorittamien kielitutkintojen tai niiden osakokeiden tutkintokielistä, saaduista taitotasoarvioista, tutkintokertojen ajankohdasta sekä 11 §:n 3 momentissa tarkoitettujen maksuttomien suorituskertojen käyttämisestä säilytetään 110 vuotta.

10 a §

Yleisten kielitutkintojen tutkintorekisterin tietojen käyttäminen ja luovuttaminen

Tietojen luovuttamiseen yleisten kielitutkintojen tutkintorekisteristä sovelletaan, mitä valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) 29 §:n 1, 2, 5 ja 7 momentissa säädetään tietojen katsomisesta, käyttämisestä ja luovuttamisesta opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelun avulla.

11 §

Tutkintomaksu

Opetushallitus perii tutkintoon ilmoittautuneelta tutkintomaksun. Tutkintomaksun määrästä eri taitotasoilla säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella noudattaen, mitä valtion maksuperustelaissa (150/1992) julkisoikeudellisista suoritteista perittävistä maksuista säädetään.

Tutkintomaksu palautetaan tutkintoon ilmoittautuneelle, jos hän on estynyt osallistumasta tutkintoon sairauden tai muun siihen rinnastettavan erityisen painavan syyn vuoksi eikä voi osallistua seuraavaan järjestettävään tutkintoon. Maksua ei palauteta, jos esteestä ei ole ilmoitettu tutkinnon järjestäjälle ennen tutkintotilaisuutta. Hakemus maksun palauttamisesta tulee tehdä

11 §

Tutkintomaksu

Opetushallitus perii tutkintoon ilmoittautuneelta tutkintomaksun. Tutkintomaksun määrästä eri taitotasoilla säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella noudattaen, mitä valtion maksuperustelaissa (150/1992) julkisoikeudellisista suoritteista perittävistä maksuista säädetään.

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään, suomen tai ruotsin kielen ylimmän taitotason tutkintoon tai sen osakokeeseen osallistumisesta ei peritä maksua henkilöltä, joka on:

- 1) suorittanut ylioppilastutkinnosta annetussa laissa (502/2019) tarkoitetun tutkinnon tai vastaavan ulkomaisen tutkinnon;*
- 2) suorittamassa korkeakoulututkintoa;*
- 3) suorittanut korkeakoulututkinnon.*

Edellä 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa tutkintoon tai sen osakokeeseen saa ilmoittautua maksutta kolme kertaa.

Tutkintomaksu palautetaan tutkintoon ilmoittautuneelle, jos hän on estynyt osallistumasta tutkintoon oman sairautensa vuoksi. Maksua ei kuitenkaan palauteta, jos tutkintoon ilmoittautunut ei ole perunut ilmoittautumistaan ennen tutkintotilaisuuden alkua. Hakemus maksun palauttamisesta tulee tehdä Opetushallitukselle kahden viikon kuluessa tutkintopäivästä.

Opetushallitukselle kahden viikon kuluessa
tutkintopäivästä.

12 a §

***Tutkinnon suorittajalle annettavat tiedot
arvostelusta***

Tutkinnon tai sen osakokeen suorittajalle on hänen pyynnöstään annettava tieto arvosteluperusteiden soveltamisesta hänen koesuorituksiensa. Pyyntö on tehtävä 14 päivän kuluessa siitä, kun hänellä on ollut tilaisuus saada arvostelun tulokset tietoonsa. Ohjeet pyynnön tekemiseen on annettava arvostelun tulosten yhteydessä.

13 §

Muutoksenhaku

Edellä 7 §:n 1 momentissa ja 11 §:n 2 momentissa tarkoitettua hakemusta koskevaan päätökseen saa vaatia oikaisua. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa (434/2003).

Tutkintosuorituksen arviointia koskevaan päätökseen saa vaatia yleisten kielitutkintojen tutkintotoimikunnalta oikaisua. Oikaisuvaatimus on toimitettava tutkintotoimikunnalle 14 päivän kuluessa siitä ajankohdasta, jolloin tutkinnon suorittajalla on ollut tilaisuus saada arvostelun tulokset sekä arvosteluperusteiden soveltaminen omalta kohdaltaan tietoonsa. Muutoin oikaisuvaatimusmenettelyssä sovelletaan, mitä hallintolaissa säädetään. Tässä momentissa tarkoitettua oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

13 §

Muutoksenhaku

Edellä 7 §:n 1 momentissa ja 11 §:n 4 momentissa tarkoitettua hakemusta koskevaan päätökseen saa vaatia oikaisua. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa (434/2003).

Tutkinnon tai sen osakokeen suorituksen arviointia koskevaan päätökseen saa vaatia yleisten kielitutkintojen tutkintotoimikunnalta oikaisua. Oikaisuvaatimus on toimitettava tutkintotoimikunnalle 14 päivän kuluessa siitä ajankohdasta, jolloin tutkinnon *tai sen osakokeen* suorittajalla on ollut tilaisuus saada arvostelun tulokset sekä arvosteluperusteiden soveltaminen omalta kohdaltaan tietoonsa. Muutoin oikaisuvaatimusmenettelyssä sovelletaan, mitä hallintolaissa säädetään. Tässä momentissa tarkoitettua oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Mahdollisuutta suorittaa yleisen kielitutkinnon osakokeita erikseen on tarjottava viimeistään kuuden kuukauden kuluttua lain voimaantulosta.

2.

Laki

julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (424/2003) 10–12 ja 15 §, sellaisina kuin niistä ovat 12 § laissa 434/2024 ja 15 § laeissa 904/2015 ja 858/2020, sekä muutetaan luvun 3 otsikko sekä 13 ja 14 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 luku

3 luku

Valtionhallinnon suomen ja ruotsin kielen tutkinnot

Kielitaidon osoittaminen

10 §

(kumotaan 10, 11 ja 12 §)

Valtionhallinnon kielitutkinnot

Suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamista varten on valtionhallinnon kielitutkinnot kumpaakin kieltä varten. Tutkinnoissa voidaan osoittaa suomen tai ruotsin kielen erinomaista, hyvää tai tyydyttävää taitoa.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset tutkinnoista sekä tutkintotodistusten antamisesta.

Opetushallitus antaa määräyksiä tutkintojen perusteista ja vahvistaa tutkintotodistuksen kaavan 11 §:ssä tarkoitettujen tutkintolautakuntien annettua asiasta lausunnon.

11 §

Valtionhallinnon kielitutkintojen hallinto ja toimeenpano

Valtionhallinnon kielitutkintojen ylläpitämisestä ja kehittämisestä sekä toimeenpanon valvonnasta vastaa opetushallitus.

Kielitutkintojen toimeenpanoa varten on opetushallituksen yhteydessä suomen kielen tutkintolautakunta ja ruotsin kielen tutkintolautakunta (kielitutkintolautakunnat). Lisäksi opetushallitus määrää tarpeellisen määrän kielitaidon arviointiin perehtyneitä tutkintosuoritusten vastaanottajia.

Kielitutkintolautakuntien jäsenet ja tutkintosuoritusten vastaanottajat toimivat virkavastuulla. Heidän esteellisyyteensä sovelletaan, mitä hallintolain (434/2003) 27–29 §:ssä säädetään.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset kielitutkintolautakuntien kokoonpanosta, asettamisesta ja tehtävistä, asioiden käsittelystä lautakunnissa, tutkintosuoritusten vastaanottajaksi määrittämisestä ja tutkintosuoritusten vastaanottamisesta sekä kielitutkintojen toimeenpanon valvonnasta.

Opetushallitus antaa tarvittaessa tutkintosuoritusten vastaanottajille ohjeita kielitutkintojen toimeenpanosta kielitutkintolautakuntien annettua asiasta lausunnon.

12 §

Maksut

Kielitutkintolautakunnan järjestämään kielitutkintoon osallistumisesta ja lautakunnan päätöksistä sekä tutkintosuoritusten vastaanottajan järjestämään tutkintoon osallistumisesta peritään maksu julkisoikeudellisena suoritteena valtion maksuperustelain (150/1992) mukaisesti. Maksun suuruudesta annetaan tarkempia säännöksiä opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella.

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään, suomen tai ruotsin kielen erinomaista taitoa osoittavaan valtionhallinnon kielitutkintoon osallistumisesta ja tällaista tutkintoa koskevasta lautakunnan päätöksestä ei peritä maksua henkilöltä, joka on:

1) suorittanut ylioppilastutkinnosta annetussa laissa (502/2019) tarkoitetun tutkinnon tai vastaavan ulkomaisen tutkinnon;
2) suorittamassa korkeakoulututkintoa; tai
3) suorittanut korkeakoulututkinnon.

Edellä 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa tutkintoon saa ilmoittautua maksutta kolme kertaa.

13 §

Kielitaidon osoittaminen yleisillä kielitutkinnoilla tai opintojen yhteydessä

Valtioneuvoston asetuksella säädetään siitä, millä tavoin suomen tai ruotsin kielen taito voidaan valtionhallinnon kielitutkinnon suorittamisen sijasta osoittaa yleisistä kielitutkinnoista annetussa laissa (668/1994) tarkoitetuilla kielitutkinnoilla tai opintojen yhteydessä suoritetuilla kielikokeilla tai opinnoilla.

14 §

Todistus vastaavasta kielitaidosta

Kielitutkintolautakunta voi valtionhallinnon kielitutkintoa toimeenpanematta hakemuksesta:

1) antaa todistuksen suomen tai ruotsin kielen erinomaisesta taidosta henkilölle, joka hyväksyttävän selvityksen mukaan on aiemmalla toiminnallaan osoittanut vaadittavaa kielitaitoa; sekä
2) päättää ulkomailla suoritettujen kieliopintojen rinnastamisesta valtionhallinnon kielitutkintoihin.

15 §

Tutkinnon suorittajan oikeussuoja

Tutkinnon suorittajalle on annettava tieto arvosteluperusteiden soveltamisesta hänen tutkintosuoritukseensa.

Tutkintosuoritusten vastaanottajan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

13 §

Kielitaidon osoittaminen yleisillä kielitutkinnoilla tai opintojen yhteydessä

Kielitaidon osoittamista varten on yleisistä kielitutkinnoista annetussa laissa (964/2004) tarkoitetut kielitutkinnot.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään siitä, millä tavoin suomen tai ruotsin kielen taito voidaan osoittaa kielitutkinnoilla tai niiden sijasta opintojen yhteydessä suoritetuilla kielikokeilla tai opinnoilla.

14 §

Todistus vastaavasta kielitaidosta

Opetushallitus voi kielitutkintoa toimeenpanematta hakemuksesta:

1) antaa todistuksen suomen tai ruotsin kielen erinomaisesta taidosta henkilölle, joka hyväksyttävän selvityksen mukaan on aiemmalla toiminnallaan osoittanut vaadittavaa kielitaitoa;
2) päättää ulkomailla suoritettujen kieliopintojen rinnastamisesta yleisiin kielitutkintoihin.

(kumotaan 15 §)

Tutkintosuoritusten vastaanottajan suorittamaan tutkintosuorituksen arviointiin tyytymätön voi kuitenkin seitsemän päivän kuluessa päätöksestä tiedon saatuaan ilmoittautua suorittamaan tutkinnon kielitutkintolautakunnalle. Tällöin uusintasuoritus lautakunnalle on maksuton.

Muutoin muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen sääntelyn mukaisen valtionhallinnon kielitutkinnon suorituksia voi aloittaa kuuden kuukauden kuluessa lain voimaantulosta ja hylättyjä osakokeita uusia kolmen vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Näihin suorituksiin sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Kielitutkintoon osallistumisesta ja lautakunnan päätöksistä perittävien maksujen suuruudesta siirtymäaikana annetaan tarkempia säännöksiä opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella.

Jos muualla lainsäädännössä säädetään kielitaidon osoittamisesta valtionhallinnon kielitutkinnolla, voidaan se tämän lain voimaantulon jälkeen tarvittaessa rinnastaa yleisistä kielitutkinnoista annetussa laissa tarkoitettuihin yleisiin kielitutkintoihin. Viittaus valtionhallinnon kielitutkintojen tiettyyn tasoon rinnastuu yleisten kielitutkintojen taitotasoihin 13 §:n nojalla annettujen säännösten mukaisesti.

Valtioneuvoston asetus

yleisistä kielitutkinnoista annetun asetuksen muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti
kumotaan yleisistä kielitutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen (1163/2004) 6 §, sellaisena kuin se on osaksi asetuksessa 1366/2022, sekä
muutetaan 1 §:n 3 momentti, 2 §, 5 § ja 7 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne osaksi ovat asetuksissa 1109/2011 ja 1366/2022, seuraavasti:

1 §

Yleisten kielitutkintojen tutkintotoimikunta

Tutkintotoimikunnan ja sen jaostojen hallinnolliset tehtävät hoidetaan Opetushallituksessa virkatyönä.

2 §

Tutkintotoimikunnan tehtävät

Tutkintotoimikunnan tehtävänä on:

- 1) tehdä aloitteita tutkintojärjestelmän kehittämiseksi;
 - 2) käsitellä valmistavasti yleisten kielitutkintojen perusteet;
 - 3) käsitellä asiat, jotka koskevat uusien kielten liittämistä järjestelmään tai siitä poistamista; ja
 - 4) käsitellä muut merkittävät tutkintojärjestelmään liittyvät asiat.
- Opetushallitus antaa tutkintotodistukset.
Tutkintotoimikunta laatii vuosittain toimintakertomuksen ja toimittaa sen Opetushallitukselle.

5 §

Kielitutkintojen osakokeet

Yleisten kielitutkintojen kunkin tutkintotason tutkinto sisältää seuraavat osakokeet, jotka voi suorittaa yhdessä tai erikseen:

- 1) puheen ymmärtäminen;
- 2) puhuminen;
- 3) tekstin ymmärtäminen;
- 4) kirjoittaminen.

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään, viittomakielen tutkinnossa voi kullakin taitotasolla suorittaa seuraavat osakokeet:

- 1) viittomakielen ymmärtäminen;
- 2) viittomakielen itsenäinen tuottaminen;
- 3) viittomakielinen keskustelu.

6 §

Sopimus tutkinnon järjestämisestä

(kumotaan)

7 §

Tutkintosuoritusten arvioijat

Arvioijarekisteriin merkittävältä vaaditaan soveltuva ylempi korkeakoulututkinto sekä Opetushallituksen hyväksymä arvioijakoulutus.

Tämä asetus tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 .

Valtioneuvoston asetus

suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti säädetään julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (424/2003) nojalla:

1 luku

Kielitaidon osoittaminen kielitutkinnoilla

1 §

Kielitaidon osoittaminen kielitutkinnoilla

Yleisistä kielitutkinnoista annetussa laissa (964/2004) tarkoitetut suomen ja ruotsin kielen tutkinnot osoittavat julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetussa laissa (424/2003) tarkoitettua kielitaitoa seuraavasti:

1) yleisessä kielitutkinnossa osoitetut puhumisen ja puheen ymmärtämisen osakokeiden taitotasot 6 vastaavat erinomaista suullista taitoa, taitotasot 4 ja 5 vastaavasti hyvää suullista taitoa sekä taitotasot 3 vastaavasti tyydyttävää suullista taitoa;

2) yleisessä kielitutkinnossa osoitetut kirjoittamisen ja tekstin ymmärtämisen osakokeiden taitotasot 6 vastaavat erinomaista kirjallista taitoa, taitotasot 4 ja 5 vastaavasti hyvää kirjallista taitoa sekä taitotasot 3 vastaavasti tyydyttävää kirjallista taitoa;

3) yleisessä kielitutkinnossa osoitetut puheen ymmärtämisen ja tekstin ymmärtämisen osakokeiden taitotasot 6 vastaavat erinomaista ymmärtämisen taitoa, taitotasot 4 ja 5 vastaavasti hyvää ymmärtämisen taitoa sekä taitotasot 3 vastaavasti tyydyttävää ymmärtämisen taitoa.

Ennen 1.1.2026 valtionhallinnon kielitutkinnolla osoitettu erinomainen, hyvä tai tyydyttävä suullinen, kirjallinen tai ymmärtämisen taito rinnastuu 1 momentissa tarkoitetulla tavalla suomen ja ruotsin yleisiin kielitutkintoihin.

2 §

Aikaisemmin voimassa olleiden määräysten mukaiset yleiset kielitutkinnot

Ennen 1 päivää tammikuuta 2002 suoritettujen yleisten kielitutkintojen yhdeksänportaisen taitotasoasteikon tasot vastaavat 13 §:ssä tarkoitettuja kuusiportaisen taitotasoasteikon tasoja siten kuin 5 päivänä toukokuuta 2003 annetussa opetushallituksen määräyksessä (D:18/011/2003) säädetään.

2 luku

Kielitaidon osoittaminen opintojen yhteydessä

3 §

Erinomainen suullinen ja kirjallinen kielitaito

Suomen tai ruotsin kielen erinomaisen suullisen ja kirjallisen taidon osoittamiseksi ei vaadita kielitutkintoa siltä, joka on kyseisellä kielellä

- 1) saanut 8 §:n mukaisen koulusivistyksensä ja suorittanut korkeakoulussa kypsyysnäytteen;
- 2) suorittanut ylioppilastutkinnon, johon sisältyy vähintään arvosana magna cum laude approbatur kyseisessä kielessä suoritettussa äidinkielen kokeessa; taikka
- 3) suorittanut ylioppilastutkinnon, johon sisältyy vähintään arvosana eximia cum laude approbatur suomi toisena kielenä tai ruotsi toisena kielenä -kokeessa.

4 §

Hyvä suullinen ja kirjallinen kielitaito

Suomen tai ruotsin kielen hyvän suullisen ja kirjallisen taidon osoittamiseksi ei vaadita kielitutkintoa siltä, joka on kyseisellä kielellä:

- 1) saanut 8 §:n mukaisen koulusivistyksensä;
- 2) suorittanut ylioppilastutkinnon, johon sisältyy hyväksytty arvosana kyseisessä kielessä suoritettussa äidinkielen kokeessa;
- 3) suorittanut ylioppilastutkinnon, johon sisältyy vähintään arvosana magna cum laude approbatur suomi toisena kielenä tai ruotsi toisena kielenä -kokeessa; taikka
- 4) suorittanut korkeakoulussa kypsyysnäytteen.

Suomen tai ruotsin kielen hyvän suullisen ja kirjallisen taidon osoittamiseksi ei vaadita kielitutkintoa myöskään siltä, joka on

- 1) tässä kielessä vähintään arvosanalla hyvä suorittanut korkeakoulututkintoon sisältyvän sellaisen kielikokeen tai sellaiset kieliopinnot, jotka osoittavat toisen kotimaisen kielen suullista ja kirjallista taitoa

- 2) suorittanut korkeakoulussa vähintään perus- ja aineopinnot, 35 opintoviikon opinnot taikka arvosanan cum laude approbatur kyseisessä kielessä tai korkeakoulun antaman todistuksen mukaan vastaavassa oppiaineessa.

5 §

Tyydyttävä suullinen ja kirjallinen kielitaito

Suomen tai ruotsin kielen tyydyttävän suullisen ja kirjallisen taidon osoittamiseksi ei vaadita kielitutkintoa siltä, joka on

- 1) tässä kielessä arvosanalla tyydyttävä suorittanut korkeakoulututkintoon sisältyvän sellaisen kielikokeen tai sellaiset kieliopinnot, jotka osoittavat toisen kotimaisen kielen suullista ja kirjallista taitoa

- 2) suorittanut vähintään perusopinnot, 15 opintoviikon opinnot tai vähintään arvosanan approbatur kyseisessä kielessä tai korkeakoulun antaman todistuksen mukaan vastaavassa oppiaineessa.

6 §

Ymmärtämisen taito

Suomen tai ruotsin kielen hyvän ymmärtämisen taidon osoittamiseksi ei vaadita kielitutkintoa siltä, joka on suorittanut vähintään arvosanan eximia cum laude approbatur toisen kotimaisen kielen pitkässä oppimäärässä (A-kieli) sisältävän ylioppilastutkinnon.

Suomen tai ruotsin kielen tyydyttävän ymmärtämisen taidon osoittamiseksi ei vaadita kielitutkintoa siltä, joka on suorittanut vähintään arvosanan cum laude approbatur toisen kotimaisen kielen pitkässä oppimäärässä (A-kieli) tai vähintään arvosanan eximia cum laude approbatur toisen kotimaisen kielen keskipitkässä oppimäärässä (B1-kieli) sisältävän ylioppilastutkinnon.

7 §

Korkeakoulututkintotodistukseen merkittävä kielitaito

Korkeakoulun perustutkinnosta annettavaan todistukseen on merkittävä koulusivistyksen ja kypsyysnäytteen kieli sekä kieli, jolla opiskelija on suorittanut maan toisen kielen suullista ja kirjallista taitoa osoittavan kielikokeen tai kieliopinnot.

8 §

Koulusivistys

Henkilön katsotaan saaneen koulusivistyksensä sillä kielellä, jolla hän on perusopetuslain (628/1998) tai lukiolain (714/2018) mukaisista taikka niitä vastaavien aiempien koulumuotojen mukaisista opinnoista saamassaan päättötodistuksessa saanut hyväksytyn arvosanan äidinkielenä opiskellusta suomen tai ruotsin kielestä.

Sen, joka on suorittanut ylioppilastutkinnon eri kielellä kuin 1 momentissa tarkoitettulla koulusivistyskielellään, katsotaan kuitenkin saaneen koulusivistyksensä myös sillä kielellä, jolla hän on ylioppilastutkinnossa suorittanut hyväksytyn kokeen äidinkielessä tai saanut vähintään arvosanan magna cum laude approbatur suomi toisena kielenä tai ruotsi toisena kielenä -kokeessa.

Tämä asetus tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 .